

221521

Cartea Unirii 1918 - 1928

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cuvânt lămuritor

Această carte comemorativă a Unirii, n'a fost alcătuită cu gând să înfățișeze cititorului un document amănunțit și strict al împrejurărilor în care s'a pregătit și s'a înlăptuit Unirea. Ar fi fost o lucrare prea vastă, de domeniul prea multor competențe și s'ar fi adresat unui număr prea restrâns de cititori.

Gândul nostru a fost altul, iar modesta noastră realizare s'a mărginit aci.

Ne-am gândit să pregătim un album unde icoana fotografică să completeze cuvântul și adesea să-l înlocuiască. Astfel cartea va merge în mai multe mâini, va reține mai mult ochiul și va dura în amintire cu limpezimea și cu tăria imaginilor, care înfruntă trecerea timpului mai trainic decât cuvântul.

Imprejurările istorice legate de luptele pentru Unire și de înlăptuirea Unirii, n'ar încăpea într'o carte de zece ori mai cuprinzătoare, căci doar e istoria unui neam care și-a încheiat la Alba-Iulia întâiul capitol al unui mileniu! Asemenea cărți s'au scris în parte, iar altele se pregătesc, după cât știm, cu multă migală, pe îndelete, de către savanții noștri istorici.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Noi am ținut să oferim cititorului o antologie a Unirii, pe înțelesul și pe gustul tuturor. O carte care să treacă tot atât de ușor în mâinele copiilor, ca și ale bătrânilor și să poată rămâne pe masa de lucru a fiecărui român ca un îndreptar sufletesc.

Minunea Unirii s'a săvârșit într'o însuflețire pe care am uitat-o prea repede după cum prea repede am uitat durerile în care-a fost pregătită. După zece ani, puși față în față cu sufletele noastre, mulți dintre noi am avea cuvânt să ne mustărăm pentru atâtea jurăminte pe care le-am călcat și pentru atâtea făgădueli pe care le-am uitat. Deaceea am apăsas mai stăruitor asupra suferințelor din trecut și asupra jertfelor din războiu.

Fapta trecutului e cea mai bună cheazășie a viitorului. Noi avem îndărătul nostru atâtea trecut de aspre suferinți și o atât de minunată mărturie a rezistenței naționale, încât Unirea cea mare nu poate fi socotită ca un sfârșit. E abia un început. Puterile noastre abia acum sunt întregi și abia acum s'au eliberat.

Fie ca această carte a trecutului să trezească în fiecare suflet îndemnul și datoriile viitorului.

731717

Cartea Unirii 1918 1928

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201800669

Biblioteca Universității Regale Ferdinand I,
din CLUJ.
Nr. 1578.1929
EXEMPLAR LEGAL.

REGELE FERDINAND I AL ROMÂNIEI

*Dumnezeu să apere și să întărească
uniunea noastră. Mihai. 1929.*

Regele Ferdinand

de NICHIFOR CRAINIC

În anul bejeniei, cantonasem pentru o vreme într'un sat pe moșia regală de lângă Bârlad. Retragerea armatelor se urmă zi și noapte pe șoseaua desfundată de tunuri, de care și de chesoane. Coloanele noastre sdrențuite și sfârticate, forfoteau greoiu și ostenit prin noroaiile lui Decembre. Un uruit și un gemăt nemărginit se ridică pe urma acestor călători fără voie și umplea valea de o jelanie desnădăjduită, pătrunzătoare până în măduva oaselor. Regele, pribeag și dânsul în țara lui, poposise în treacăt la conacul moșiei. De-acolo, îl urmăream zilnic cum străbatea călare lunca împăienjănită de ceață și de bură, spre cartierul din Bârlad. Pe fondul acela de toamnă târzie, înnegrit de desolare, silueta lui semeață se tăia ca o vedenie de aur a crezurilor noastre nebiruite. Un om și dânsul, înfrățit cu sutele de mii în aceeași durere profundă a renunțărilor și a sângelui risipit; noi pierdeam un cămin tihnit, el pierdeă o jumătate de țară. Inimile sfâșiate simțeau gândurile negrăite ce turburau fruntea aceea severă, dar în înfățișarea lui dârjă și bărbătească niciun ochiu nu putea descifra regretul marilor lucruri neisbutite.

Părea un arhanghel învesmântat în lorica destinului care întoarce nopțile în zile cu soare și răstoarnă zodiile prielnice peste zodiile nenorocului. Uneori, în amurgurile umede și timpurii, își făcea clipe de răgaz, coborându-se singur, printre umilele gospodării ale satului. Se oprea la poarta unui bătrân și-i ascultă păsurile, intră sub grinzile lui afumate și nu respingea scăunașul scund ce i se întindea. Unul voind să aprindă lumina, atât de rară și atât de scumpă în vremile acelea, brațul regal l-a oprit; „*Noi ne înțelegem și pe întuneric*“. Duiosă în micimea ei, eră încă o renunțare a acestei voinți năprasnice care și-a rupt, într'o tragică hotărîre, însăși legăturile de carne și de nervi, ce păreau covârșitoare.

Din aceste sfaturi în amurg, egale cu legenda populară a lui Cuza-Vodă, Regele a gustat încă odată, la isvor, amărăciunile poporului său și cuvintele de făgăduială și de nădejde — flacări aruncate din focul hotărîrii lui în colibele unui sat sărman, — aveau să răsune în primăvara următoare, pentru țărani soldați de pe stâncile Moldovei, ca trâmbița unui nou așezământ în țară.

* * *

În câțiva ani de domnie viforoasă, Regele a sfârșit prin a trăi pretutindeni. Nu e colțisor de pământ unde să nu fi bătut o inimă pentru dânsul. Popularitatea lui respiră odată cu suflarea românească. Ea a crescut uimitor și a umplut sufletele și spațiul ca aierul și ca lumina. În Basarabia devastată de revoluție, am cunoscut, la cei mai proaspeți supuși ai lui, mișcătoarea nevoie de a-i avea chipul. Pe țărmul prăpăstios al Nistrului, la Soroca, evocam într'un cadru de vară și de grâne galbene, această mare personalitate democrată a vremii. Moldovanul căruia îi vorbeam ne luă de mână și ne introduse în casa lui. Ne arătă în peretele icoanelor, două locuri libere. Erau locurile care ocupate mai înainte de perechea im-

perială rusă, așteptau acum pe Regele și Regina. Chipul lor august erà o cerere care ne întâmpină pretutindeni. Căci în căminurile acestea simple de țară, Regele *domnește* aieva, ca prezența nevăzută a duhurilor cerești, ca tovarășia prietenoasă a unei ocrotiri divine. În peisagiile pictorilor soarele nu apare niciodată, dar lumina care învăluie lucrurile și tremură scânteietoare peste priveliști, te face să simți căldura astrului radiind peste această bucată de natură, să înțelegi puterea lui fecundă de tată al vieții și să-i iubești înrâurirea ferbinte și binecuvântată.

Așa, ca văpaia soarelui nevăzut, dragostea Regelui nostru se împrăștie pe cele mai depărtate meleaguri și rodnică, își amestecă nobila substanță cu viața umilă a supșilor lui.

Acum unsprezece ani când ultima rămășiță din falanga Kaizerului prăbușit părăseă palatul cercului militar din Capitală, în strigătele de ură și dispreț ale mulțimii, tineretul intelectual năvăli, dintr'un salt, pe terasa de piatră și, acolo sus, sub vâlvoarea tricolorului, imnul regal izbucni cu o spontaneitate elementară din mii de piepturi.

Trăiască Regele...

De țară iubitor

Și-apărător de țară...

Bucureștii liberi creiau o clipă simbolică: triumful Regelui Ferdinand.

* * *

Taina acestei popularități decisive, a acestui nestăpânit entusiasm dinastic în cea mai teribilă epocă revoluționară, e cunoscută lumii întregi. Ea stă în eroismul de a se fi dat cu totul și cu totul cauzelor supreme ale neamului său. Eroismul nu lucrează cu jumătăți de fapte, eroismul respinge categoric târguelile negustorești și Regele nostru a știut să se dea întreg. Regele nostru a fost plăsmuit din esența marilor eroi ai istoriei. Dacă națiunea, pământul și dreptul sunt lozinca încheată astăzi din sângele tuturor popoarelor, Regele a făcut-o dela început formula domniei lui. Ceeace l-a deosebit de stăpânitorii vestiți ai trecutului este iluminarea cu care a răsturnat dreptul său divin, metafisic, de a domni într'o tragică datorie umană de a se jertfi. Coroana lui se identifică cu democrația. Deaceea, astăzi, spânzură de amintirea lui inima unui popor întreg.

REGINA MARIA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PRINCIPELE REGENT NICOLAE

De 10 Mai 1929.

Conștiința națională a neoromânului românesc a fost trezită și întărită în cursul cercărilor făcute cu multă greutate. De ea avem lipsă și pe viitor încă multă vreme pentru deplina asigurare a unității noastre, mai ales că încă nu e printr-o măsură lucrătoare. Avem chiar mulți Români neași - ca origine - instruiți cu limba, în parte și cu sufletul. De aceea - abia după 10 ani de învire - nu-i permis a slăbi sau pierde acest indisolubil leg al existenței naționale în atmosfera vagă a unui internaționalism molatic, incoherent, căci țara noastră unitară este o garanție și pentru serotimia și pacifică vișuire a cetățenilor neoromâni.

Mision
pațitor - regeni

SANCTITATEA SA PATRIARCHUL REGENT MIRON CRISTEA

Și dacă România trăind veacuri de-a rândul despartită
și supusă celor mai prădătoare condițiuni în servitutea
lor normale, sau pentru, totuși, se și păstrează, nealterată,
întreaga lor ființă etnică, cu marile ei posibilități de
creație, este sigur că odată unită într-un stat unitar,
de sine stătător, Româniilor prietelor muncii strălucite,
sub învolburile unei inalte concepțiuni morale și vișii,
vor realiza consolidarea deplină a patriei cum și
idealul natural de înălțare și culturală. -

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1929 mai 5

G. Muzilescu

BCU Cluj / Central University Library Cluj

GH. V. BUZDUGAN
Membru în Consiliul de Regență

Zilele mari ale țării, sunt
îndreptare conștiinței naționale
și a împlinirii datoriei către Patrie
Unirea tuturor țărilor locuite de
români, în hotarele etnice ale
țării, o datorie jertfei de sine
a celor ce îndelung au suferit și
luptat pentru ea.

Țăptele lor și Tăpriea de Țară,
să se reamintească în tot momentul
datoria noastră: Cu jertfă de
sine, să întărim unitatea națională
prin desăvârșirea celei sufletești.
Șurzegeu să se ajute.

Pena

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PRINCIPESA MAMĂ ELENA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

IULIU MANIU

I. I. C. BRĂTIANU

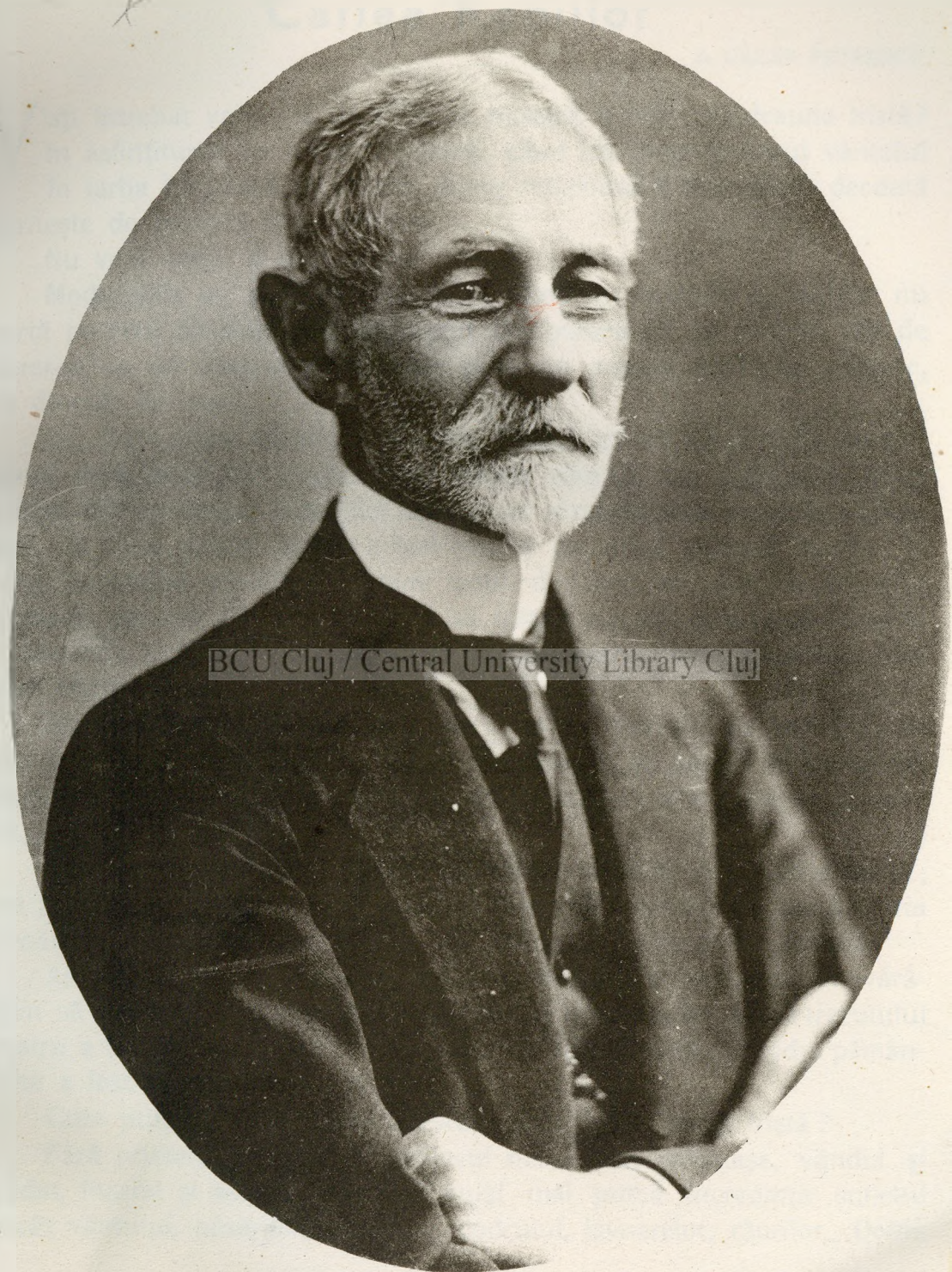
8

BCU Cluj / Central University Library Cluj

N. IORGA

GENERALUL AL. AVERESCU

Cartea Robiilor

de CEZAR PETRESCU

V'ați întrebat vreodată de ce doina noastră a fost întotdeauna tristă? În asfințiturile cu zarea împăclită, când s'a oprit și fiorul vântului în iarba înspicată, în marea tăcere religioasă a înnoptării, deodată pornește de undeva trista cântare.

Nu vezi omul. Ii auzi numai glasul.

Modulațiile nu sunt de o savantă știință a muzicii. Cuvintele nu portă pecetea niciunui poet cunoscut. Dar psalmodia se înalță atât de dureros. ca un oftat al pământului și ca un suspin venit de departe, de dincolo de veac.

Da. Sunt triste cântecele noastre, fiindcă amară a fost viața acestui norod dela începutul începuturilor. Neam născut din topirea a două suflete într'un singur trup, din amestecul sângelui latin cu vechiu sânge getic, destinul nostru istoric a fost vreme de două milenii, aspru. În calea puhoaelor năvălitoare, eram zidul de care se sfărmau triburile nomade, purcese din stepele Asiei să treacă pruncii prin tăiuș de sabie și așezările omenești prin pârjol. O cultură asemuitoare apusului n'am avut când înfiripă.

Nicio civilizație orășenească. așa cum se urzește pe îndelete, în ani de pace și de reculegere. Popor de plugari, de păstori și de ostași, lăsam să treacă veacurile peste noi, îndârjindu-ne să ne apărăm pământul, credința și graiul.

Țara eră bogată ; noi rămâneam săraci. Poporul eră ager la minte ; noi rămâneam în urmă cu învățătura timpurilor, fiindcă în toată istoria românilor, nu există douăzeci de ani plini, de liniște și de odihnă.

Am luptat pentru dreptate, iar toate neamurile vecine se întovărășeau să ne fure dreptatea. Am luptat pentru libertate, iar istoria trecutului nostru e îndelung lanț de robii. Am luptat pentru pământ iar rodul pământului a fost întotdeauna al altora.

Cum putea fi oare doina acestui popor, altfel decât tristă ?

Fără prieteni, aruncați în mijlocul noroadelor vrăjmașe, vândut și trădat, înșelat și asuprit, românul nu-și mai putea încredința sufletul decât vântului, păsărilor, frunzelor, codrului, isvoarelor, râurilor.. Doina

noastră e o spovedanie adresată firei, fiindcă numai natura, cu munții și cu râurile, cu codrii și cu florile câmpului, ne-au dat crezare.

Frate despărțit de frate prin zid nepătruns de hotar, ne rugam vântului și păsărilor cerești să poarte solie dela unul la altul; iar într'adevăr (vedeți minune?) solia străbătea fiindcă sufletul nostru a rămas unul și singur, fiindcă niciun popor n'a păstrat mai trează conștiința națională și mai pură unitatea de limbă, împotriva tuturor protivniciilor.

Marele geograf francez Reclus, spunea cu drept cuvânt că figura geografică a României mici, i-a părut întotdeauna ca două brațe întinse desnădăjduit să cuprindă și să rețină provinciile smulse de vecini. Țară mică, lipsită de coloană vertebrală a Carpaților, rău echilibrată geografic și economic, nu puteam înfăptui nimic trainic în cultură și în civilizație, fiindcă nimic nu poate înfăptui un trup ciuntit și un suflet robit.

Intregirea României eră o chestiune de dreptate istorică. Dar eră și singura chezășie de mai departe fiindcă și de prosperitate pentru neamul românesc.

La trei hotare, trei ținuturi rupte din unitatea noastră etnică și geografică, așteptau ceasul libertății: Transilvania, Bucovina și Basarabia.

Ceasul a sunat, libertatea și unirea s'au împlinit de acum zece ani; dar dreptatea s'a înfăptuit numai după îndelungi dureri și cu prețul sângelui. E bine să cunoaștem fiecare suferință și fiecare luptă a trecutului, ca să cimentăm mai trainic indestructibilă unitate a viitorului.

Le vom aminti, ținut cu ținut și suferință cu suferință.

Transilvania

Leagăn al descălicătorilor, Transilvania a fost dela începutul timpilor cetatea închisă și tare a românismului.

De acolo, din munții înalți ai Făgărașului, a descălecat cel dintâi principe muntean. De-acolo, din cealaltă fortăreață a Carpaților păduroși, din Maramureș, a descălecat Bogdan Dragoș, cu ceata lui de cneji și oșteni, pe urma zimbrului din stema țării, ca să întemeeze principatul Moldovei.

Dar de când durează așezările vechi și cum au fost acele alcătuiuri, n'a rămas urmă amănunțită în niciun document. Doar în ziduri măcinate de cetăți și în legende populare, consemnate în cronici, care ne evocă figuri eroice de voievozi români, ca Minu, Glad și Gelu, se mai pomenește despre luptele românilor localnici cu cetele năvălitoare, până când peste pământul Transilvaniei s'a lăsat ca un capac de sicriu, mileniul robiei.

MIHAI VITEAZUL
1593-1601

Cele dintâi semne scrise, datează din anii 1330 și 1369, când oștile lui Carol Robert și ale lui Ludovic, au fost de două ori înfrânte în trecătorile Carpaților, în drumul lor lacom pentru a pune stăpânire peste ținuturile muntene dinspre valea Dunării. Pofta cuceritorilor s'a oprit aci. Fiindcă nu se puteau întinde spre șesuri, s'au năpustit cu toată îndărătnicia să adauge la hotarul de stâncă, un alt hotar dușmănos despărțind românii de români. Acest rost au avut penele de coloniști, aduși cu multe privilegii din regiunea Rinului pe deoparte să-și dureze cetăți și sate dealungul poalelor de nord carpatice, iar pe de alta așezările compacte de secui, dealungul carpaților moldoveni, în văile superioare ale Oltului și ale Mureșului.

Acum, trupul poporului românesc eră rupt în două. Avea să-și ducă fiecare viața deosebită, deși deopotrivă de grea.

Principatele române aveau să lupte cu asalturile Turcilor, Rușilor, Tătarilor ori Polonilor, isbulind să-și păstreze printr'un miracol, întregimea etnică și politică. În vechea cetate a românismului, acolo unde urmele române erau mai vii și mai trainic săpate în podurile, în cetățile, în scaldele și în termele legiunei a XIII-a, Gemina, poporul aveă să ducă viață de tristă robie economică și politică, din care peste veacuri, din timp în timp străbătea zângănitul lanțurilor scuturate.

Zadarnic poporul românesc, dădea ungarilor căpitani cu nume strălucit, ca Iancu din Inidoara, numind în istoria lor Ioan Corvin de Hunyade, sau ca fiul său, Matei Corvinul, cel mai mare rege maghiar și întemeetorul dinastiei Corvineștilor. Noblețea aceasta a armelor eră absorbită de stăpânitori. Poporul cel mult rămânea fără conducere și fără nădejde, pradă asupritorilor.

Ungurii îi socoteau o plebe socială și îi prigoneau ca pe o permanentă primejdie națională. Dieta din Târgul Mureșului, găsea astfel că pentru a dovedi un maghiar de crimă, eră nevoie de șapte martori; pentru dovedirea unui român ajungeau numai trei și o singură spânzurătoare. În faimosul pact dintre Maghiari, Secui și Sași: *Unio trium nationum*, tustrei își recunosc numai lor drepturi în stat, iar românilor le lasă numai dreptul de a fi pălmuiți.

Chiar pe pământul moștenit din străbuni și apărat cu sânge, românii erau tolerați „*usque ad beneplacitum principis*” — până când stăpânul binevoiește să-i rabde.

Asupririle nu puteau sfârși decât în revolte. Cea dintâi a pornit la 1387, din Banat, sub conducerea lui Vlad Iancul și Vlad Dan. A doua, se deslănțuie din muntele Bobâlna, în 1437, când țărani au pornit conduși de Mihai și Galu Românul, să cucerească Clujul și să ardă castelele nemeșești. Sunt înăbușite — dar sub fiecare răscoală sugrumată, mocnește alta viitoare. Se țin lanț. Răsculații înfundă temnițele și putrezesc spânzurați în furci pradă corbilor. Anii curg însemnați în răbojul amintirilor cu învrâstări de sânge.

La 1514, cruciada lui Doja Săcuiul împotriva nobililor, sfârșește mai crunt decât toate. Căpitanul răscoalei e ars pe tron înroșit iar românii cad în deplină iobăgie.

Zadarnic, principii români din țările libere, încercă de câteva ori să calce pământul robit și să rumpă lanțurile. Petru Rareș ajunge într'o vreme să fie stă-

pân pe partea de răsărit și de mijloc a Ardealului, cucerind cetatea de Baltă, Ciuceul și Bistrița, guvernate de pârcalabi numiți de el și luând sub protecție țara Săcuilor și ținutul Târnavelor. Dar biruința e trecătoare. O singură bătălie pierdută — cea de la Obertin — a fost destul ca să piardă fructul tuturor victoriilor.

Planul avea să fie reluat, mai ambițios și mai fulgerător, de Mihai Vodă Viteazul. Victoria de la Șelimbăr, în 1599, împotriva cardinalului principe Bathory, i-a deschis drumul spre Alba-Iulia, capitala Ardealului. Biruința oștilor se întâlnește cu deșteptarea conștiinței naționale. Țăranii români simțiseră că a sosit ceasul lor. Români de-ai noștrii intră în posturile înalte de încredere, pecetea domnească și limba română iau locul insignelor maghiare. După un an, odată cu stăpânirea Moldovei, Mihai Viteazul înfăptuie pentru prima oară unitatea politică și națională a Românilor.

Infăptuirea măreață, vis secular, dar vis îndată prăbușit!

Pe câmpia Turdei, victimă a trădării, Mihai își pierde capul și Ardealul libertatea de o clipă.

Totul se scufundă din nou în besna prigoanelor și în svârcolirile pentru a mai cuceri o scântee de libertate, un licăr de dreptate.

Ungurii calviniști și Austriecii catolici, încercă să facă ruptura între români prin învrăjbire religioasă. Dar episcopii români, ca Inochentie Micu-Clain, au știut să răspundă acestor ispite și acestor prigoane, ca adevărați șefi spirituali și politici ai unei națiuni conștiente de toate drepturile. Câteva zeci de ani a luptat acest Inochentie Clain pentru poporul său. Habsburgii i-au răspuns cu vicieșuguri, Ungurii cu prigoană. Iar el murea uitat și gârbov, într'o chilie la Roma.

Norocul ne-a fost, că viclenia Habsburgilor ca tot excesul de șiretenie, a dat cu totul alte rezultate decât acele așteptate de ei. Înființând instituțiile grănițarești cu școlile, privilegiile și fondurile speciale și cu școlile din Blaj, guvernul din Viena socotea că ne-a deschis alt drum al ispitelor, care aveau să catolicească și să nemțească populația română. Școlile din Blaj, dimpotrivă au trezit conștiința latinității.

Asupritorii n'ar fi putut da în mâna asupriților, o armă mai lăioasă și încă una cu două tăiușuri.

Ardealul, prin școlile din Blaj, devine leagănul naționalismului românesc de pretutindeni. Prin Blaj, au deschis drum de deșteptare latinității demult adormită în noi. Măsurile Mariei-Tereza, sunt prea târzii cu toată asprimea lor și numai pot înăbuși colțul viu să crească în suflete. După cum nu pot să aducă pace, nici hotărârile reformatoare ale lui Iosef II-lea, urmașul Mariei Tereza. Căci Viena eră departe, iar între Viena și poporul românesc, rânjea ura asupritorilor maghiari.

Când țăranul Horia, s'a înfățișat împăratului, la Viena, în numele Moșilor din Munții Apuseni, primirea a fost prietenoasă și făgăduelile mari. Când Horia s'a întors acasă, realitatea se dovedî încă mai aspră și prigoanele maghiare mai crunte.

Așa se deslănțuie sub conducerea lui Horia, Cloșca și Crișan, revoluția dela 1784, când Moșii coboară din munții lor într'o mână cu securea și în cealaltă cu

crucea, pustiind castelele nobililor și cucerind orașele, biruind oștile imperiale și îngenunchind nemeșii să jure că vor respecta pe viitor dreptatea românească.

Altă biruință de scurtă durată. Și altă ispășire de crunt județ. Crișan, își face seamă în temniță. Horia și Cloșca, sunt târați în lanțuri dealungul ținuturilor răsculate pentru a sluji olahilor pildă de înfricare, iar în ziua de 28 Februarie 1785, sînt rupți pe roată, pe dealul cetățuiei din Alba-Iulia, în fața românilor din patru sute de sate.

Stăpînirea maghiară își pregătește astfel singură ziua răsplății și a răsbunărilor. Țăranii din cele patru sute de sate, s'au întors acasă, dar nu cu inima înfricată, ci cu o amintire care avea să treacă din tată în fiu și să înclește pumnii răsbunători, cu unghiile în carne.

Iar acolo, pe dealul cetățuiei din Alba-Iulia, gorunul umbrind mormântul lui Horia, avea să devină loc de închinare pentru toți românii și să cheme din neștiutul viitorului, celălalt martir al libertăților, Avram Iancu, Craiul munților.

Această o două mare revoluție a românilor din Transilvania, s'a pregătit pe îndelete. N'a mai fost isbucnirea de-o clipă. Ci rodul unei îndelungi frământări la care au contribuit de astădată cărturarii cei mai de frunte, uniți în luptă cu iobagii cei mai de jos. Feciorii trimiși la învățătură, la Roma se întorceau pătrunși de latinitatea noastră. Samuel Klain, Gheorghe Șincai și Petru Maior învață poporul să-și cunoască obârșia și să-și iubească limba, nu ca pe un graiu de iobagi, ci ca pe o fiică dreaptă a celei mai nobile limbi din antichitate. Gheorghe Lazăr, dascăl modest și neostenit, trece munții ca să dea viață celei dintâi școli românești din București. Latinitatea întărește conștiința națională și trage legături proaspete și mai trainice, între românii de pretutindeni, peste crestele munților și peste pietrele hotarelor.

La 1848 sufletele erau pregătite între această conștiință națională și între ideile libertare ale revoluției franceze. Românii ortodoxi, au în frunte un om rar și sfânt, pe Șaguna. Tineretul intelectual al Ardealului luase legătură cu tineretul cărturar din principate. Andrei Mureșeanu, cu al său „Deșteaptă-te Române“ nu se mai adresează numai iobagilor dintre Carpați și Tisa, ci românilor de pretutindeni și din toate robiiile.

În ziua de 2 Mai 1848, tânărul cărturar Simon Bărnuțiu, rostește la Blaj cuvântarea memorabilă pe care o tipărim în altă parte. Prin el se rostește vremea. Prin el a sunat deșteptarea românilor din Ardeal și Ungaria, ca și deșteptarea pe care avea s'o poarte în țara veche, tinerii Vasile Alexandri, Alecu Russo, Costachi Negri, Alexandru Ion Cuza.

Iar la 3 Mai 1848, pe câmpia libertății, adunarea națiunei române din Transilvania, depune jurământ de credință către patrie și națiunea română, afirmându-și conștiința de națiune stătătoare de sine.

Jurământ de o epocală însemnătate istorică. Adunare înscrisă cu litere de aur în trecutul nostru. Dar bucurie și aceasta de scurtă durată. Fiindcă și de astă dată, de undevă, pândea trădarea.

Iar în această amărăciune a trădării, apare Avram Iancu. El înalță steagul

AVRAM IANCU
1891-1879

căzut din mâna lui Horia; din codrii munților Apuseni, coboară la chemarea lui, legiuni românești, cu arme primitive dar cu voința dâră. Cu o iuțeală de trăsnet cetele conduse de prefecți, centurioni și tribuni, sfarmă întăriturile, cuceresc orașele, dau peste cap armatele ungurești ale lui Hatwany și Kemeny. E foc și spaimă. E un vârtej ca potopul furtunilor deslănțuit din văgăunile munților de cremene. Abrudul, Turda, Aiudul, Vințul, Zlatna, cad în mâinele răsculaților. Axente Sever despresoară Alba-Iulia. Vestea victoriilor electrizează toate mințile și suspin ușurat de eliberare trece din om în om.

Dar înc'odată vitejia își frângea grumazul sub genuchiul trădării. Când Austrieii au văzut înstârșit biruită revoluția maghiară, cel dintâi gând a fost să ne vândă. Suluț, Șaguna și Bărnuț nu mai pot pași în drum fără privegherea polițienească. Și fiindcă Avram Iancu întoarce spatele onorurilor, decorațiilor și banilor, e pus în lanțuri și închis în temniță.

Târziu, umbra lui aveă să cutreere munții ca o remușcare. Biet drumeț cu mintea rătăcită, colindând din sat în sat, cu tristul lui fluer care cântă de jale.

Insă acest Avram Iancu, în mândria lui de om liber, aveă să răspundă împăratului Frantz-Josef, când l-a poftit să-i vorbească, cu astfel de cuvinte care au usturat mai urzicat decât palmele :

— Ce-ar puteă să-i spună un nebun ca mine unui mincinos ca el?

Iar oasele lui mai odihnesc și acum, sub stejarul lui Horia.

De aci înainte, anii trec tot mai negri, în noul stat maghiar românii sânt sacrificați cu desăvârșire. Silnicia nu mai cunoaște margini. Lupta se dă dela popor la popor, și fiindcă Viena ne-a părăsit definitiv cu tradiționala ei perfidie, ochii cărturarilor tineri se întorc tot mai stăruitor spre București.

Peste unitatea de limbă și de sânge, peste cea de credință și peste conștiința de frate, se întinde acum și o cultură românească unitară. Ea aveă să cimenteze pe deantregul rezistența națională.

Cele două biserici întărite, iau conducerea spirituală a neamului românesc de peste Carpați. Asociația „Astra“ își răsfiră ramurile până în cele mai depărtate cătune. Asuprirea îndârjește împotrivirea, și cu cât ordinele dela Pesta căutau să alunge limba românească din școală și să stingă toate înfripările conștiinței românești, cu atât văpaia se aprindea mai ațâțată de vânturi.

Procesul memorandumului, plicul nedestăcut de împărat, judecata crâncenă care a împărțit comitetului național român, treizecișunu de ani de temniță, sunt ultimele acte de ură ale maghiarilor care aveau să întoarcă toate nădejtile spre țara liberă. Tisza, Banffy și Apponyi, socotiau cu precizie că prin legile lor de desnaționalizare și prin temnițele din Vaț și din Seghedin, ultimul român trebuia să dispară până într'o jumătate de veac.

Poate ne și pregăteau inscripția pentru lespedeă cea grea de mormânt.

Dar în socoteala lor mărunță, egoistă și oarbă, nu intrau gloanțele liceanului Prinkip, care dela Serajevo, aveau să deă semnalul tuturor judecăților și tuturor eliberărilor.

Bucovina

Țara fagilor. Țară a vechilor mănăstiri voevodale. Acolo mai veghiază încă zidurile Sucevei și acolo în umbra Mănăstirii Putna, odihnesc moaștele lui Ștefan Vodă cel Mare și Sfânt.

Ținut vândut și cumpărat de austriaci, dela generalul rus Rumiantzow cu o tabachere de aur și cu cinci mii de galbeni în anul 1774, ca în anul următor vânzarea să fie întărită prin mijlocirea lui Thugut, ministrul austriac pe lângă Sublima Poartă, pe preț de 15012 piaștri și 20 parale.

Grigore Ghica Vodă, domnul Moldovei, fiindcă a cutezat să se împotrivescă acestei mârșave târgueli, în care unul vindea ceiace nu-i aparțineă și celălalt cumpără ceiace nu avea drept, a plătit indrăsneala cu viața.

Răpirea Bucovinei a fost astfel pecetluită cu sânge, după cum stăpânirea austriacilor asupra ei avea să fie pătată de necurmăte mișeloice fapte.

Aci, lupta de desnaționalizare luă altă față. Ținutul fusese românesc, mănăstirile și bisericile erau ctitorite de voevozii moldoveni, mormântul lui Ștefan însemnă o amintire veșnic prezentă, țărani erau urmașii arcașilor domnești și boierii ocupaseră îndelungi veacuri, posturi înalte la curtea principilor moldoveni.

Cultura germană nu isbuteă să cucerească decât puține suflete din pătura de sus; iar cei mai mulți învățau carte nemțească dar rămâneau cu inima românească. Poporul de jos eră legat prin toate amintirile, prin port, prin graiu, prin legende, de trupul vechei țări. Desnaționalizarea nu se putea îndeplini decât prin înnăbușirea elementului românesc sub puhoiul altor neamuri, lăsate și poftite să intre, cu drepturi mai mari de cât ale autohtonilor.

Rutenizarea Bucovinei, a fost astfel cea mai perfidă politică născocită de guvernul dela Viena și poate că într'un timp mai îndelung ar fi dat și roadele mult așteptate. Școlile românești au fost înnecate de elemente streine. Fondul religios, alcătuit din daniile voevozilor și boierilor moldoveni către biserici și mănăstiri, mai apoi secularizate pe socoteala statului austriac, în loc să meargă pentru a întreține școli și biserici românești, a fost pe rând înstreinat, încredințat gospodărilor de alt neam și altă limbă, folosit de ruteni în lupta lor de desnaționalizare împotriva noastră.

În 140 ani, elementul cărturăresc e ori împins spre confundarea cu marea masă austriacă-ruteană-evree, ori e înlăturat în cas de rezistență, dela toate funcțiunile și chiar dela exercițiul liberelor profesiuni. Poporul de jos, e sugrumat prin sărăcirea metodică. Fiecare an, înseamnă un pas mai înnainte al rutenizării și fiecare an găseă poporul românesc al Bucovinei, mai sărăcit de un drept și mai resignat împilărilor.

Țara fagilor eră țara mormintelor.

Dar mormântul lui Ștefan cel mare și sfânt, nu răbdă hotar strein.

Basarabia

Din acest ținut moldovenesc al mazârilor, își recrutau odinioară vechii domni, călăreții și arcașii cei mai de frunte. Cetățile poartă nume tari ca piatra: Hotin, Soroca, Orhei, Tighina, Lăpușna. Pământul e îngrășat de sângele bătațiilor. Baladele amintesc întâmplări eroice și oamenii care-au lăsat urme adânci în cronici.

Trup din trupul Moldovei, Basarabia și-a căpătat numele acesta târziu și numai pentru județele din jos care-au fost cândva în stăpânirea voevozilor munteni din neamul Basarabilor. Incolo, istoria ținutului se confundă cu istoria Moldovei; cea dintâi barieră ținând piept năvălirilor barbare din răsăritul european, prag bătut de copitele cailor tătarești care mai stăpâneau Bugeacul până la începutul veacului trecut.

Cetățile aparțineau după soarta războaelor, când domnitorilor moldoveni, când imperiului otoman. Dar chiar când cetatea și ținutul dimprejur deveneau raii turcească, legătura cu țara Moldovei o păstră adesea un pârcaľab domnesc.

Ostașii și răzășii, moldovenii de dincolo de Prut se bucurau de o mare luare aminte a voevozilor. Iar sprintena lor pornire de luptă, pe caii lor ageri și mărunți, a ținut veacuri piept Turcilor, Tătarilor, Polonilor și Cazacilor, sfârmând puhoaele potopite spre inima țării.

N'au putut înfruntă însă cu slabele lor puteri rostogolirea imensului tăvălug rusesc.

Când politica moscovită a început să-și îndrepte ochii spre Constantinopol, Moldova țară mică și cu puteri puține, a devenit câmp de bătație între cei doi uriași care-și încrucișau pūterile: imperiul turcesc și imperiul rusesc. Câmp de bătație și pământ din care se tăiau precupețirile tratatelor de pace.

Devreme ce turcii, nu puteau renunța cu inima ușoară la „grânarul împărăției“, cum se numeau depe atunci principatele dunărene, tocmeala cea dintâi a căzut numai asupra Moldovei dintre Prut și Nistru.

Nu ne vindeau pe deantregul. Ne vindeau numai pe jumătate. Iar rușii socoteau că au primit numai o arvună, așteptând prada să le cadă din plin.

La București, în ziua de 28 Mai 1812, împuterniciții Porții semnează actul prin care Turcia părăsește Rusiei partea din Moldova depe țărmul drept al Prutului. Trupul Moldovei e încăodată sfâșiat. Iar fiindcă un cap trebuia să plătească și de astădată răpirea unui ținut românesc, acum a fost rândul dragomanului Dumitrache Morruzi, chemat și ucis la cartierul general dela Șumla. Trupul a fost căsăpit. Capul trimis la Stambul, unde a stat trei zile în poarta seraiului, ca pildă pentru cei vinovați de nedibăcie și de prea grabnice hotărâri.

Grigore Ghica Vodă ispășise cu moartea, îndărădnicia cu care s'a împotrivit la răpirea Bucovinei. Dumitrache Moruzzi, plăteă tot cu moartea, supunerea preă neîntârziată la porunca Porții, care ne smulgeă Basarabia.

Intr'un fel sau în altul, nelegiurea celor vinovați eră plătită cu sânge nevinovat Iar suferințele Basarabiei, purced fără prea mare întârziere sub jug străin.

AL. VAIDA VOEVOD

aşa cum s'au deslănţuit şi durerile Bucovinei. Divanul Moldovei, înfăţişează la 7 Noembrie 1812 un protest domnitorului Calimah, împotriva acestei răpiri care a supt tot trupul şi inima ţării, isvorul vitelor, chelarul ţării, ogoarele de grâu şi de orz, mai mult decât jumătate de ţară, cerând restaurarea vechilor hotare „precum dela moşii şi strămoşii lor au apucat întregimea Moldovei, aşa să rămână şi de-acum înainte“. La glasul divanului s'a adăogat glasul domnitorului Calimah şi al Mitropolitului Veniamin Costachi.

Glasuri cerând dreptate în pustiu.

Diplomaţia europeană ne sacrifica încăodată, căci în tradiţia diplomatică de atunci şi de oricând, celui care e slab i se mai ia şi celui care e mai tare i se mai dă.

Dreptatea aveà să vină mai târziu. După patruzeci şi patru de ani. Şi aveà să fie numai jumătate de dreptate şi numai de o vremelnică durată.

După înfrângerea dela Sebastopol care-a încheiat războiul Crimeei, Rusia silită de tratatul de pace, înapoiază Moldovei la 1856 partea de sud a Basarabiei cuprinsă din trei judeţe : Ismail, Cahul şi Bolgrad. Dar după alţi douăzecişidoi de ani, la sfârşitul războiului dela 1877, mulţumită ajutorului dat de dorobanşii români în ceasurile de cumpănă şi de desnađejde sub întăriturile Plevnei, Rusia se desonorează încă odată smulgându-ne împotriva cuvântului dat, întreaga Basarabie.

Cuvântul însufleţit şi dureros al lui Mihail Kogălniceanu, isbeşte în inimi de cremene. România pierde a doua oară Basarabia. Şi calvarul moldovenilor de peste Prut, continuă.

În ceasul dintâi, politica Rusiei faţă de noul ţinut cucerit se arată cu totul deosebită de politica austriacă şi maghiară. Ţarul Alexandru I, vedeà în anexarea Basarabiei un prim pas dintr'un drum mai lung. De aceia căută să câştige sufletele localnicilor, cu daruri, titluri de nobleţe şi chiar cu oarecare aparente libertăţi. Cel dintâi guvernator e un boer moldovean. Scarlat Sturza. Ukazele imperiale asigură păstrarea limbei, a legilor şi a obiceiului pământului. Mitropolitul Moldovei, Gavril Bănulescu, îşi mută reşedinţa la Chişinău şi dă instituţiilor bisericeşti basarabene un caracter moldovenesc, luptând chiar pentru autonomia Basarabiei.

Îndurarea nu durează însă decât doisprezece ani. Se închee odată cu moartea Ţarului Alexandru I. Urmaşul său suprimă brutal toate libertăţile şi drepturile. Politica schimbă de front. Grija de căpetenie a administraţiei e înstrăinarea sufletească a poporului — ţăranii moldoveni sunt ispitiţi să-şi părăsească ogorul şi vatra, ca să colonizeze provinciile îndepărtate din Caucas, de pe ţărmul Volgei şi din depărtatele pustii îngheţate ale Siberiei. Administraţia devine un refugiu pentru funcţionarii deochiaţi ai Moscovei. Şcolile româneşti se închid. Tipăriturile sunt interzise. În locul moldovenilor pribegiţi, descalecă oaspeţi streini : Bulgari şi Germani, investiţi cu mari privilegii şi dăruiţi cu pământurile cele mai mănoase.

Prutul e un zid mai nepătruns ca zidul de cetate.

Dar tocmai prin lipsa de cultură şi prin izolarea sa desăvârşită, poporul de jos s'a păstrat intact, scăpând de desnaţionalizare, în vreme ce păturile de sus se topeau în marele ocean slav.

Încercările de apărare sunt singuratice, târzii şi slabe. Ele datează mai cu

Religia celor neîndrăgite ne învață,
Că pe acest pământ nu este dreptate, cu
toate aceste, după aproape două mii de
ani, dreptatea așteptată cu atâta cre-
dincă a răsarit și pentru Români!

H. Popa C. Popa
Președintele Adunării Depu-
taților.

seamă din 1905, în momentul când revoluția crunt înăbușită, închee cu un epilog sângeros, războiul ruso-japonez.

Atunci, cu prilejul celei dintâi alegeri pentru Duma Imperiului, tinerii cărturari întorși acasă dela Universitățile rusești scot prima foaie românească „Basarabia“. Foaia adună nume care-au rămas în istoria redeșteptării naționale de peste Prut: Emanoil Gavriliță, Ion Pelivan, Halipa, Inculeț, Sergiu Cujbă, Alexis Nour.

Iar când în 1907, odată cu întronarea reacțiunii, gazeta e silită să înceteze, ea își închee ullimul număr tipărind curajos chemarea lui Andrei Mureșanu: „Deșteaptă-te române!“

Astfel, peste munți și ape, din robii streine, glasurile românești se căutau, se îndemneau, se regăseau.

Unirea sufletească există, mai rămâneă fapta cea mare. Unirea politică.

Și ea eră mai aproape de noi, decât ar fi nădăjduit-o cei mai cutezători.

Vechile imperii, cu picioare fragile de lut, s'au aruncat singure în peire, deslănțuind marele războiu european. Cele mai înverșunate erau și cele mai putrede Rusia și Imperiul Habsburgic.

Prăbușirea lor a însemnat libertatea și unirea noastră.

Acî sfârșește cartea robilor și începe cartea războiului.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cartea Răsboiului

Chiar suferința este trimisă dela Dumnezeu. Și chiar nedreptatea își are un rost al ei adânc și tainic, acolo în orânduiala ascunsă a viitorului.

Suferința și nedreptatea călesc sufletele. Vai de popoarele care-au trecut trăndav prin veac!

S'a spus odată că popoarele cele mai fericite sînt acele care n'au istorie. Fericite vor fi fiind poate, dar mari n'au fost niciodată. Intoarcem ochii îndărăt, în ceața cea mai depărtată a veacurilor. Toate culturile și civilizațiile care-au lăsat urme nepieritoare, poartă semnătura popoarelor cu începuturi anevoioase, de jertfe și de pătimiri. Nimic nu se naște pe lume fără suferință, Durerea este un legământ între oameni, mai trainic decât cătușa de fier. Egiptul, Grecia, Roma, iar mai dincoace Franța, Italia, Spania, toate au luat ființă după mari svârcoliri, au avut de înfrînt protivniciile vremilor, ca numai tîrziu când s'au închegat așezările, să-și poată da măsura lor întregă în artă, în cultură și în civilizație.

Vremurile ne-au fost dușmane.

Dar poate că vremurile innadins ne întîrziu delat libertate și delat unire, pentru ca asprele învățăminte să ne crească bărbați în fața evenimentelor.

Cugetați numai la tainica orânduială a întâmplărilor! Dacă prăbușirea Rusiei sau a imperiului Habsburgic, ne găseă în stările de acum două sau trei sferturi de veac, n'am fi fost pregătiți nici cu sufletele nici cu brațele, pentru ceasul cel mare. Întîrzierea în rostul lucrurilor, eră parcă inadins pregătită ca timpul să macine din puterea trufașă a dușmanilor seculari și acelaș timp să ne crițuiască brațele noastre.

Pătimirile Ardealului, ticăloasele nedreptăți care scârbeau sufletele fraților noștri din Bucovina și din Basarabia, acum ne par că au fost trimise de Providență, nu numai ca să ne încerce răbdarea ca lui Iov, cel credincios până la sfârșit, ci mai ales ca să îndrepte toți ochii spre țara cea mică și veche, pregătind drumul sufletesc al unirii. În trei sferturi de veac, Principatele dunărene, ca și cum ar fi presimțit chemarea istoriei, n'au pregetat să înfăptuie ceiace întârziaseră cu trei sferturi de mileniu. Unirea lui Alexandru Ion Cuza, cea dintâi împrumietărire a clăcașilor, înscăunarea unei dinastii în afară de luptele lăuntrice, independența, regatul...

Conștiința ațipită se desmortează. Cădeau cele dintâi lanțuri.

Mari prefaceri politice și sociale, îngăduiau statornicirea unei culturi românești. Nu eram numai un nume. Eram un popor. O conștiință.

Românii robiți sub asuprire streină, aveau acum încotro să'și îndrepte ochii. Sufletele se căutau. Incepeau să încolțească nădejdi. Se deschideă drum bătătorit faptei.

Toți cărturarii tineri, din țara liberă și din ținuturile robite, au cultivat an de an, gîndul unirii. Ceiace fusese numai un sentiment, deveneă o datorie.

Asociațiile de cultură, societățile studentești, cuvintele rostite la tristele comemorări ale răpirilor, literatura și arta noastră dinainte de 1914, erau stăpânite

de acest ideal național. Înainte de frângerea pietrelor de hotar, marele cărturar și animator Nicolae Iorga, galvanizase sufletele românilor de pretutindeni. Călătoriile sale în Ardeal și în Bucovina, cu dureroasele însemnări de drum, cursurile care chemau îndelaolaltă tineri învățăcei din toate ținuturile înstrăinate, făceau să circule tot mai vie conștiința unității naționale și spirituale.

Starea sufletească a românilor din țara liberă, avea să fie minunat zugrăvită în cuvântarea din preziua întăririi noastre în acțiune, rostită de înflăcăratul patriot Nicolae Filipescu.

Ascultați :

«Ce este regatul român fără Ardeal? O absurditate geografică. O fâșie de pământ întortochiată și frântă în semicerc. Aratați această figură schiloadă unui copil de șapte ani și întrebați-l ce-i lipsește României. El cu mâna lui de copil va trage linia ce împlinește cercul. În granițele actuale suntem o țară fără viitor. Spre a ne împlini aci, rolul european, ne trebuie bastionul ce domină această pozițiune. Deacea țintim către cetatea naturală a Ardealului, către Acropola românismului. Aci e centrul, aci e inima românismului. Aci, într'un palat fermecat, ridicat ca în povești într'una din peșterile Carpaților, s'a adăpostit conștiința de neam. Din acești munți țâșnesc izvoarele râurilor noastre ce cară spre șesul dunărean, în undele lor, suspinurile fraților. De aci Șincai și Petru Maior ne-au trimis mărturiile obârșiei lor latine. De aci au roit dascălii neamului spre a trezi conștiința națională în vremurile de uitare de sine. Secați izvoarele, nimiciți pe frați ajutând victoria ungurească și nu se va mai zice: Românul nu pierе! Deacea vrem Ardealul și nimic alt. Deacea pot rezumă tot ce v'am spus, rostind și repetând acest singur cuvânt:

Ardealul!

Ardealul!

Ardealul!»

Astfel războiul cel mare ne-a găsit sufletește copți pentru lupta liberatoare. Din nefericire ne-a găsit mai puțin pregătiți cu mijloacele tehnice ale victoriei : săraci în arme și săraci în experiența războiului modern.

Între timpul neutralității, a fost pentru românii de pretutindeni o îndelungă tortură morală. Soldați români în uniformă maghiară, luptau cu soldați români în uniformă rusească. Frate se ucidea pe frate, pentru un steag străin și pentru împărați asupritori. Iar în România cea liberă, sufletele erau frământate de greutatea alegerii între cele două tabere învrăjbite. A merge în război alături cu Rusia, în-

GENERALUL PREZAN

semna sacrificarea Basarabiei. A merge alături cu Austro-Ungaria, se dovedise dela început o imposibilitate morală. Opinia publică și instinctul național, ne împingeau să ridicăm armele alături de Antantă. Dar experiența amară a trecutului, de câte ori luptasem alături cu Sfânta Rusie, ne sileă să fim precauți.

Izolată de aliații săi firești, România nu putea lua legătură cu Franța și cu Anglia, decât prin înconjurul continentului, pe cale întortochiată și lungă, dealungul Rusiei care n'a fost niciodată un tovarăș fidel.

Războiul cel mare, ne-a surprins fără armament modern, fără artilerie grea, fără avioane și fără o instrucție pregătitoare. Soldatul avea numai brațul și sufletul. Iar aliații, ne trimiteau deocamdată numai îmbărbătări și promisiuni.

Ion I. C. Brătianu își luase răspunderea acestor împrejurări de grea cumpănă. Știa cât de șubredă e pregătirea noastră tehnică. Știa cât de șubrede sunt tratatele de alianță. Dar mai știa că cu orice preț, România nu putea rămâne până la sfârșit cu brațele încrucișate. Singura sa înțelepciune, eră doar să aleagă momentul cel mai potrivit, când ajutorul nostru să fie mai folositor aliaților și să răscumpere mai multe libertăți fraților.

Ce s'a petrecut în sufletul acestui om tăcut, nu va ști poate niciodată nimeni. E destul să cunoaștem că a intrat cu părul negru în războiu și a ieșit cu el albit.

Nu vom aminti legămintele care-au fost îndată călcate, rezerva fățarnică a Rusiei care nu și-a ținut niciun angajament, bucurându-se să ne arunce în prăpăd în ceasul cel mai greu și lăsându-ne să ne răsboim cu pumnul gol, în vreme ce trenurile cu arme și tunuri trimise de aliați, rățăceau dela Arhanghelsk pe țărmul Caspiceii și dela Vladivostoc în gările uitate ale Caucazului.

Ni s'a cerut zi fixă de intrare în acțiune. Am răspuns chemării. Iar în ziua de 14/27 August 1916, a sunat clopotul de mobilizare, într'o atmosferă pe care nimic nu o poate zugrăvi mai bine, ca arzătoarele cuvinte ale lui Nicolae Iorga :

„A sosit un ceas pe care-l așteptăm de peste două veacuri, pentru care am trăit întreaga noastră viață națională, pentru care am muncit și am scris, am luptat și am gândit. A sosit ceasul în care cerem și noi lumii, cinstit, cu arma în mână, cu jertfa a tot ce avem, ceiace alte neamuri, mai fericite, au de atâta vreme, unele fără să fi vărsat o picătură de sânge pentru aceasta: *dreptul de a trăi pentru noi*, dreptul de a nu da nimănui ca robi rodul ostanelilor noastre.

În miez de noapte au sunat iarăși clopotele, sfintele clopote care simt toate durerile și bucuriile noastre și care acuma s'au înfiorat de cea mai mare speranță pe care am avut-o și la care, cu orice preț, ținem. Și sute de mii de oameni s'au trezit fără teamă și fără zburdăciune, liniștit și sigur, și în inimile lor a fost un singur răspuns: *știm!*

Da, o știam de mult. Ceas de ceas treceă, urzindu-se pânză de

GENERALUL BERTHELOT

înțelepciune pentru a pregăti și apăra vitejia gata de luptă. Certele de deasupra nu pătrundeau în adânc. Acolo fiecare zi anunță o altă zi și mai grea, și nimeni nu cântă împotriva greutăților care se adunau. Ce nu poate răbdă omul pentru o așteptare așa de sfântă? Știau toți, se deslipeau toți de legăturile lor de aci, se făceau liberi și sprinteni și viteji pentru marea și strălucita încercare.

Ea a venit. Pare că s'a făcut în aerul acestei țări o liniște mare. Un sfânt potir de sânge și de lacrimi s'a ridicat pentru binecuvântarea cea mai scumpă.

Plaiurile ardelene au băut răscumpărarea robiei. Odihniți-vă, viteji, în brazda lacomă de mult de acest sânge care plătește birul nenorocirilor seculare! Țărani ostași, dormiți în pământul care așteptă moaștele voastre, ale răbdătorilor și voinicilor, ca să fie iarăși al nostru! Nicio-dată nu se va uita fapta voastră, biruința voastră prin moarte. Voevozii cei mai vechi, dezrobitorii mucenici din zilele bătrâne, chiamă la sine din negura trecutului umbrele voastre care abia au părăsit carnea lor chinuită de dușmani. Veșnică pomenire vouă, marilor și fericiților!

Iar toți cei cari au rămas în vechea țară îngustă nu pot avea decât un singur rost: munca și o singură lozincă: unirea. Dumnezeu va ajuta silințele unui neam întreg care pentru un drept așa de firesc nu cruță nimic din tot ce a putut agonisi, din tot ce se cuprinde în puterile sale!“

Oștile românești treceau Carpații în noaptea declarațiunii de războiu.

A doua zi, Germania opri atacul Verdunului și lăsă în grija celor trei generali temuți, Hindenburg, Ludendorf și Mackensen, să conducă operațiile „expediției de pedeapsă“.

Frontul românesc, fu de la început cel mai lung din tot războiul european: 1200 kilometri, întrecând cu o sută de kilometri frontul rusesc dela Riga până la Dorna. Front lung, primejdios și cerând arme speciale. Dar trupele noastre au străbătut fulgerător până în inima Transilvaniei, cu toate că am rămas îndată singuri, fiindcă generalul Sarrail, comandantul forțelor de la Salonic nu s'a mișcat un pas să imobilizeze armatele centrale din sudul Dunării și fiindcă pe frontul de nord, Rușii sleiți de ofensiva lui Brusilov, în loc să înainteze cot la cot cu frontul român, și-au întrerupt toate operațiunile și au pus samovarul la foc.

Trupele înaintau în chiot peste Carpați, împlinind visul milenar. Dar jos, pe frontul dobrogean, armatele germano-turco-bulgare, retezau cu lupte desnădăjduite acest superb elan. Bucuria isbânzei a fost scurt întunecată de crunta experiență dela Turtucaia.

Mitralieră în acțiune. — Dodul-Ghionoatei. — 28 Februarie 1917.

Transportarea tunurilor artileriei grele, pe front la Oituz. — 17 August 1917.

Foto Muzeul Militar Național. — Reproducerea interzisă.

Planul românesc se răsturnă mai repede decât fusese făurit, strâns în cleștele celor două ofensive germane, de la Nord și de la Sud, alternându-se metodic și sleindu-ne puterile.

Intervenția noastră salvă Verdunul, ridicând asupra-ne toate armatele disponibile ale puterilor centrale. Dar în ajutorul românilor nu se mișcă nici o baionetă aliată. Unitățile austro-germane, concentrate de pe toate fronturile și puse sub comanda generalului Falkenhayn, dau lovitura de berbec, la Sibiu și la Brașov. Bravura soldatului român se mistuie zădarnic. Ea nu poate decât cel mult să zăbăvească înaintarea unor armate mai puternice, cu ultimile arme ucigașe și cu toată experiența a doi ani de războiu.

Și atunci, la jumătatea lunii Octomvrie, armata română, părăsită și singură, rămâne să apere porțile Carpaților. Luptele au fost crunte, bătăliile defileurilor ne-au întors iarăși la tristul nostru destin al trecutului, când ne apăram cu securi și cu brazi răsturnați în cale, invazia dușmanilor. Cei care au trăit aceste clipe de înfiorată amenințare și de desnădăjduită rezistență, nu vor uită niciodată strângerea încheștată de inimi.

Când listele de morți deveniră paharul înveninat din fieștece dimineață, oamenii se priveau împleticiți și neîncrezători. Acesta eră războiul?

Nimeni nu putea încă să creadă. Alte și alte liste de morți. Alte risipe de vieți și de eroisme, prăbușite zadarnic. Pentru aceasta strigaseră, bătuseră din palme, cântaseră? Totul tăgăduiseră fie atât de simplu, firesc, dinainte hotărât și voios și totul eră atât de plin de cutremurare! Soldații cu frunze de tei în țeva puștilor — unde erau? Dece chiotul se prefăcuse în geamăt prin somn?

O mare tăcere ghemui răsullările și nimeni nu mai înțelese.

Bucureștii se desmeticeau în mijlocul acestei spaime, cu oaspeți necunoscuți, ca în visurile cele rele. Convoaie nemaivăzute, camioane gonind către spitale, căruțe țărănești sărace și fără frumusețe, înșiruindu-se pe străzi, iar în locul limuzinelor și faetoanelor, când un automobil spintecă repede mulțimea, alb de praf, cu roțile căptușite de noroiu. ochii deslușeau în praf și noroiu, o șuviță de sânge.

Pe urmă trecu și Octomvrie. Omul se posomorî. Din burniță se desprinseră alte fantome. Literile negre ale comunicatelor evocau numele atâtor plimbări de vară: Predeal, Rucăr, Bran, Câmpulung. Sinaia, Valea-Oltului, defileul Jiului.

Sunetele deșteptau în minte dimineți cu mult soare, aburi destrămându-se pe vârful de brad, un automobil alergând sprinten pe șosele în serpentină, schimbând la fiecare cotitură peisagiul, vile la margine de poeni, o amintire, un răs, un șipot rece, o fluturare de batistă, atâtea fericiri, atâtea lumină, edenul pentru totdeauna pierdut.

Acum, acolo vuietul tunurilor clătina piscurile și ăuia în văgăuni, fiecare braț de pământ eră păzit pe brânci sub gloanțele care se înfigeau în cap, iar la Predeal în gara prăbușită, trupul soldatului încremenise sub cărămizi, strângând micile bilete colorate ale trenului de vilegiatură, în pumnul mort.

Apoi și zăgazurile cele din urmă se rupseră odată cu cataractele cerului. Sub norii târându-și pântecul negru aproape de pământ, în ploaia neconținută și

M. S. Regele decorează drapelul Regimentului 9 Vânători,
cu ordinul Mihai Viteazul cl. III. — 29 August 1917.

Foto Muzeul Militar Național. — Reproducerea interzisă.

Jurământul voluntarilor ardeleni cari s'au întors din Rusia, pentru a lupta a-
lături de frații lor din Regat. — Iași, 15 Iunie 1917.

mucedă, se revărsă, din strămtorile văilor, puhoiul uniformelor germane, cenușii. Drumurile se înnegriră de curgerea fără capăt. Un pod sărea în aer cu fiarele răsucite, și a doua zi, capetele unite la loc, lăsau să se scurgă mai adânc spre miezul țării diviziile năvălitoare.

Innainte, sfărâmături de oaste târând piciorul, cu drapelele strânse, cu cai betegi cu chesoane lovite, soldați dormind din mers, sate în bejenie, regăsind din nou alaiul tragic al cronicilor. În urmă, satele fără câini, ușile trântite în lături, fântâni sleite. Și de tot în urmă, cu toate drumurile închise, rătăcitoare, întreaga oaste dela Cerna.

Așa s'au prăbușit toate fronturile sub apăsarea de fier a unor armate mai bine înzestrate și mai numeroase, așa au căzut Bucureștii și așa a purces exodul spre Moldova, presărând drumurile cu sfărâmături de cară și cadavre înghețate.

Rămășițele trupelor, apără retragerea. Luna Decembrie, cu viscocele văetându-se în amestecul glasurilor omenesti, ne găsește cu toată țara îngrămădită pe pământul strămt al Moldovei, cu frânturi de oaste, cu pribegi rătăciți de familie, cu guvernul și Parlamentul strânși umăr la umăr, într'un ultim gest de apărare.

Ar fi crezut cineva că după acest prăpăd, oastea românească avea să renască încă mai dâră și să scrie paginile cele mai glorioase ale războiului nostru ?

Miracolul s'a întâmplat, căci neamul acesta de plugari, ascunde puteri elementare nebănuite sub blânda lui înfățișare.

După întricoșata iarnă de cumplit îngheț, de foamete și de molime, când troenele acopereau laolaltă în margine de șanț cadavre de oameni și hoituri de cai, în primăvara anului 1917 o altă armată tânără, bine echipată cu moralul dâră a luat ființă ca din pământ.

Munițiile ne soseau pe drumuri îndepărtate, înconjurând planeta, ne soseau și sfătuitori noi, misiunea franceză sub comanda generalului Bertholot, care avea să pună în serviciul nostru toată experiența frontului occidental și o frățescă solitudine.

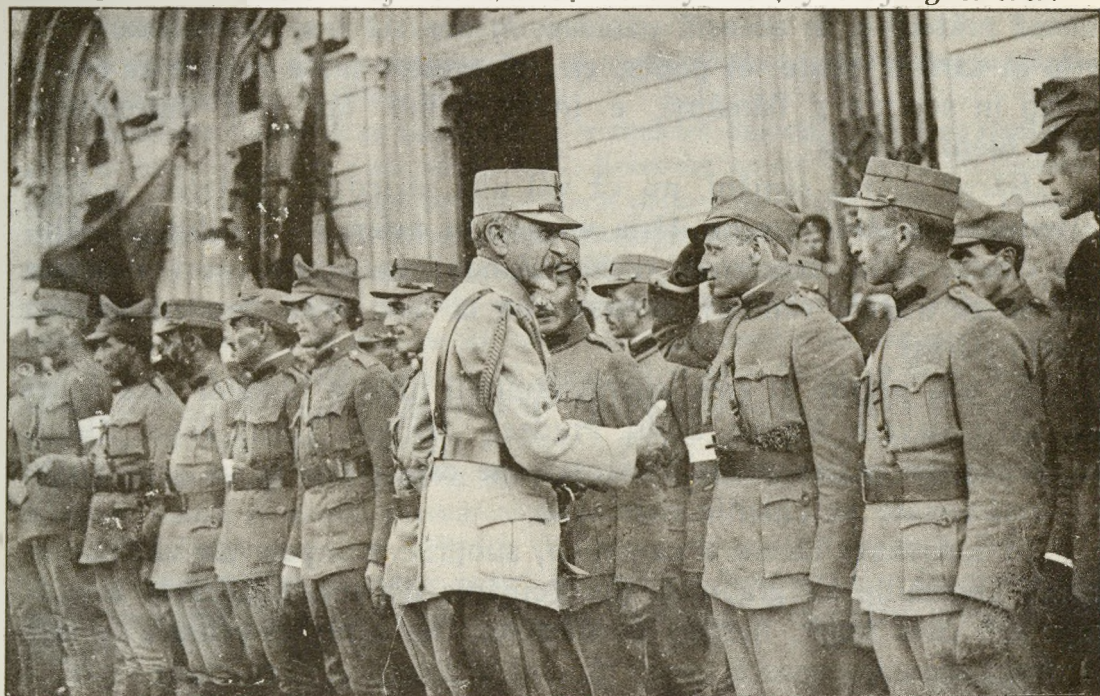
Ascultați, ce scrie ofițerul francez de aviație René Chambe, despre soldatul român așa cum a ieșit din retragere :

„O măreție nespusă se revărsă din acești soldați îmbrăcați în uniforme sdrențuite și dintre care mulți nu mai au nici echipament, nici mantăli, nici încălțări. Cu mâinele lipite de trup, ridicând sus piciorul, la fiecare pas, cu capul întors printr'o mișcare scurtă spre Regina, în defilare, trec șir lângă șir într'o aliniere superbă.

„Oh! capetele acestea! Capete sculptate de mizerie, de suferinți, de lipsuri, tăbăcite de frig, de spaime, capete pe care foamea cu degete de fier a săpat cute adânci în colțurile gurei și mai sus, între sprincene, cele trei crețuri teribile pe care nu le cunosc decât fiindcă le-am văzut atât de adesea. Gâturile descărnate ies din gulerile prea largi cu bentița

Regele de vorbă cu Ofițerii Căminii la spitalul din Cătuș. — 23 August 1917.

Gen-ral Prezan, Șeful Marelui Cuartier Gen-ral, salută pe ofițerii voluntari Ardeleni.
Gara Iași, Iunie 1917.

Foto Muzeul Militar Național. — Reproducerea interzisă.

roșie și în aceste fețe palide, gârbovite, fără vârstă, scânteie ochii în friguri.

„Nicio muștrare în aceste priviri, nicio lucire rea, ci o privire de adorație, de credință, de devotament...”

„Cei mai mulți nu au decât opinci uzate până la talpă, pantaloni cârpiți, fășii de postav putred în jurul pulpelor. Nicio mânășă pe degete, iar mâinile învinețite de ger, strâng încleștat patul puștei.

„Acești oameni se luptă de șase luni fără o zi de odihnă, fără să se înfrupte niciodată de dulceața cantonamentului. În primă linie, întotdeauna, mereu. Au văzut tot, au cunoscut tot, au îndurat tot; îmbătarea celor dintâi izbânzi, groaza celor dintâi înfrângerii, sfârșeala acestei goane înnebunitoare dela Carpați la Dunăre și dela Dunăre la Carpați, pentru a ține piept îndoitei năvăliri austro-germane și bulgaroturcești. Nicio odihnă, nu, nici schimb, nici vestminte, nici hrană—dar nici o plângere.

— Ran! Ran! Ran!

„Pasul paradei bate înăbușit zăpada.

„Iar un ofițer ridică sabia.

„Atunci din pluton în pluton izbucnesc urale.

„Și aceasta depășește totul.

„Sub acest cer întunecat, în aceste rafale de zăpadă, în această imensă prăbușire, în această părăsire, în această înspăimântătoare mizerie în care se sbate un popor, efectul acestor urale strigate de eroicii soldați în sdrênțe și flămânzi, e indescriptibil. Mă simt cutremurat. Bieții, bieții oameni!

„Măreți soldați români, nu vă voi uita niciodată! Puterea voastră de îndurare e fără pereche, tăria voastră în nefericire e sublimă... Chipuri vinete, mâini descarnate, ochi cufundați în orbite, guri deschise să-și strige uralele, rânduri strânse cot la cot. Văd împletecându-se oameni sfârșiți.

„Se află printre ei eroi, supraviețuitorii tuturor luptelor dela început, Dragoslavele, Brașov, Sibiu, Predeal, defileul Turnu-Roșu, Oituz, Jiu, Argeș, tot atâtea nume înfricoșate pe care gloria le va scrie cu litere însângerate pe culorile românești.

„În nefireasca tăcere a carpaților, subțirile trompete ale vânătorilor aruncă chemările lor grabnice. Nu. România n'a murit. Sărăcia acestor trupe are ceva tragic, nespus de sfâșietor. Dar simți, că printr'o sfortare de voință supraomenească, vor să rămână la datorie și să continue lupta“...

Și acum, iată ce scrie acelaș ofițer francez, despre miracolul reînvierii, după șase luni :

„România n'a pierit. Nici iarna, nici foamea, nici tifosul, nici Mac-kensen n'au isbutit s'o doboare.

„Mai mult ca întotdeauna, este aci, în picioare, gata, sfâșiata, în-sângerată, despoiată, dar dârză, încăpăținată, făcând mereu față vrăj-mașului și ridicând admirația lumii.

„Haide, încă o efortare și va fi izbăvită!

„Pe deasupra Rusiei șovăelnice și sfârșite, Franța, cu toate greu-tățile neînchipuite a întins mâna surorii sale latine. Ofițerii, subofițerii, tehnicianii francezi, au sosit din ce în ce mai numeroși.

„Tunuri, puști, echipament nou, chiar hrană, au făcut înconjurul pământului prin ghețurile polare ca să ajungă aici.

„Și într'o seară de primăvară, emoția noastră a fost fără margini. În sunetul unei fanfare viforoase, pe o uliță a satului, defilă un batalion de infanterie înarmat cu puști Lebel și purtând casca albastră franceză.

„Cum? Soldați francezi, într'un sat român?

„Nu. Dar acelaș lucru, soldați români, frații lor.. Nu. Nu erau pă-rășiți. Speranța eră pretutindeni. Trăiască România!”

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Astfel, alături de noi, o mare armată și un imperiu se prăbușea. Țarismul și oastea rusească. Noi renăscusem tari și nerăbdători să ne măsurăm proaspetele puteri cu dușmanul fortificat în tranșee.

Revoluția Rusească se împotmolise în retorică deșartă și pregătea sfărâmarea tuturor disciplinelor. În vara anului 1917, Kerensky amețit de pilda lui Napoleon, plănuia să transforme oastea rusească într'o oaste a revoluției care să răstoarne vechile așezări ale lumii. Ofensiva mult trâmbițată, lăsa pe frontul român întâietate armatei românești, trupele ruse urmând să sprijine mișcarea noastră și să astupe golurile. În aceste condiții, se deslănțuie sub comanda generalului Averescu, bătălia dela Mărăști, în ziua de 24 Iulie. Linia germană a fost străpunsă, dușmanul dă îndărăt pe o adâncime de 20 kilometri și pe o întindere de treizeci. Cai, tunuri și prizonieri, cad pradă trupelor noastre. Obțineam o mare victorie — una din cele mai mari ale războiului European. Dar în aceeași zi, aliații noștri, Rușii, îndurau o cumplită înfrângere la Tarnopol. Ofensiva își curmă avântul, fiindcă tovarășii noștri se arătau nevrednici de ea.

Iar defecțiunea rușilor, avea să dea comandamentului german îndemn să pună la cale un plan cutezător pentru cuprinderea Moldovei și a Basarabiei, prin strângerea unui clește cu un dinte înfipt în Bucovina și cu celălalt în sud, în valea Siretului.

Din executarea acestui plan s'au declanșat cele două mari bătălii, de la Mărășești și dela Oituz. Amândouă glorioase în istoria războiului nostru și amândouă dovedind rezistența neîntrecută a ostașului român, când în sfârșit i s'au dat mijloace să lupte cu arme egale. Bătălia dela Mărășești durează paisprezece zile, dela 6—19 August. Mackensen atacă cu 12 diviziuni trontul dintre Siret, Putna și Șușița, ocupat de armatele ruse, iar când rușii dau îndărăt, tot frontul e ținut de trupele noastre, cu o îndărătnicie care sfarmă p'anul german, curmă prin rezistență bătălia și salvează Moldova.

În aceiași vreme, trupele austro-ungare, suportă aceiași înfrângere pe frontul Oituzului, la Cireșoia, la Coșna și la Grozești. Iar bătălia dela Muncelu, unde soldații români se substituie în decursul luptei fugărilor ruși, zăgăzuește pentru totdeauna drumul spre inima Moldovei.

Toate încercările de ofensivă germană s'au frânt astfel, pe rând. Soldatul român și ofițerul român, de astădată înarmat și ajutat de tehnica războiului modern, nu-și mai macină în deșert bravura. Campania din 1917 se încheie cu deplina victorie românească, paralizând toate planurile strategice ale comandamentului german și apărând neatins trupul Moldovei. Noi ieșeam crescuți în ochii noștrii, ai aliaților și chiar ai dușmanilor. Rușii se rostogoleau în besna anarhiei, din care n'aveau să se mai desmetească nici în ziua de azi.

Nu ne-a îngăduit spațiul acesta strâmt, să urmărim pas cu pas, mersul războiului, episoadele tragice și victoriile mândre, meritele marilor noștri căpitani și marea vitejie anonimă a soldatului țăran. Nici nu ne-a stat în gând să presărăm scurta povestire, cu amănunte tehnice cari se pot găsi aiurea, și cu deosebire în acea minunată „Istorie a războiului pentru întreaga Românie“ alcătuită de cărturarul Constantin Kirițescu și din care am folosit foarte multe date de mare preț

Am voit numai să amintim jertfele de vieți și negrăitele suferinți ale acestui războiu. Am voit să amintim că atunci, când cerbicia ostașului nostru din vara anului 1917, eră gata să ne recucerească tot ce pierdusem și să arunce grea, baioneta noastră în cumpăna marelui războiu, armata rusă surpată de revoluția rusă ne-a trădat. Singuri, am rămas cu pumnul german înțeleștat în gâtjej. Părășiți, am înclinat fruntea și am frânt genunchii, așteptând o îndurare a Providenței, când ea nu mai putea veni dela oameni.

Dar nicio jertfă și nicio suferință nu este zadarnică. Acolo în cartea cea mare a socotelilor ultime, la slova noastră n'am fost uitați. Când mai trufași se sumețeau atotputernicii de o clipă, dușmanii noștri seculari, unguri, austriaci, turci și bulgari, soarta lor se află scrisă. Prăbușirea lor, sfarmă lanțurile robiilor.

În toamna anului 1918, odată cu toate decisiivele de pe frontul occidental și de pe frontul sud-orientului european, sfârșește cartea războiului și începe cartea-i unirilor.

Cartea Unirilor

Soarta a voit ca bucuria cea dintâi a unirii, să ne vie dela sora cea mai părăsită și în ceasul celor mai aspre cumpene. Când toți ne părăseau, când pe pământul Moldovei, oștile noastre luptau cu proprii noștri aliați pentru a desarmă besmeticele hoarde bolșevisate, când pacea germană rupea cu dinți de fier din vechea cetate grănicerească a Carpaților, Basarabia cea de două ori smulsă din trupul Moldovei, ne-a venit ca o lină alinare să se apropie de rănile încă vii.

A fost balsamul acesta cu deosebire prețios, în clipa când toată suflarea românească sângeră. Și a fost numai un semn al începuturilor. Sub îngâmfarea victorioșilor de o clipă, tăria puterilor centrale eră dedesubt coșcovă. Profeția bărbatului de stat român, Tache Ionescu se pregăteă în tainițele răscoalelor înăbușite. El spusese că războiul cel mare va fi o cascadă a tronurilor și nimeni n'ar fi crezut, atunci când Germania și Austro-Ungaria, porunceau ele condițiile Păcii dela Brest-Litovsk și de la București. Dar fiecare zi trecută, apropiă puterilor centrale cu un pas mai mult de mormânt.

În nădejtile noastre cele mai cutezătoare, nu intră niciodată socoteala că s'ar putea să eliberăm printr'acelaș războiu, frații de peste Carpați și de peste Prut. Libertatea unora însemnă sacrificarea celorlalți. Biruința uneia din cele două mari tabere aruncate în războiu, știam că va decide sau soarta Basarabiei sau cea a Bucovinei și a Ardealului. Nici într'un caz amândouă. Cine știă atât de profetic să citească în cartea destinelor, ca să admită că măturate de acelaș uragan, se vor prăbuși la pământ dintr'o dată, cele trei mai înverșunate dușmane ale neamului nostru: Austria, Ungaria și Rusia?

Logica Istorică a fost mai presus de slaba noastră judecată și de șovăelnicile noastre îndrăzneli. Logica Istorică a sfărâmat hibridul mozaic etnic care eră împărăția Habsburgică, dând libertate neamurilor conlocuitoare să decidă singure de soarta lor după ce aceiași libertate, înainte de a cădea în anarhie, sfărmasese temelia imperiului moscovit.

Inceputul l-a făcut Basarabia. L'a urmat Bucovina. Iar ciclul unirii s'a încheiat cu Transilvania.

Un singur Rege și o singură generație, asistă astfel la înfăptuirea visului pentru care am fost cunoscuți din tată în fiu și prin care abia

începeam să ne înscriem un loc larg și statornic în civilizația și cultura universală.

Vom urmări, înfăptuirea unirii pe rând.

Unirea Basarabiei

Revoluția rusă a atras ca prim și imediat rezultat, fărîmițarea uriașului imperiu al Romanovilor „clădit cu sabia și păstrat cu cnutul“.

Din haosul principiilor înțelese pidosnic și prăbușind toate alcătuirile politice, sociale și militare ale Rusiei, o singură dreplate apărea luminoasă și în afară de orice tăgadă. Dreptul naționalităților înglobate cu silnicie în tostul imperiu, să dispună singure de soarta lor. Capii revoluționari aprobă la început autonomia provinciilor și militează pentru înfăptuirea unei republici federative. Dar popoarele însetate de libertate își scutură jugul pe deantregul și se constituie în state naționale, cu desăvârșire desprinse de guvernul din Petrograd. Polonezii, Filandezii, Lituani, Ucranieni croesc coplea începuturilor. Ca un răsunset mai depărtat și târziu, luptă pentru această libertate politică Tătarii și Cazacii, după cum alte vești vin, tocmai din fundurile depărtate ale Siberiei și din ținuturile vecine Altailor. Basarabia, cu ostașii risipiți pe fronturi dela celălalt capăt al lumii și fără prea mulți conducători sufletești, părea la început absentă dela asemenea mișcare. Cei două sute de mii de soldați moldoveni, presărați în trupele din Galiciia până la Marea Neagră, aflaseră abia cu prilejul războiului că fac parte dintr'o națiune românească, tânără, vrednică și cu un început atât de înfloritor de civilizație în regatul liber. Pe de altă parte, prizonierii ardeleni și bucovineni, precum și refugiații civili, semănaseră pe unde au trecut grăunte plin, care avea să germineze și să dea colț în conștiințele toropite. Studenții basarabeni dela Odessa și dela Kiew iau contact cu cărturari noștrii de peste munți, porniți în pribegie sau căzuți în captivitate militară. Un întins curent de propagandă românească începe a circula în rândurile basarabene, culminând în grupările dela Chișinău, din jurul gazetelor „Luminătorul“ și „Cuvânt moldovenesc“. Pătura cărturărească și cadrele militare se organizează într'un partid național democrat moldovenesc. Ochi se întorc dela Petrograd, spre realitățile interioare ale Basarabiei, care își cere autonomia administrativă, ecleziastică, intelectuală și economică, cu întrebuințarea limbii românești în toate instituțiile țării. Această autonomie o cere mai întâi congresul cooperativelor sătești, la 20 Aprilie, în Chișinău. Apoi la 1 Mai, meetingul basarabean din Odessa, la care participă peste 10.000 moldoveni de toate condițiile sociale: soldați, proprietari, studenți, profesori și preoți. A doua și a treia zi, are loc la Chișinău congresul preoților și la 28 Mai, congresul învățătorilor.

Insă manifestația cea mai însemnată și hotărâtoare, rămâne meetingul soldătesc dela Odesa, la 5 Mai 1917, organizat de maiorul de stat major Cately, la care partidul național moldovenesc e reprezentat prin Pan Halipa și Herța, hotărând autonomia Basarabiei, cu oaste, școală, justiție și biserică moldovenească.

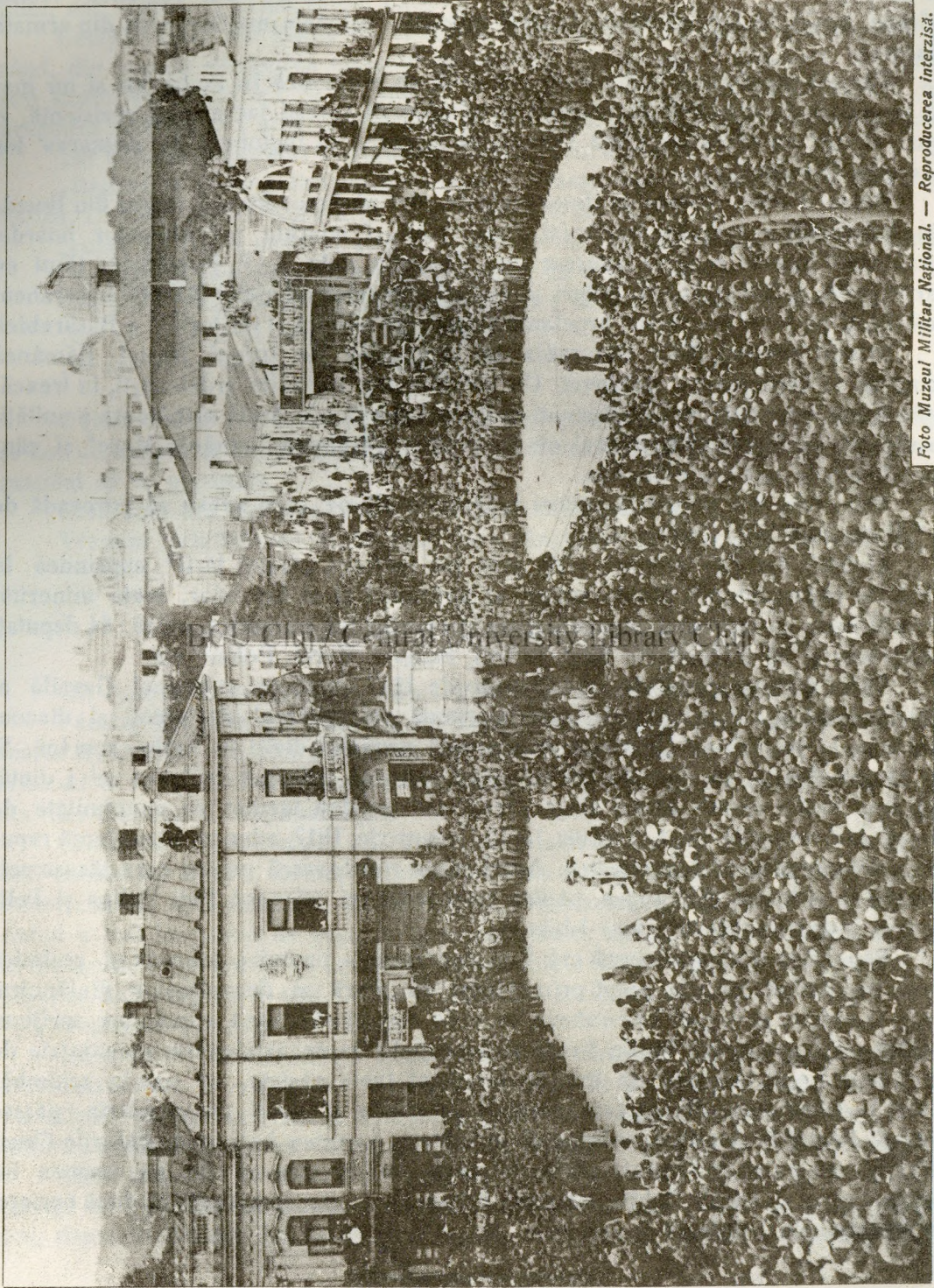

Foto Muzeul Militar Național. — Reproducerea interzisă.

Hora unirii, jucată în piața Unirii cu ocazia venirii voluntarilor ardeleni. — Iași, 9 Iunie 1917.

Soldații risipiți în trupele rusești se adună în unități naționale. Iar organizații de propagandă, iau ființă în toate unitățile moldovenești din regiunea vecină Odesei, unde de fapt rămâne centrul mișcării naționale moldovenești din armata rusească.

Țăranii moldoveni întâia dată cer să li se vorbească în limba lor și nu mai au încredere în diferitele formațiuni revoluționare rusești iar aceiași rezistență, o opun alături de cărturari, când Ucrainenii încearcă să înglobeze în mișcarea lor și soarta Basarabiei.

Drum deschis armatelor desorganizate care părăseau frontul rusesc din România, Basarabia a îndurat într'acest timp jaful și anarhia prădalnicilor hoarde. Până când marele congres ostășesc dela Chișinău, dela 2—9 Noembrie, ținut cu participarea a 989 deputați, ofițeri și soldați represintă peste 300.000 basarabeni mobilizați pe toate fronturile, proclamă autonomia politică și teritorială a Basarabiei.

Primul pas eră făcut. Basarabia se deprindea de trupul Rusiei. Rămânea acum să se încorporeze Moldovei. Un batalion din legiunile ardelenesti, în treacă delă Kiew spre Iași, a transformat congresul într'o adevărată sărbătoare a unității românești, desfășurând tricolorul cu inscripțiile „Trăiască România Mare” și cântând imnurile noastre naționale.

Atmosfera eră pregătită pentru hotărârile ultime, care aveau să porceadă de la „Sfatul țării”.

Alcătuit din 120 membri, aleși prin vot indirect, „Sfatul țării” cuprindea în afară de reprezentanții Moldovenilor, ai țărănimei și ai breslelor, toate minoritățile aflătoare pe teritoriul Basarabiei, în proporția lor numerică, adică : 84 deputați moldoveni și 36 minoritari: Ruși, Ruteni, Bulgari, Evrei, Poloni, etc.

Sfatul țării se deschide la 4 Decembrie 1917, după ce episcopul Gavrilă al Akermanului și arhimandritul Gurie împreună cu douăzeci de preoți și diaconi moldoveni, oficiază la Catedrală, întâia dată serviciul divin în limba română. Și tot cu acest prilej se sfințește primul steag național, primind defilarea celui dintâi regiment moldovenesc. Sfatul alege președinte pe Ion Inculeț, cu unanimitate de voturi. Iar zece zile după aceasta, la 15 Decembrie 1917, adunarea proclamă republica democratică moldovenească. Astfel lupta românească pentru care căzuse ucis Muralo și avocatul Hodorocea, pentru care îndurase prigoană Pan Halipa și Peli-van, se încununează cu prima isbândă.

Republica moldovenească eră însă deocamdată numai o șubredă și grabnică alcătuire, ținând cu greu piept primejdiilor din afară și desordinelor dinlăuntru. La 6 Ianuarie, guvernul basarabean se vede nevoit să ceară românilor sprijinul militar pentru a apăra liniile ferate și depozitele de aprovizionare, amenințate de anarhicile trupe bolșevice în treacă. Iar după lupte răslețe, cu soarta schimbătoare, însăfârșit două divizii românești de infanterie și două de cavalerie, pășesc hotarul Prutului să aducă ordinea și să măture pacostea bolșevică. Zidurile Chișinăului, care ru mai văzuseră steag de oaste moldovenească de pe vremea lui Vasile Lupul și Istrati Dabija, primesc intrarea armatei românești pe două bariere, cu fanfarele în frunte.

La Nistru, trupele bolșevice, treceau apa cu zor, părăsind trenuri și munițiuni, dar lăsând în urmă satele pârjol.

Cetățile vechi ale Moldovei, cetăți cu nume tare și cu trecut glorios, cad pe rând, din nou în stăpânirea ostașilor moldoveni. Basarabia e eliberată de mosefiri străini și vremelnici. Și în ziua de 9 Aprilie 1918, „Statul Țării“ repară nedreptatea istorică din ziua răpirii dela 25 Mai 1812, prin această hotărâre de unire:

„In numele poporului Basarabiei, Sfatul Țării declară:

„Republica democratică moldovenească, (Basarabia) în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria,

„ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani, din trupul vechei Moldove,

„în puterea dreptului istoric și dreptului de neam,

„pe baza principiului că noroadele singure să-și hotărască soarta lor,

„de azi înainte și pentru totdeauna

„se unește cu mama sa România“.

Unirea a fost votată cu 86 voturi, cu trei voturi de împotrivire, unul bulgar și doi ucrainieni și cu 36 obțineri, ale represintanților minoritari care nu aveau mandat să se pronunțe.

Basarabia era din nou trup din trupul românesc.

Vremea închideă cea dintâi rană care sângerase peste o sută de ani.

Unirea Bucovinei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cât timp a durat războiul, țara fașilor a fost țara spânzurătorilor.

Pământ de două ori călcat și de două ori părăsit de Ruși, după cum hotărâ soarta fronturilor, n'a fost numai un însângerat teatru de bătălii, ci și unul mai crâncen al răzburărilor. Austria aveă de luptat cu doi dușmani. Cel dinafară: Rusia. Cei dinlăuntru: naționalitățile.

Cea mai mică bănuială, un cuvânt cu înțeles îndoelnic, numai o privire și mai adesea un simplu denunț neîntemeiat, erau prilej îndestulător să ducă românii bucovineni la spânzurătoare. Jandarmii lui Fischer lucrau cu spor. Patru ani, văzduhul a fost înveninat de putreziciunea cadavrelor spânzurate în arborii curților, în felinarele depe străzi și în stâlpii telegrafului. Ultimul răstimp de agonie al împărăției Habsburgice, a voit să lase românilor amintire neștersă și neagră.

Neștersă și neagră, a rămas.

Mare parte din cărturarii bucovineni, care fuseseră însuflețiți de mișcarea „semănăturistă“ a lui Nicolae Iorga, au pribegit în țara liberă să poarte cuvânt de îndemn alături de Nicolae Filipescu, Octavian Goga, Barbu Delavrancea, pentru intrarea noastră în acțiune. Cei rămași pe loc, au pățimit crunt, dar n'au desnădăjduit.

Când imperiul se clătină și împăratul Carol, prin manifestul său lasă să înțeleagă că în orice caz soarta Bucovinei vă rămâne direct legată de guvernul central, deputații români din Reichstatul vienez, protestează împotriva acestei pretenții

ca și împotriva celor ucrainiene. Fi cer ca destinul românilor din Bucovina să fie hotărît odată cu al românilor din Ungaria, cu care să alcătuiască un stat național unitar. Și paralel cu această luptă în cadrul parlamentar, cărturarii români adunați în jurul ziarului „Glasul Bucovinei“ răspândesc ideia că față de noua stare de lucruri, problema Bucovinei nu se mai poate deslegă decât în cadrul românismului.

La 27 Octombrie 1918, reprezentanții partidelor politice, convoacă la Cernăuți adunarea deputaților români din Parlamentul dela Viena, pe foștii deputați ai dietei provinciale, primarii români din Bucovina și cărturarii de frunte.

Adunarea se proclamă „Adunare Constituantă“, alege un Consiliu național de 50 membri, pentru a conduce poporul românesc din Bucovina, a trată în numele lui și a face legătură cu toți românii de pretutindeni, declarând în acelaș timp că hotărăște Unirea Bucovinei cu celelalte țări românești într'un stat național independent, lucrând în acest scop alături și în deplină înțelegere cu Românii din Transilvania și Ungaria.

După o sută cincizeci de ani, fără vărsare de sânge, lanțurile desprinse de la sine au căzut prin simpla poruncă a istoriei.

Tricolorul Românesc flutură în ferestrele Palatului Național.

Oamenii lacrimază în stradă și Imnul Regal se înalță cântat din toate piepturile, spre cerul în sfârșit din nou îndurător.

Comitetul executiv delegat de Consiliul național, în trunte cu neînfricatul și nobilul boier Iancu Flondor, urmează să ia asupra sa guvernul Bucovinei. Dar trupele ucrainiene și prizonierii eliberați se dedau la desordine, reclamă dreptul să guverneze parlea nordică a provinciei și în așteptare, pradă și ucid. Ca și în Basarabia e nevoie de trupele românești din regatul liber, pentru a aduce ordine și a alungă uzurpatorii. La 11 Noembrie 1918, detașamentul românesc „Dragoș“, intră în Cernăuți sub comanda generalului Zadic, detașamentul „Alexandru cel Bun“, străbate orașul spre bariera nordică, iar legionarii ucrainieni o iau la goană peste Prut. Guvernul Bucovinei se constituie sub președenția lui Iancu Flondor. Dar sarcina sa eră încă îndestul de anevoioasă, fiindcă trebuia să pregătească o proclamație de unire cu adesiunea tuturor minorităților conlocuitoare și într'o formă care să pecetluiască pentru totdeauna marele act.

Cărturarii bucovineni refugiați în România, sosesc în Cernăuți în frunte cu Academicianul Stefanelli și cu profesorul Universitar Ioan Nistor, întovărășiți de o delegațiune Basarabeană condusă de Pan Halippa.

Marele act istoric, se desfășoară în ziua de 28 Noembrie 1918, în sala Sino-dală a Palatului Metropolitan, sub președenția lui Iancu Flondor și în asistența reprezentanților minoritari din Bucovina. Actul Unirei înlătură orice clauză condițională. El sună, între altele :

„Astăzi, când după sfortări, sacrificii și jertfe uriașe din partea României și a puternicilor și nobililor ei aliați, s'au întronat în lume principiile de drept și umanitate pentru toate neamurile și când, în urma loviturilor zdrobitoare, monarhia austro-ungară s'a sgduit din temelile ei și s'a prăbușit și când toate neamurile încātușate în cuprinsul ei și-au câștigat dreptul de liberă hotărîre de sine,

M. S. Regele Ferdinand I și M. S. Regina Maria, decorând ofițerii și soldații cari s'au distins în luptele dela Oituz. — 29 August 1917.

Foto Muzeul Militar Național. — Reproducerea interzisă.

M. S. Regele decorează pe front soldații cari s'au distins în luptele dela Mărăști
2 August 1917

cel dintâi gând al Bucovinei desrobite se îndreaptă spre Regatul României, de care întotdeauna am legat nădejdea desrobirii noastre.

„Drept aceia, Noi, Congresul general al Bucovinei, întrupând suprema putere a țării și fiind investit singur cu putere legiuitoare, în numele Suveranității Naționale

„Hotărâm :

„Unirea necondiționată și pentru vecie a Bucovinei în vechile ei hotare până la Ceremuș, Colacin și Nistru, cu Regatul României“.

Stanislas Kwiatowski, delegatul consiliului național al Polonezilor din Bucovina, citește o însuflețită declarație prin care recunoaște în numele poporului său, drepturile imprescriptibile ale Românilor asupra teritoriilor dela Sud de Nistru în general și în special asupra Bucovinei. Iar Alois Lebouton, în numele Consiliului național al Germanilor din Bucovina, se pronunță pentru unirea Bucovinei cu Regatul României, încheind cu strigătul „Trăiască România ! Trăiască M. S. Regele Ferdinand !“.

Astfel, al doilea act de justiție istorică se împlinește. Mormântul lui Ștefan eră desrobit. Acolo, aveă să vină, la Mănăstirea Putnei, cel dintâi Rege al tuturor Românilor, să-și frângă genunchii în Mai 1920 și să rostească marea sa închinare, demnă de paginile antologiilor :

„Călcând pentru, pentru prima oară pământul frumoasei Bucovine, readuse la sânul patriei mume, am socotit ca o sfântă datorie ca întâiul meu pas să se îndrepte spre acest lăcaș atât de scump oricărei inimi românești, pentru a aduce umbrei marelui erou al Moldovei și al creștinătății, Ștefan cel Mare și Bun, prinosul de recunoștință națională și de adânc simțită slăvire din partea întâiului Rege al României întregite.

Veacuri de restriște au înșirat an după an și au împlinit o cunună de dureri și de suspin în timpul când Țările Românești căzuseră supt îndelungata robie turcească, dar mai cu deosebire dela deslipirea acestei părți, cele mai vechi și mai frumoase a Moldovei, din trupul părintesc. Inimile românești rosteau numele marelui Voevod, plângând, pentru că mormântul său se află pe pământul robit. Și atât de adâncă și reală eră această durere, că în anul 1871, la serbarea din Putna, marele nostru Eminescu cânta :

*Durere!... și-i profundă când România plânge.
Cu fruntea 'nfășurată de doliu la mormânt;
Durere-i pretutindeni, durerea se răsfrânge;
In valea și Carpatul ce-i românesc pământ.*

Dar sufletul românesc și-a făurit din icoana eroului său, simbolul de mângâiere și de nădejde a unor timpuri pe care povestea și le închipuise ca testament al lui Ștefan cel Mare :

Dumnezeul părinților voștrii se va îndură de lacrimile fiilor săi și va ridica dintre voi pe aceia cari vă vor așeză iarăși în voinicia și puterea de mai înnainte.

Aceasta eră cuvântul fermecător al nădejdi.

Răzeșii cari fuseseră sădiți de mâna lui Ștefan la toate hotarele, l-au purtat cu sfințenie din tată în fiu în sufletul și legendele lor.

Invalizi români sosiți din lagărele Austro-Ungare. — 15 Martie 1918.

Foto Muzeul Militar Național. — Reproducerea interzisă.

Generalul Berthelot decorează un sergent care s'a distins în luptele dela Oltuz.

19 Iunie 1917.

Bisericile și mănăstirile sămănate pe tot întinsul țării, ca prinos de recunoștință Celui Atoputernic, pentru biruințele împotriva atâtor dușmani, i-au păstrat evlavia sufletului său sfânt, și cărturarii i-au preamărit numele din secol în secol.

Până în veacul cel mai umilitor al Fanarioșilor, necunoscutul scriitor, în vestitul cuvânt de pomenire al marelui Ștefan, îl preamărește astfel :

Ce minte așa de bogată în gândiri, ce limbă așa de îndestulată în voroave, ce meșteșug așa de iscusit la împlinirea cuvântului, să poată împodobi atâtea risipe a vrășmașilor, atâtea sfărâmări de cetate, atâtea ziduri de lăcașuri sfinte și atâtea înțelepciune a acestui bărbat care cu vitejia ne-au apărât înțelepciunea, neau cârmuit și cu cât au trăit voinicia noastră și fericirea au înflorit și carele pe toate lucrările lui în credința lui Iisus Hristos le-au pecetluit : la războiul biruitor, smerit la pace, Domn drept și bun, în viața sa din parte credincios adevărat“.

Ștefan al Moldovei, ai trăit veacuri în sufletele românești și vei trăi de apurarea. Sămânța ce ai pus în inimile noastre a rodit și poruncile tale s'au îndeplinit.

Prin jertfa de sânge a sute de mii din fiii patriei, am împins hotarele până la marginele însemnate de graiul și de sângele românesc. Chilia și Cetatea-Albă, la pierderea cărora a sângerat inima ta, sunt ale noastre, și Ardealul, pentru care tu și viteazul tău fiu Petru-Rareș ați purtat armele victorioase peste munți, este al nostru. Al nostru-i malul Mării și bogata Dunăre-de-jos.

Și tot după a ta poruncă făcut-am răzeși, în tot întinsul pământului românesc pe toți cari au purtat arma în timp de război, lucrând cu plugul în timp de pace.

Steagul tău purtător de biruință l-am așezat în Mitropolia Capitalei noastre, spre a fi înfățișat multimilor la zile mari de sărbătoare, pentru întărirea și înălțarea sufletelor noastre.

Și totuși, când am plecat genunchii în fața scumpului tău mormânt, în sufletul meu s'a născut încă o duioasă rugă, pe care o îndreptăm către tine ca unui părinte din veac adormit, dar necurmat alături de sufletele noastre. În numele tău și al marilor tale fapte am găsit izvorul nesecat al răbdării în timpul de umilință și al curajului în timp de restriște. Insuflă-ne duhul sfintei uniri în sufletele noastre pentru îndreptarea tuturor păturilor sociale pe calea concordiei din care numai poate izvorî adevăratul bine obștesc“.

Unirea Transilvaniei

Războiul cel mare, oferea ungurilor prilej să înceapă o nouă politică față de naționalitățile conlocuitoare. Simplă, crudă și repede. O politică de exterminare în masă. Floarea tinerimei eră trimisă în bătaia mitralierelor. Problema naționalităților se deslegă dela sine prin dispariția elementelor celor mai vânjoase.

Din aproape 500.000 români mobilizați sub steag unguresc au fost trimiși în prima linie de foc 449.796. Au pierit pe câmpul de luptă 41.737, iar alți 11.275 au murit în spitale, în lagărele de prizonieri și în temnițe. Socoteala se închee cu 25.406 invalizi, cu 38.630 văduve și cu 79.226 orfani de război. Ardealul se golea

repede de români. Încă doi ani de luptă și n'ar mai fi fost nevoie de desnaționalizarea prin școală, prin carte, prin judecată și prin prigoană.

Cei tineri și voinici mergeau să-și dea viața pe front, pentru un steag care le eră străin inimei și pentru o casă domnitoare care întotdeauna îi vânduse. Cei bătrâni, copiii și femeile erau deportați în pustă și închiși în temniți, pentru bănuelile cele mai fără temei. În doi ani, prin temnița din Cluj au trecut 26.000 Români. Preoții își lăsau oasele în gropile închisorilor, morți fără nume atârnav în spânzurători, cu limba neagră scoasă spre cer. Ardealul e pustiit și mut. Apponyi își găsește un bun ajutor în Ugron Gabor, dușman crunt al românilor și scârbovnică făptură însetată de sânge.

Iar în mijlocul acestor deslănțuri de ură și de distrugere, deodată, neașteptat, sleirea puterilor centrale. Ungurii s'au agățat de principiul autodeterminării, al lui Wilson, ca de-un ultim paiu în naufragiu. Pacea cu orice preț. Pacea cu orice condiții.

Fruntașii luptei românești erau risipiți. Cât timp durase războiul, orice ațătare n'ar fi însemnat decât o provocare mai mult a represiunilor. Conducătorii partidului național așteptau și pregăteau. Faptele mari se urzesc în tăcere și în răbdare.

Dar când împrejurările au chemat toate popoarele din Ungaria să-și constituie guverne naționale, membrii comitetului executiv al partidului național își aveau dinainte hotărîtă linia de acțiune. Prin tradiție și prin trecut, partidul național prezintă încă dela 1848, poporul român din Transilvania, Banat și părțile Ungurene. În adunarea dela Oradea-Mare, la 12 Octomvrie 1918, de față fiind Vaida-Voevod T. Mihali, Ștefan Pop, Aurel Vlad, V. Goldiș, A. Lazăr, I. Suciuc și dr. Ciordaș, comitetul executiv hotărăște ca Alexandru Vaida-Voevod să citească în Parlamentul unguresc rezoluțiunea alcătuită de Vasile Goldiș, care rezumă întreaga atitudine a poporului românesc față de Ungaria și din care citim :

„Organul național al națiunii române din Ungaria și din Ardeal nu recunoaște îndreptățire acestui parlament și acestui guvern, să se considere ca reprezentante ale națiunii române, ca să poată reprezenta la congresul general de pace interesele națiunii române din Ungaria și Ardeal, căci apărarea intereselor ei, națiunea română o poate încredința numai unor factori designați de propia lor adunare națională.

„Afară de organele delegate de adunarea națională sau alese din mijlocul ei, așa dar afară de comitetul executiv al partidului național român, nimenea nu poate fi îndreptățit să trateze și să holărească în treburile care se raportează la situația politică a națiunii române. Toate deciziunile și învoelile cari s'ar lua și s'ar face fără aprobarea noastră, le declarăm nule și fără valoare, care nu leagă întru nimic națiunea română.

„Națiunea română care trăiește în monarhia Austro-Ungară, așteaptă și cere, după multe suferințe de veacuri, afirmarea și valorizarea drepturilor neștergute și inalienabile, la deplină viață națională“.

Cuvântul proclamă deslușit și stăruitor independența națiunii române din Ardeal. Deacum înnainte va fi crezul neclintit al conducătorilor și al poporului celui mult.

Toate încercările de a găsi împăcarea oferită de guvernul Karoly, prin Oscar Iaszi, trimis înadins la Arad, prin Bokany șef al social-democraților din Budapesta și prin Apathy rectorul universității din Ciuj și președintele consiliului național maghiar din Ardeal, se isbesc de rezistența neclintită a reprezentanților români. Iuliu Maniu, declară categoric că națiunea română vrea să-și aibă statul său propriu și suveran, și că toate discuțiile nu fac decât să arate mai bine cât de adânc este abisul între cele două concepții.

Furia maghiarilor nu mai cunoaște margini. După făgădueli și implorări, trec la amenințări, după amenințări la fapte. Bande organizate încep să colinde ținuturile românești, prădând, incendiind, ucigând. Intr'un singur sat, lângă Huedin, la Giurcuța, un detașament de soldați și de oțetari unguri, schilodesc copii, bătrânii și femeile, împușcă 44 oameni, aruncându-i pe un rug de scânduri și dându-le foc. Rugul a ars cinci zile. La Făget, un aeroplan maghiar coboară asupra unei adunări românești, aruncă bombe și ucide o sută de oameni. Sălbateca deslănțuire a urei devastează satele fără apărarea gărzilor naționale, lasă în urmă pârjol și cadavre.

Oastea românească, din Țara liberă, organizată și disciplinată întârzie. Legăturile se fac greu, peste munții înzăpeziți, cu automobile și cu avionul. Schimbul de scrisori și de delegații, aprind însuflețirea, dar nu pot curmă oarba năpustire a maghiarilor. Fiecare zi de întârziere, dă răgaz ungarilor să organizeze proaspete gărzi, care transformă șesurile Ardealului într'un vast câmp de lupte și de răzbunări. Intre timp misiunea română, trimisă de guvernul din Iași, ia legătură cu Comitetul național al Românilor din Transilvania. Înțelegerea e deplină. La comitetul executiv, se adaogă reprezentanții socialiștilor români din Ardeal, care se declară solidari cu ceilalți frați de sânge și vor luptă pentru libertate și unire.

Adunarea dela Alba-Iulia, se deschide la 1 Decembrie 1918, în ceasul când armatele românești apăreau din nou pe crestele Carpatice.

Acolo, în sfânta cetate a Românismului, la Alba-Iulia, s'a făcut jurământul libertății și al unirei, sub ochii trecutului și sub mărturiile jertfelor care n'au fost pierdute.

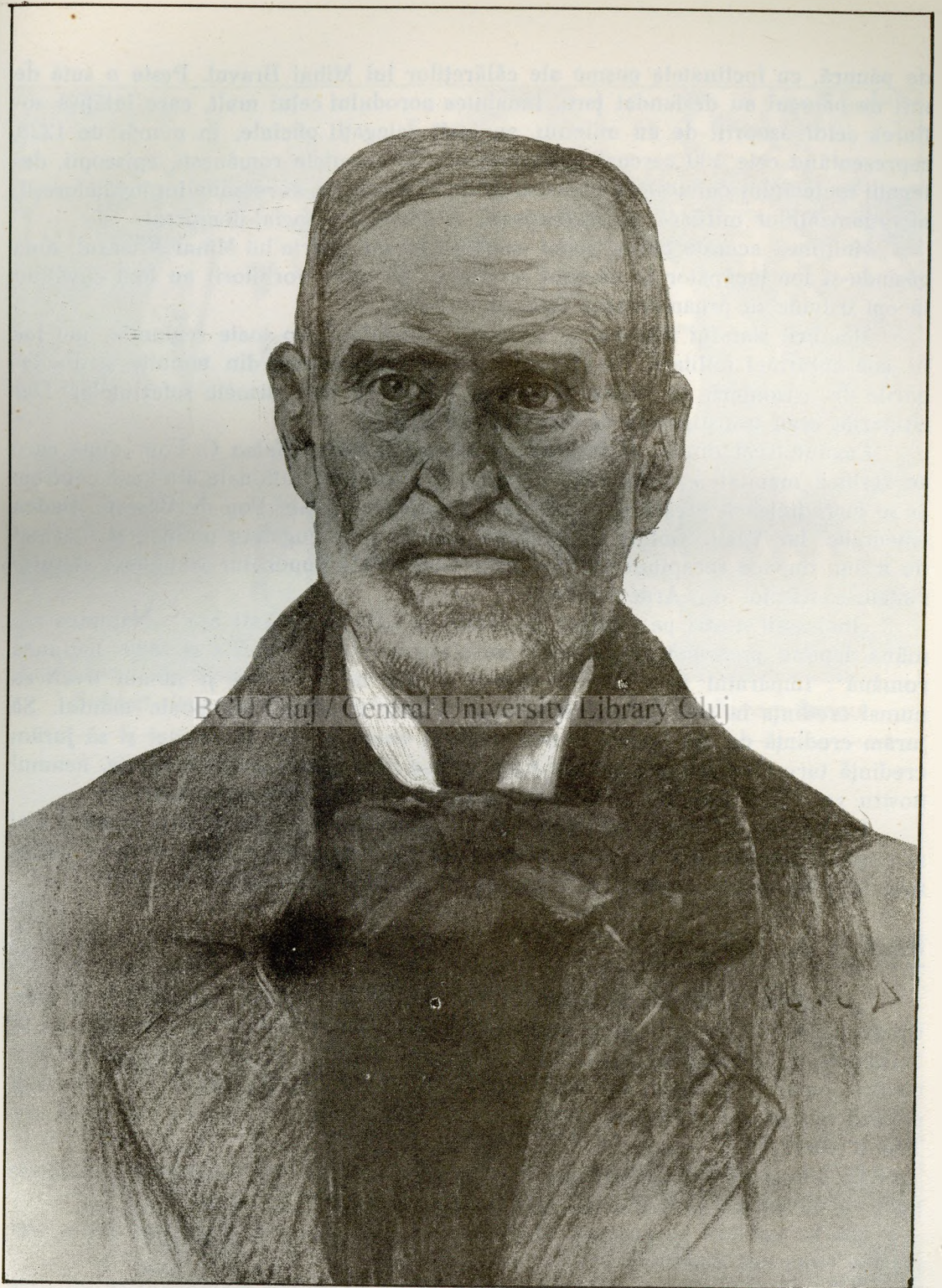
La Alba-Iulia își făcuse intrarea Mihai Viteazul, după biruința dela Șelimbăr. Alba Iulia fusese capitala acestui dintâi domn al tuturor Românilor, în scurta și viforoasa domnie.

La Alba-Iulia, pe platoul cetății, au fost frânți pe roată Horia și Cloșca, plătind cutezanța de a fi cerut dreptate și libertate.

La Alba-Iulia, sub gorunul lui Horia, doarme somnul de veci, Avram Iancu, craiul munților.

Acolo trebuia să aibă loc și jurământul Unirii, după cum avea să se desfășoare sărbătoarea de încoronare a celui dintâi Rege al tuturor Românilor.

Din sate depărtate, pierdute tocmai în văgăunile Carpaților de Maramureș, din plaiurile și din văile Mureșului, dela marginea pusteii și dela apa Tisei, din Bihor și depe valea Arieșului, din cele patru zări ale Ardealului, norodul curgea în straie de sărbătoare, cu lăute și flamuri în frunte, cu chiote și cu cântece, urcând drumul spre cetățuie printre zidurile de legionari români, în albul lor suman

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SIMION BĂRNUȚIU
1808-1864

de pănură, cu înclinatele cuşme ale călăreşilor lui Mihai Bravul. Peste o sută de mii de oameni au desfundat ţara. Innaintea norodului celui mult, care înfăţişă suflarea celor asupriţi de un mileniu, au sosit delegaţii oficiale, în număr de 1228, reprezentând cele 130 cercuri electorale din 27 comitete româneşti, episcopii, delegaţii societăţilor culturale, ai consistoriilor, ai şcoalelor, ai reuniunilor învăţăoreşti, ai organizaţiilor militare, ai studenţimei, ai partidului social-democrat.

Mulţimea aceasta curge puhoi nesfârşit pe sub poarta lui Mihai Viteazul, abia găsindu-şi loc încăpător în câmpul lui Horia, de unde vorbitorii au luat cuvântul la opt tribune să preamărească semnul vremilor.

Membrii statului naţional şi delegaţii consiliilor din toate regiunile, iau loc în sala cazarmei militare. Pe chipurile cărturarilor scăpaţi din temniţe şi din lagărele de prizonieri, se citeau scrise cu unghii de fier, urmele suferinţelor. Dar chipurile erau transtigurate de bucuria cea mare.

Cuvântul cel dintâi, îl rosteşte neobositul luptător Ştefan C. Pop, după care se verifică mandatele celor 1228 delegaţi ai consiliilor naţionale din toate centrele şi se încredinţează preşedinţia adunării, venerabilului Gh. Pop de Băseşti, Badea Gheorghe. Iar Vasile Goldiş în discursul său dens de cugetare politică şi înaripat de avânt, dupăce recapitulează rosturile istorice ale poporului românesc şi suferinţele românilor din Ardeal, închee:

„Inaintaşii noştri pe Câmpul Libertăţii în 1848 au hotărât aşa: „Naţiunea română depune jurământ de credinţă către împărat, către Patrie şi către naţiunea română“. Impăratul ne-a înşelat (aşa-i), Patria ne-a ferecat şi ne-am trezit că numai credinţa în noi înşine, în neamul nostru românesc ne poate mântui. Să jurăm credinţă de aci înainte numai naţiunii române, dar tot atunci şi să jurăm credinţă tare civilizaţiunii umane. Câtă vreme vom păstra aceste credinţe, neamul nostru va trăi şi fericiţi vor fi urmaşii noştri până la sfârşitul veacurilor.

La lumina celor expuse până aci, din încredinţarea şi în numele marelui sfat al naţiunii române din Ungaria, Banat şi Transilvania, rog mărita adunare naţională să binevoiască a primi şi a enunţa ca ale sale următoarele hotărâri:

Rezoluţia dela Alba-Iulia

„I. Adunarea Naţională a tuturor Românilor din Transilvania, Banat şi Ţara Ungurească, adunaţi prin reprezentanţii lor îndreptăţiţi la Alba-Iulia în ziua de 18 Noembrie (1 Decembrie) 1918, decretează unirea acelor Români şi a tuturor teritoriilor locuite de dânşii cu România. Adunarea Naţională proclamă îndeosebi dreptul inalienabil al Naţiunii române la întreg Banatul, cuprins între râurile Mureş, Tisa şi Dunăre.

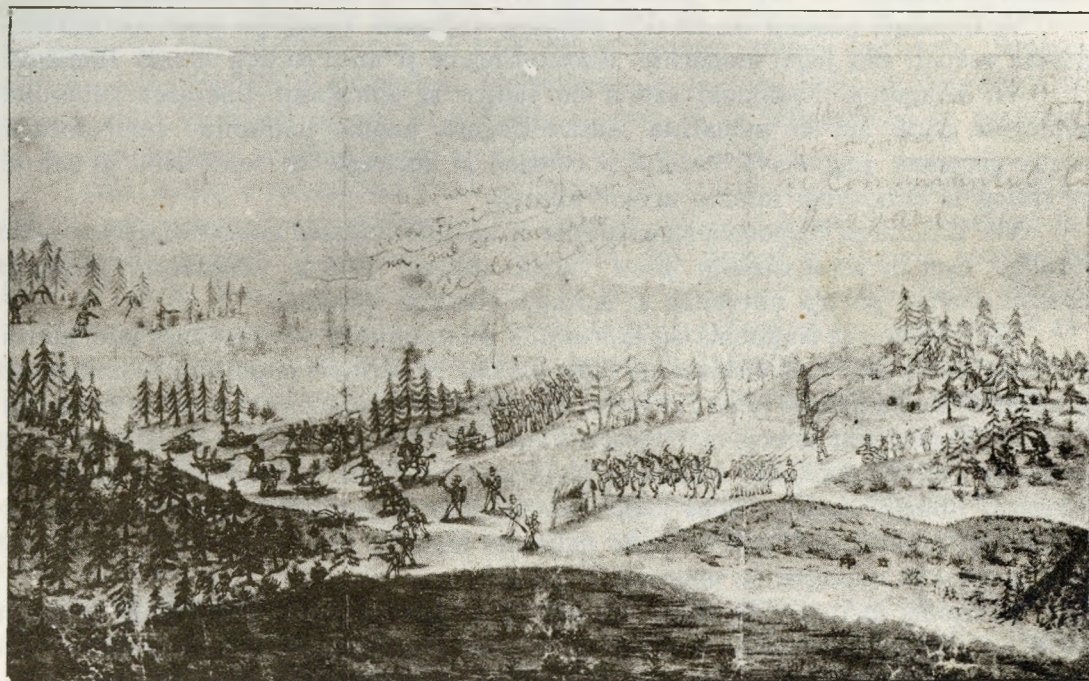
II. Adunarea Naţională rezervă teritoriilor sus indicate, autonomie provizorie până la întrunirea Constituantei aleasă pe baza votului universal.

III. In legătură cu aceasta, ca principii fundamentale la alcătuirea noului stat român, adunarea naţională proclamă următoarele:

1. Deplina libertate naţională pentru toate popoarele conlocuitoare. Fiecare

Soldați din Armata lui Avram Iancu la Mormântul lui Avram Iancu.

Desen înfățișând lupta în Iulie 1849 la Fântânile de către Români, comandați de Tribunalul N. Corches și Unguri comandați de Vosvari

Foto Muzeul Militar Național.

popor se va instrui, administră și judecă în limba sa proprie prin indivizi din sânul său și fiecare popor va primi drept de reprezentare în corpurile legiuitoare și la guvernarea țării în proporție cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc.

2. Egala îndreptățire și deplină libertate autonomă confesională pentru toate confesiunile de stat.

3. Infăptuirea desăvârșită a unui regim curat democratic pe toate terenele vieții publice. Votul obștesc, direct, egal, secret pe comune, în mod proporțional, pentru ambele sexe, în vârstă de 21 de ani la reprezentarea în comune, județe ori parlament.

4. Desăvârșită libertate de presă, asociare și întrunire; libera propagandă a tuturor gândirilor omenești.

5. Reforma agrară radicală. Se va face conscrierea tuturor proprietăților, în special a proprietăților mari. În baza acestei conscrieri, desliințând fidel-comisele și în temeiul dreptului de a micșora după trebuință latifundiile, i se va face posibil țărânului să-și creieze proprietate (arător, pășune, pădure), cel puțin atât, cât să o poată munci el și familia lui. Principiul conducător al acestei politici agrare este pe o parte promovarea nivelării sociale, pe de altă parte potențarea producțiunii.

6. Muncitorimii industriale i-se asigură aceleași drepturi și avantagii, cari sunt legiferate în cele mai avansate state industriale din apus.

IV. Adunarea Națională dă expresiune dorinței sale, ca congresul de pace să înfăptuiască comunitatea națiunilor libere în așa chip, ca dreptatea și libertatea să fie asigurate pentru toate națiunile mari și mici deopotrivă, iar în viitor să se elimineze războiul ca mijloc pentru regularea raporturilor internaționale.

V. Românii adunați în această adunare națională salută pe frații lor din Bucovina scăpați din jugul monarhiei Austro-Ungare și uniți cu țara mamă România.

VI. Adunarea Națională salută cu iubire și entusiasm liberarea națiunilor subjugate până aci în monarhia Austro-Ungară anume națiunile: ceho-slovacă, austro-germană, jugo-slavă, polonă și ruteană și hotărăște ca acest salut al său să se aducă la cunoștință tuturor acelor națiuni.

VII. Adunarea Națională cu smerenie se închină înaintea memoriei acelor bravi Români, cari în acest războiu și-au vărsat sângele pentru înfăptuirea idealului nostru, murind pentru libertatea și unitatea Națiunii Române.

VIII. Adunarea Națională dă expresiune mulțumitei și admirațiunii sale tuturor puterilor aliate, cari prin strălucitele lupte purtate cu cerbicie împotriva unui dușman pregătit de multe decenii pentru războiu, au scăpat civilizațiunea din ghiarele barbariei.

IX. Pentru conducerea mai departe a afacerilor Națiunii române din Transilvania, Banat și Țara-Ungurească, Adunarea Națională hotărăște instituirea unui Mare Sfat Național Român, care va avea toată îndreptățirea să reprezinte Națiunea Română oricând și pretutindeni față de toate națiunile lumii și să ia toate dispozițiunile, pe cari le va afla necesare în interesul Națiunii“.

X. Goldiș încheie: „In stârșit vă rog să le primiți aceste rezoluțiuni și închei cu aceea, că legătura sfântă a celor 14 milioane de Români, ne îndreptățește azi a zice: Trăiască România Mare.

Cuvântul lui Iuliu Maniu

Dacă privim îndărăt la suferințele îndurate de neamul românesc, dacă ne amintim de sângele vărsat, nu știm cum să mulțumim lui Dumnezeu, că ne este dat, nouă, celor din generația de acum, să trăim aceste timpuri de înălțare. În aceste momente solemne, ne vom purta vrednic de timpurile pe care le trăim.

Vrednicia națională se judecă după înțelepciunea, cumițenia și înălțarea sufletească, cu cari se aduc hotărâri chemate să croiască soarta noastră.

Noi ne simțim ca orbul care de zeci de ani n'a văzut lumina zilei, când printr'o binefacere dumnezească i se deschid ochii și vede lumina sfântă a soarelui. Noi suntem aci ochii poporului, cari văd azi lumina libertăți neamurilor. Înainte de a lua hotărâri, trebuie să ne închinăm înaintea acelor, cari au ajutat ca lumina aceasta să străbată norii. Acești sunt vitejii din glorioasa armată română (Strigăte viforoase: Să trăiască!) conduși de marele lor Căpitan Regele Ferdinand. (Toată adunarea se scoală în picioare și strigă: Trăiască Regele Ferdinand! Trăiască Regina Maria!) Nu pot vorbi mai departe, până ce nu las să ne înclinăm capetele noastre înaintea celor morți și apoi înaintea celor vii, cari au luptat pentru înfăptuirea idealului unității Românilor.

Istoria ne-a învățat, că nu trebuie să așteptăm nimic dela împărații străini și dela fiii altor neamuri, ci dela propriile noastre puteri. Adevărul ce ne călăuzește acum, e că singura noastră forță, care ne poate ține în viitor, e aceea provenită prin unirea tuturor Românilor.

Ce aș putea adăuga încă, ca să întărim convingerea în voi, că unirea tuturor Românilor este o necesitate de viață a Românilor de pretutindeni? Această unire, noi avem dreptul s'o pretindem pe baza ființei noastre unitare naționale. Suntem toți de aceeași tradiție și cu aceleași aspirațiuni. Ce ar mai putea să împiedice ca această unire ce există în noi, în sufletele noastre, să se înfăptuiască în realitate: ca această națiune română să fie un singur trup și suflet?

Toată lumea a recunoscut acum, că fiecare popor trebuie să se constituie într'un stat, că numai așa poate contribui la înaintarea civilizației mondiale conform în-sușirilor sale proprii. În deosebi noi, Românii din Ardeal și Ungaria, suntem în drept să cerem această unire, fiindcă aci la noi e leagănul românismului. Numai o crudă barbarie poate împiedica ca însăși vatra, leagănul să fie despărțit, să rămână separat, atunci când toate celelalte se unesc. Și Ardealul trebuie să fie o parte întregitoare din corpul națiunii române. În afară de dorința noastră obștească de a ne apropia de sânul mamei noastre, toate argumentele științifice și sociologice întăresc justiția revendicării noastre — ele au înfăptuit România Mare.

Aclamările D-Voastre cu cari ați întâmpinat proiectul de rezoluție ce vi s'a cetit înaintea, arată dorința noastră vie, care e și dorința lumii culte, care stă alături de noi.

Nimic dar nu ne poate stă în cale să înfăptuim această dorință. Trebuie să cerem încorporarea fără întârziere și pe veci într'un Stat al tuturor Românilor.

Când voim să înfăptuim acest ideal al nostru, nu dăm numai de prieteni,—ci

și de o tabără întreagă de oameni, cari voesc să împiedice cu toate mijloacele unirea. Pentru înlăturarea oricărui îndoeli a străinilor asupra ce voim să facem prin unirea noastră și libertatea națională — marele stat național român declară, că nu voește un imperiu de asupra. Nu voim ca din asuprați ce-am fost să devenim asupraitori. Voim să asigurăm libertatea pentru toți și dezvoltarea pentru toate popoarele conlocuitoare: Marele nostru stat național ține să accentueze, că urmează vechiul nostru proverb: „Ce ție nu-ți place, altuia nu face“. Noi voim pe acest pământ al României Mari, să întronăm libertatea națională pentru toți. Voim ca fiecare națiune să se poată cultiva în limba ei.

Noi care am vărsat lacrimi văzând limba noastră scoasă din școli, biserici, justiție, nu o vom lua altora. Nu vom lua puțința vieții dela alții. Nu voim să trăim din sudoarea altora, pentru-că noi putem trăi din vrednicia și puterea noastră.

Numai printr'un regim democratic putem întări țara noastră românească, mai ales când trebuie să ținem seama de cerințele vieții moderne de stat. Numai având un regim de drepturi și libertăți înlăuntrul țării, vom avea tărie să validăm cauza noastră în afară. Deplină libertate a tuturor straturilor sociale, — e o garanție pentru binele țării. Deaceea marele sfat național român a pus în proiectul lui de rezoluție acel punct care vorbește de înfăptuirea regimului democratic.

Noi suntem un popor de țărani. Tot ce vedem înaintea noastră, în haine negre și cu frunți luminate, a eșit din popor. Nici unul nu poate zice că obârșia lui nu este dela plugul român, dela pământul românesc, de unde își scoate credința lui în viitor. Deaceea marele stat național cere o reformă agrară radicală ca să se împartă pământ țărănilor, ca această clasă țărănească, izvorul nesecat al forțelor, să fie puternică.

Un neajuns în structura națiunii noastre este că industria și comerțul nu ne sunt dezvoltate.

Trebuie să căutăm să avem nu numai o independență națională, ci și o independență economică, să avem toate din puterile și munca noastră. Să dăm dar toate libertățile acelei clase, care va contribui la dezvoltarea industriei și comerțului nostru. Suferințele îndurate de clasa meseriașilor și muncitorilor în apus, luptele ce le-au dus, — ne pun în poziție să știm ce măsuri trebuiesc luate de cu vreme, pentru înaintarea acestei clase de meseriași și muncitori. Trebuie să profităm de experiențele altora. Trebuie să ne silim ca structura socială a neamului românesc să corespundă cerințelor moderne.

Trebuie să ținem apoi seamă de greutățile unei tranziții la unire. Deaceea marele sfat național a hotărât ca până la întrunirea Constituantei, să se dea ținuturilor noastre o autonomie provizorie, ca aceasle tranziție să se facă fără greutăți. Căci nu în 2—3 zile se poate face o perfectă unitate în organizația administrativă și judiciară.

Națiunea noastră nu poate lăsa apoi din vedere întocmirea generală viitoare a omenirii. Trebuie să ne spunem dar cuvântul și în această chestiune, cerând ca în legăturile mari internaționale să nu domnească rigiditatea unei suveranități, ci să se aplice frățietatea universală, iar printr'un juriu internațional să se împiedice în viitor coliziunile cu arme.

Proboță, — Port Țărănesc.

De Valea Bistriței, Colțul Acrii.

Foto Inginer Sterian Petrescu.

Salutăm pe bucovineni, frați cari au suferit acelaș jug și s'au unit acum cu România.

Cu noi românii, au suferit jugul neamuri întregi: cehi, slovaci, poloni, etc.

Trebue să constătăm că lupta lor fără preget pentru independența și desrobirea lor națională a fost o pildă luminoasă pentru noi. Experiențele lor, faptele lor eroice au fost pentru noi momente de înălțare și întărire, ca să mergem și noi pe acea cărare, ca să ne înfăptuim și noi idealul națiunei, ca să mergem și pe acea cale pentru realizarea visului nostru.

Trebue dar să ne aducem amiate de ei să le trimitem un dulce salut, dorindu-le întreaga fericire.

Avem să mai mulțumim armatelor glorioase ale Antantei și diplomaților ei. E o datorie a noastră să salutăm această alianță a națiunilor Antantei.

Vă rugăm să primiți unanim proiectul nostru de rezoluții. Acest proiect arată cărarea pe care mergând înuainte, ne vom putea atinge idealul și să punem temelie unei României Marii și unite, care în veci are să fie, ca în ea să înfăptuiască spiritul desăvârșirii democrației și dreptatea socială!"

Rezoluțiunea de unire, e aclamată în îndelungi strigăte de: Trăiască regele nostru Ferdinand! Trăiască regina noastră Maria! Vrem o singură Românie a tuturor Românilor!..

Astfel, în ziua de 1 Decemvrie 1918, la ceasul 12 din zi, adunarea națională e încheiată, pecetluind pentru vecii vecilor înfăptuirea României Mari. Strigătele de biruință care au isbucnit din piepturile celor o sută de mii de Români adunați în cetatea visurilor noastre, în Alba-Iulia, strigătele acestei mulțimi înlăcrimate de emoție, vor fi mers poate purtate de vânturi să ajungă până la mormintele celor care n'au mai putut să vadă minunea. Acelor care-au răscumpărat-o cu viața lor dar n'au mai putut să o vadă.

Gândul să ni se întoarcă la dânșii. Fără acești viteji mulți și fără nume, fără ei care dorm în toate mormintele cu putrede cruci de lemn presărate la toate vechile hotare, nimic din ce este nu ar fi fost. Minunea noastră e fapta lor.

Steagurile dela Alba Iulia

de EMANOIL BUCUȚA

În satul meu depe Olt, când au fost chemați într'o zi de iarnă din 1918, toți Români la Alba-Iulia, așa s'au petrecut lucrurile. Adică satul nu e chiar pe Olt deși oamenii își zic Olteni, ci numai bine pe cele două povârnișuri ale unui deal, cu parte de case la Miază-zi coborând spre Olt, și cu altele la Miază-noapte privind spre Târnava. Parcă l'a frânt cineva în două pe genunchi și l'a pus acolo pe fiecare la altă apă. La Făgăraș au treburi mereu, iar la Sighișoara mai de loc și sunt așezați la mijloc, între aceste orașe. Dela ei până la Alba-Iulia e cale lungă.

Flăcăii nu se întorseseră acasă dela bătae decât de vre-o zece zile. Tănuiau ei ceva, dar cine le mai luă seama? Sânge tânăr și fără minte! În loc să pornească seara pe uliți să se oprească la vre-o fată, se adunau când la unul, când la altul, și-i știe Dumnezeu drăguțul ce vorbeau, atunci în jurul mesei, ca „domnii“. Neamțul ceruse pace și Franțuzul cu Sârbul se revărsau în Banat. Impărații își pierdeau pe rând coroanele. Transilvania așteptă iară cătanele din țară.

Când se auzise cu doi ani înainte că Români se apropie de Olt, unii lăsându-se peste Trei Scaune și Ciuc din Moldova, și ceilalți din Țara Românească pela Predeal, Giuvăla și prin toate trecătorile Carpaților, oamenii, câți rămaseră în sat, una s'au priceput: să ia pe drumul morii, să suie dealul ovezelor și să pornească oblu spre Cohalm. Popa ăl gros eră în frunte. Au tras acolo o horă în piața mare și când s'au văzut atâta lume la un loc, s'au gândit că n'ar strică să urce unii prin cetate, pe munte și să strângă de-acolo șuncile și slăninile puse la vânt de sași pe când alții intrau chiar prin „boltele“ lor și mai luau odată, de câte are omul trebuință la casă, și fără crăițari. Doar stăpânirea eră să fie de-acum românească și destul ascultaseră de pălăriile cu pene de cocoș! Poate că bărbații s'ar fi mulțumit cu jocul și cu câteva porțiuni de răchie, dar deavalma cu ei, și întrecându-i în număr erau femeile. Omul năvălește și dărâmă chiuind, pe când femeia adună și pune la un loc în tăcere. Nu e de geaba mâna gospodăriei!

Și așa s'a făcut că peste o lună de groază, satul a luat iară drumul Cohalmului, dar de rândul ăsta cu honvezi în față, la spate și pe delături. Români nu mai apucaseră să ajungă până la el. Se opriseră la satele din lunca Oltului și abia după trei zile, năpădiți prin alte părți de Nemți, se traseră îndărăt pe cei doi dinți de furcă ai șoselelor care duc una la Șarcaia și alta la Măieruș. Celor mai mulți oameni li-e și astăzi rușine să povestească ce-au pățit atunci. Numai pe „domnul preot“ îl zugrăvesc fără să stea la gânduri, cu șunci și slănină pe grumaz, câte le putea duce. plimbat dela un capăt la altul al orașului, în hazul săsimii. S'au întors pe urmă vremurile și cei care și-au făcut teatru și răs în mijlocul iernii cu un biet popă valah, fără altă vină decât o iubire țărănească și izbucnitoare de neam, au trebuit să ia din șerpăre bănuți albi cam mulți ca să-și plătească petrecerea de odinioară.

Prin Noembrie 1918, oamenii aveau, precum se vede, dece să stea cumiți

și să nu se încreadă în zvonurile care începuseră să meargă. Flăcăii, cu neastâmpărul lor, îi puneau pe gânduri. Ce se socoteau spânzurații? Stricaseră frontul acolo la Italia și veniseră cu trenuri mânate chiar de ei, se opriseră prin Sibiu, unde auzeau că făcuseră tocmai ce făcuseră ei la Cohalm, ereau acum doi ani încheiați, și stăteau să aducă asupra satului, te pomenești aceiaș pacoste! Toți se fereau, chiar rudele mai apropiate, de cătanele care nici n'apucaseră să-și schimbe hainele. Cătanele își căutau însă de treabă mulțumite mai ales după ce scăpaseră de înșurați și de mai bătrâiori dintre ei, care intraseră în curtea lor ca melcul în ghioc și nici nu se mai cunoșteau că fuseseră vreodată oameni ai împăratului.

După ce făcuseră revoluția la Sibiu, cei mai mulți se întorseseră. Unii se risipiseră însă prin țară, cu vorbă să afle ce hotărau „domnii” și să-i înștiințeze numai decăt. Acum cei de-acasă așteptau. Focuri se învălvorau uneori peste dealuri. Oamenii ieșeau pe hotare și știaua că niște răi scăpăraseră din amnar în fânul vreunui Săcuiu sau că niște pəznici aprinseseră vre-o magazie de pulbere. Dar numai îndrăsneau să pornească și ei. Erau îngrijați până și de niște biete suluri de stofe, pe care flăcăii le aduseseră din prăvăliile cele cu geamuri dintr'o bucată, cât îi peretele, ale Sibienilor.

— Dar lăsați măi oameni buni, că n'or fi ei bolșevici, cum nu sunt eu și nu ești dumneata! Preoți, cantori de biserică și economi de sat, ei și copiii lor, bolșevici, numai la proști le poate trăsni în cap una ca asta, îi împacă popa. Fiți pe pace! Le fierbe lor acum sângele, dar nu e ce vă gândiți voi. Așezările vechi se risipesc. Trebuie să răsară și soarele nostru.

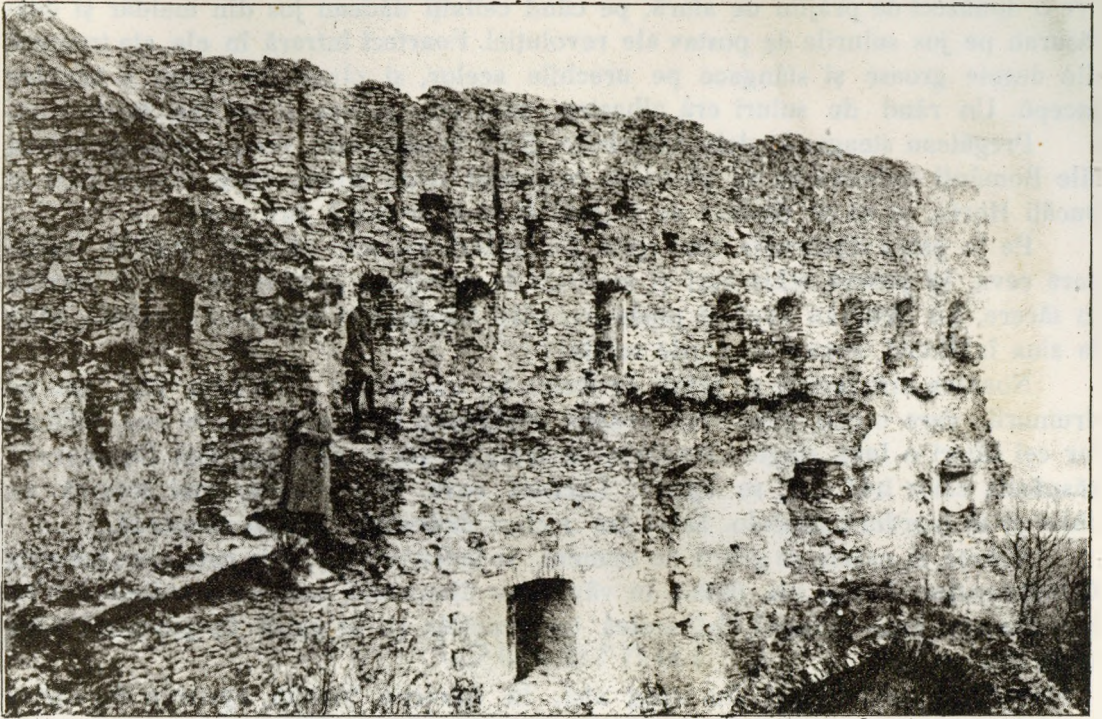
— Soarele cu sunci și slăhini pe după grumaz, bombăneau oamenii și se împraștiaua pela case. Li-eră frică să se bucure. Te doare când ții în tine durerea, dar cu cât te doare mai rău când nu poți să-i dai drumul bucuriei!

Sulurile de postav erau în casă la Savu, cel mai cu stare băiat din sat. Cum se spurcă omul la blăstămății, se gândeau ceilalți. Ce-avea el să se care cu ele până aici și să le adune și depe la alți tovarăși? Nu-i ajungea cât avea? Lacomii, lacomi, bogătașii ăștia! Să-i îndopi și pe jos și pe sus, și tot nu se vaetă că e destul. Putea să dea și de dracu, că la nimeni n'avea să-i pese. Numai să nu fi căzut iară nebunia unuia pe capul tuturor!

Savu nu luă seamă la ce gândeau oamenii, de atâteaori tare de ajuns ca să-i audă, măcar și surd să fi fost. El adună în fiecare seară pe zece, doisprezece flăcăi tot de anii lui, douăzeci și doi, douăzeci și trei, și chibzuiau și iară chibzuiau. Pe la miezul nopții se despărțeau și se duceau fiecare în treaba lui. Numai într'o seară au stat și după ceasul ăsta, dar a doua zi nici nu i-a mai văzut nimeni. Plecaseră pe furis cu toții și din grajdul fiecăruia lipseau câte doi cai.

În seara aceia sosiseră în ascuns patru din băieții lăsați în urmă după vești. Unul cădea tocmai dela Arad. Se băgaseră în casă și, după ce ascultaseră solia, se luaseră în brațe pe după „mijloc” doi câte doi, ca la joc, și se învărtiseră nebunește. — Da ce-a tunat tunu'n voi, făcū bătrânul din lădoiul lui de-alături. Lăsați-ne să ne hodinim și mai țineți-vă picioarele, că și mâine e zi!

Flăcăii își astâmpărară picioarele, dar își puseră la lucru mâinile. Unii aduseră

Ruinile Cetății Deva.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vechea Biserică Căușani, Bugaz.

Foto Muzeul Militar Național.

vre-o douăzeci de prăjini de afară, pe când ceilalți dădeau jos din maldăr și desfășurau pe jos sulurile de postav ale revoluției. Foarfeci intrară în ele, așa tremură din degete groase și stângace pe urechile acelor, și claca de cusut a băeților începù. Un rând de suluri erà albastru, altul erà galben și cel din urmă roșu.

Pregăteau steagurile dela Alba-Iulia. Solii le aduseseră vestea că peste câteva zile Românii trebuiau să se găsească în orașul depe Mureș unde fusese rupt în bucăți Horia, ca să se desfacă de Unguri și să-și croiască țară nouă.

Pe la patru dimineața erau gata. Se spălară pe ochi afară la fântână, îmbucară ceva, își puseră schimburi și merinde la dāsagi pe calul al doilea, și porniră în tăcere. Le trebuiau două și poate trei zile. Săptămâna care mai rămâneă, până la ziua întâlnirii, aveau să scoale satele.

Noaptea erà senină și plină de stele. În sat călcau încă prin tină, dar pe drumurile care urcau, pământul svântat înghețase. Căii mergeau la pas, suflând, iar cei liberi o luau singuri înaintea, pe margini, pe cărările mai moi. Deasupra la răspântia celor trei sate, se opriră. Lucrară ceva în întuneric, mai traseră un chiot și se pierdură dincolo. Satul ăui o clipă dedesupt, fără să răspundă.

A doua zi casele se goliră de oameni. Se îndreptau toți, cete, cete, spre hotarele Crihălmenilor. Acolo, sus, fâlfâia în vântul de dimineață, ceva ca o velință într'un băț. Fiecare cum ajungeă, își scoteă însă căciula și se așeză în genunchi. Câte unul lăcrimă.

Flăcării înfipseră întâiul lor steag aici, în intrarea înaltă, aproape de cer, a satului.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

GENERAL DRAGALINA

CARTEA UNIRII

Guvernul
Comemorării Unirii

BCU Cluj / Central University Library Cluj

IULIU MANIU

Președintele Consiliului de Miniștri

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ION MIHALACHE

Ministru al Agriculturii și Domeniilor

AL. VAIDA-VOEVOD

Ministru de Interne

MIHAI POPOVICI
Ministru de Finanțe

G. G. MIRONESCU
Ministru de Externe

GENERAL H. CIHOȘCHI
Ministru de Război

VIRGIL MADGEARU
Ministru de Industrie și Comerț

AUREL VLAD
Ministru Cultelor și Artelor

BCU Cluj / Central University Library Cluj

GR. IUNIAN
Ministru de Justiție

PAN HALLIPPA
Ministru ad-interim al Lucrărilor Publice

N. COSTĂCHESCU
Ministru al Instrucțiunii Publice

ION RĂDUCĂNU
Ministru Muncii

GENERAL ALEVRA
Ministru Comunicațiilor

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SEVER DAN
Ministru Sănătății Publice

VOICU NIȚESCU
Ministru Ardealului

SEVER BOCU
Ministru Banatului

AUREL DOBRESCU
Sub-Secretar de Stat la Agricultură

VIRGIL POTÂRCĂ
Sub-Secretar de Stat

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I. LUGOȘANU

Sub-Secretar de Stat la Președ. Consiliului

BCU Cluj / Central University Library Cluj

D. R. IOANIȚESCU

Sub-Secretar de Stat la Interne

EDUARD MIRTO

Sub-Secretar de Stat la Interne

In drum spre Alba Iulia

De EMIL ISAC

Trenul pus la dispoziția noastră în silă, de către guvernul maghiar, a pornit după masă târziu. Distanța între Cluj și Alba-Iulia este relativ mică, și nouă totuș ne-a trebuit aproape o jumătate de zi, să ajungem la Alba-Iulia. Dar ca să ajungem la Alba-Iulia, am așteptat ce-i adevărat, o mie de ani...

Am pornit fără teamă, căci pe mine personal, moartea și spaima ei nu m'a neliniștit niciodată. Și am fost de atâtea ori în „pericol de moarte”; încât cu o viață mai puțin, ori mai mult, nu mai înseamnă nimic.

În vagon discuțiile se porneau firește pe tema Unirii. Deși în timpul călătoriei cu Sever Dan (prieten din tinerețe) am vorbit mai mult de Oscar Wilde, decât de Pitt...

Sosisem seara târziu la Teiuș.

Și deodată, în vagoane, se răspândi vestea fulgerătoare, că trenul nostru a fost atacat de husarii unguri. Un român moț, care purtă steagul, a fost ucis de-un glonte, iar alții răniți. Soldații români, aflători în tren, au coborât, și s'ar fi început o luptă nouă, sângeroasă.

Eră datoria noastră să intervenim. Prea puțin îmi păsă de pneumonia suferită, și fără pălărie, cu părul vâlvoi, am alergat noi în fruntea soldaților ardeleni și plângând de emoție i-am rugat, cu voce slăbită de boală, dar plină de iubire:

— Fraților, nu începeți vărsare de sânge! Vor muri sute de oameni... Ne vom răsbună altfel! Și vom răsbună pe mortul nostru!.. Dar nu mai vărsați sânge!

Alții mai bătrâni, au intervenit și dâșii, și cu mare greutate s'au potolit oamenii noștri. După ce au luat ostateci, ca să se poată identifica ucigașii stegărului nostru, trenul s'a pus din nou în mișcare și a pornit...

Alba-Iulia.

— Doamne Dumnezeule! Am oftat. Ceeace văzusem, ne părea un vis. Sute și sute de drapele românești, mii de români cu steaguri, prapori, ofițeri români, popor imens.

Primul om pe care-l întâlnesc: Eugen Goga! Când ne despărțirăm, înaintea cu vre-o 10 ani, purtase uniforma militară austriacă (eră voluntar în Cluj) și acum... ofițerul unei țări libere. Un lung-lung și iertător strâns de mână.

* * *

— Alba-Iulia.

Am pornit-o cu toții, unii pe jos, alții în trăsură. Sosisem în piața mare, acolo mii și mii de români! Toate ulițele pline de țărani, din toate cârciumile se auzea chiuitul flăcăilor, și țipătul lăutelor și în restaurantul — mi se pare — Coroana, la o masă lungă: Maniu, Vaida, Ciceo Pop, Goldiș, Valer Branișce, etc. Arhieriei aproape toți, și în noaptea din 30 Noembrie în Alba-Iulia n'a dormit nimeni. Toată lumea așteptă parcă să se trezească soarele, ca să ne aducă Unirea. Un delir, care

nu are început și sfârșit, a țesut un covor minunat pentru ziua de mâine, pe care va putea păși românul liberat.

...Noaptea 'ntreagă am stat cu paharul în mână, cântând, discutând, agitând. Ici-colo presăram și puțină literatură în năduful de cafea. (Eră direct comic, că sgribuream de fiorii libertății, și vorbeam cu Vasile Goldiș despre fostul procuror: Dr. Moròcza, care ne ucise „Românul“...).

...Dimineața a început năvălirea marilor cete de români. au pornit valurile unei mări a conștiinței naționale, să dărâme fortul Cesaro-împărătesc al vulturului sbârilit K. u. K.

În piața mare se adunase o lume, pe care numai visul o putea înființa. Eră frumoasă imensa mare, cu furtunile ei, cu sgomotul ei, cu liniștea ei!

„Vreți să fiți liberi?“ Vocea teologică a lui Maniu își avea răspunsul în orga miilor de țărani:

„Vrem libertate“. Și niciodată nu voi uita figura lui Miron Cristea, mâna pusă la jurământ, cu poala de mătăasă căptușită cu violet.

După actul istoric, în care s'a unit iubirea neascunsă a unei țări libere, cu dragostea ahtiată a unei fecioare spoliată de către siluitorii ei — a trebuit să urmeze, deslănțuirea plânsului reținut de-atâtea zile, și să plângă bătrân și tânăr, femeie și bărbat. Plângea ca un copil bătrânul Cicio-Pop, cum plângeam și eu, și ai plâns și tu, român, care ai fost acolo, și care vei veni la Alba-Iulia ca să-ți aduci aminte de 1 Decembrie 1918, care pentru noi românii este mai mult ca oricare altă zi a istoriei umane.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

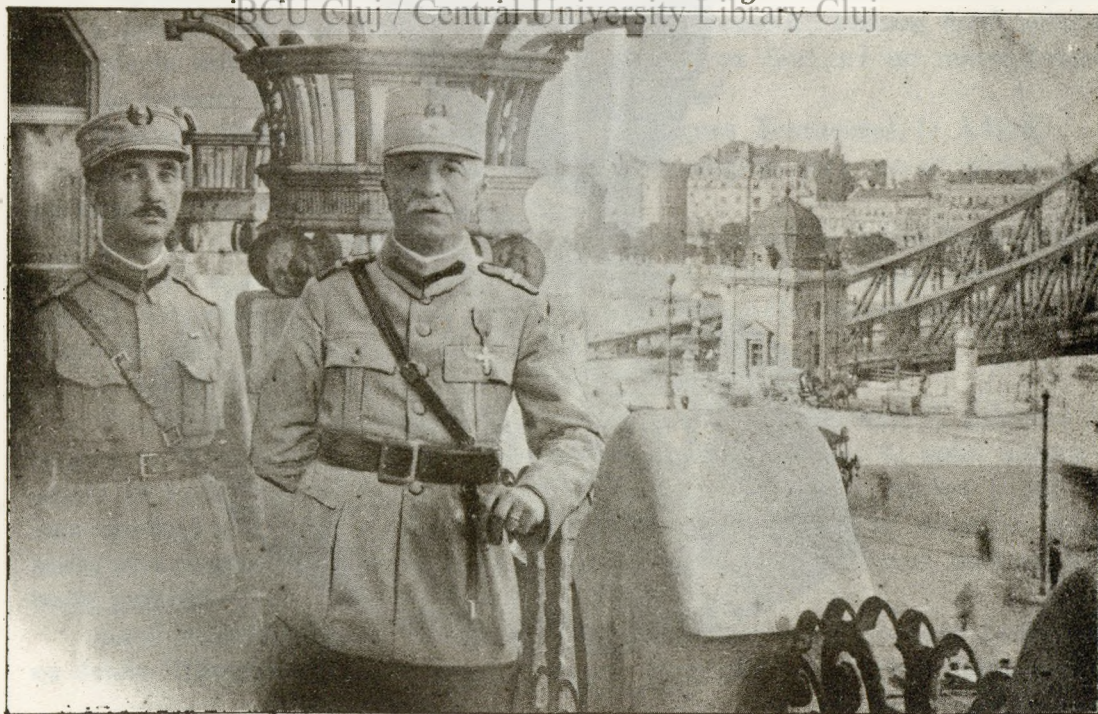
Erau mulți gazetari străini și unul, un ungar, m'a rugat să-i spun, ce pot simți eu acum, poetul „decadent“, „rafinat“—care represintă curentul modernist în Ardeal... Și i-am spus, fără șovăire, că în aceste momente, simt înaintea de toate ceiace simte oricare țăran român: simt aerul românesc. Simt soarele, frunza, floarea, vântul... și toate au un gust, o culoare, o însemnătate deosebită: românească. Este instinctul natural al celui lovit, să se bucure, că nu mai poate fi lovit. Este bucuria celui obidit, că nu va mai fi umilit. Dar nu este în acest simțământ, nici turia răzbunării, dinpotrivă, în acele momente de erupțiune vulcanică a naționalismului integral s'a plămădit catechismul umanitar!

Acele puncte din Alba-Iulia, modele de iertare, de iubire, de grijă pentru viitor, nici nu s'ar fi putut pune pe hârtie decât la lumina celor două sute de mii de priviri românești, nu le-a putut dicta decât inima uriașă a celor cinci milioane de români din Ardeal, care au vrut să dea întreg harul lor sufletesc, bunătatea, credința bărbătească a apărării drepturilor omenești respectate totdeauna.

Punctele din Alba-Iulia nu sunt fabricațiile diplomatice ale unor doctrinari seci, ele au fost plăsmuirile unui minunat delir al sufletului românesc din Ardeal, care s'a vărsat pentru totdeauna în izvorul neprihănit al unității naționale. De-aceasta gustul acestui nectar, are ceva din gustul lacrimilor plânse cu bucurie și al cântecului dulce de robia zdrobită... și eu îi păstrez pe buze amintirea, cum

Regele Ferdinand și Regina Maria asistând la trecerea trupelor din Div. II-a pe podul de vase peste Tisa. — August 1919.

Generalul Mărdărescu pe terasa hotelului Ghelert din Bucapesta.
Octombrie 1919.

Foto Muzeul Militar Național.

păstrăm amintirea celei dintâi sărutări a celei, care ne-a deschis petalele sufletului, ca să ne intre săgețile soarelui, care ne-a trezit din somn.

De-aceasta poate, în sufletul meu, va rămâne neperitoare amintirea nopții de 1 Decembrie 1918, când un tren negru, cu geamuri sparte, cu stegar mort, cu locomotiva ciuruită de gloanțe, cu călători chinuiți de temniți, boală, lupte, așteptări... trenul negru s'a oprit de-odată într'o stație luminată feeric; fanfară, cântece, flori, sute și sute de drapele românești, sună necontenit „Deșteaptă-te române“... și citește cu ochii învăluiți de fachiolul tainic al lacrimilor: Alba-Iulia..

Alba Iulia. Parcă aş auzi cum sună în fundul unui abis lanțurile aruncate depe mâinile unei fecioare...

Alba-Iulia. Parcă ar cânta mii și mii de suflete într'o dimineață de primăvară imnuri de mărire și copilul meu, născut în Ardealul României, își pune laolaltă mânuțele, privește la mine și șoptește cu glas de îngerăș: amin!..

Generalul Christescu.

Insemnări din Răsboiul nostru

de MIHAIL SADOVEANU

Mărăști

Iulie 1917.

Un drum cu automobilul spre frontul nostru, spre cuibul Vrancei înecat în ceața zării. În ziua limpede și strălucită mi se perindează repede pe dinaintea privirilor, din nou, locuri vechi și cunoscute: dumbrava încântătoare dela Strunga, drumul lin spre Roman, străjuit de arbori străvechi, apoi, ajuns în șoseaua națională, valea Moldovei în dreapta, valea Siretului în stânga, subt ușoare pulberi argintii. Sunt aceleași icoane dragi ale vechiului și frumosului nostru pământ: satele albe, livezile, drumeagurile cenușii. Sunt aceleași lanuri de grâne, ca flăcări aurii, în imensul cuptor al lui Iulie, și aceleași covoare verzi de porumbiști. Dar peste toate plutește parcă un aer de tristețe. În sate și pe câmpuri au rămas numai femeile, copiii și bătrânii. Bărbații stau cu arma în mână și cu ochi neguroși, în bătaia puhoiului dușman.

Mergem multă vreme pe marea șosea umbrită de plopi tremurători. Am trecut repede prin Roman, ne oprim puțin la Bacău, — apoi ne lăsăm prin zăpușeala după-amiezii spre Adjud.

Vin învăluri grabnice de vânt și de pe munți se ridică nouri. Pe o vale, ni se deschide deodată ca un colț nou de lume, între dumbrăvi rare. O ploaie iute a stropit aici cuprinsul c'o clipă înaintea noastră; ș'acum totul scânteie în soare în mii de curcubee mărunte, și vine depe fânațuri un miros dulce și cald de ierburi înflorite.

Trecem grabnic, coborim, ajungem către gura Trotușului, la Adjud.

Aici facem un nou popas și începem investigații care ne-ar putea pune pe urmele unui restaurant.

Soarele coboară către asfințit în rostogoliri de nouri cu forme bizare. Vântul are tresăriri și salturi prevestitoare de furtună. S'aude huruind departe sus: tunetul. Din câmpia Siretului, dela miază-zi, zgomote asemănătoare încep a răspunde. De data asta e tunul.

Il ascult deodată atent, cu sufletul mișcat.

Dușmanul nu e prea departe. Colo, în fund, către miază-zi, taberile lui trag ca o linie neagră de doliu în lungul Siretului. Ș'acuma, în acest amurg cu adieri de furtună, ca'n nenumărate alte inserări din urmă, începe tunul muzica fioroasă a morții. Inchid ochii ș'o ascult și mă gândesc la durerile și nenorocirile noastre, la vijelia care ne-a călit, ne-a asprit sufletul, ne-a încordat toate puterile.

Când ridic pleoapele, văd trecând prin apropiere soldați cenușii de pulbere, cu fețele bronzate de soare. Sunt Români depe pământul acesta frământat iar

cu sânge, ca'n vremi trecute. Sunt Ruși, veniți de departe, din țara ale cărei șesuri se întind la mărire înghețate și la Oceanul cel Mare: sunt mohoriți ca întinderile stepelor și melancolici ca zările nesfârșite.

Dela munte năvălesc tot mai amenințător talazi de nouri. Vijelia se apropie. Pornim zornic, — și automobilul fuge pe șoseaua largă ca o pasere speriată alungată de primele răsuflări ale furtunii. Zadarnic fuge. In lungul munților, râul de nouri trece înaintea noastră. Fulgere se încrucișează deasupra. Trăsnete se rup cu zgomot năprasnic, ș'odată cu vântul începe a ne izbi o ploaie furioasă.

Curând înserează; se face întuneric deplin; ploaia stă; vântul se alină. Și rămâne subt cerul negru numai bătaia surdă a tunurilor depe Siret. Se văd prin întuneric licăririle tunurilor rusești, — destul de aproape. Zarea parcă neconținut închide și deschide gene de foc.

Cerul se lămurește: apare o stea drept în vârful bolții. Apoi, în răsărit, luna jumătate se arată; dispăre și iar se arată prin straturi argintate de nouri. Prin întunericimea scăzută trec lungi coloane de trăsuri, sunând din obezi. Glasuri se îndeamnă din loc în loc, se chiamă. Din când în când se aude: *na prava!... na prava!*

Și tunurile bat cu îndârjire, fulgerând neconținut.

Suntem foarte aproape de frontul Siretului. De asta ne încredințăm, îndată ce intrăm în Panciu. Intrăm, nu în știutul orașel vesel și plin de pivniți cu vinuri, — ci între ruine. Case arse ori dărâmate de proiectile parcă privesc speriate prin locurile unde au fost odată ferestrele. E o liniște de țințirim. Din când în când, la un colț de stradă, se arată un soldat, o sentinelă tăcută, melancolică și neclintită.

Și'n stânga fulgerele roșcate ale bateriilor rusești clipesc neîncetat la linia zării.

* * *

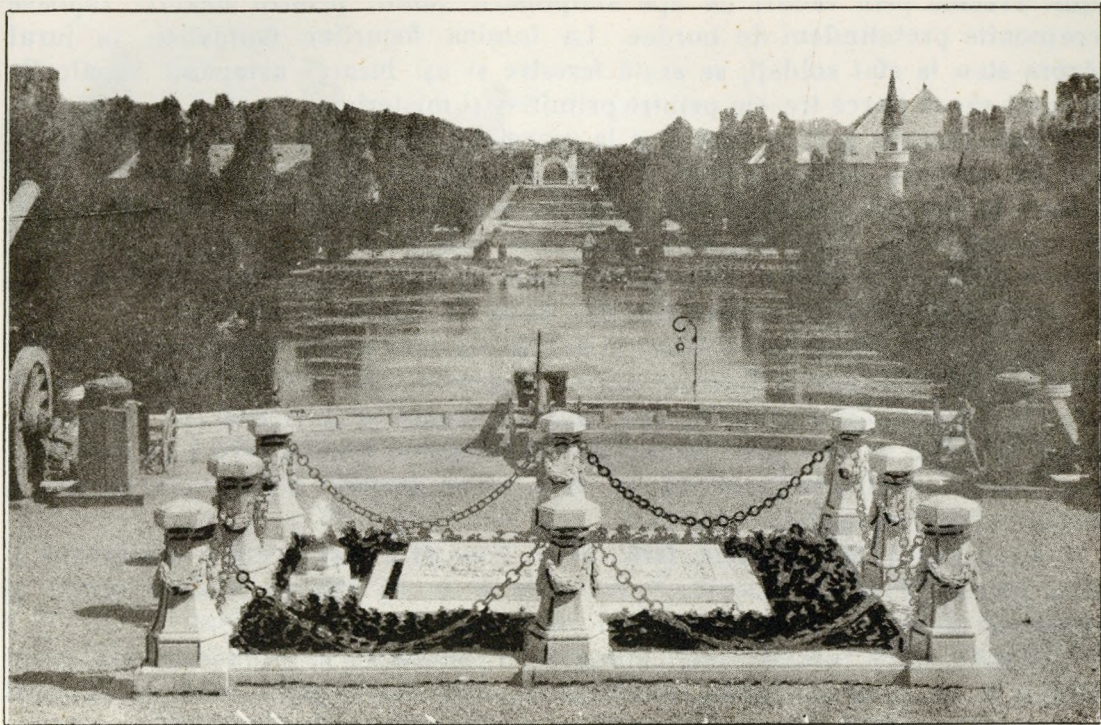
Încă de cu ziuă se vede că ne apropiem de front. Lângă Adjud, în vecinătatea șoselei, o îngrămădire de prizonieri parcați între rețele de sârmă, sub paza câtorva milițieni. Sunt Germani toți, cu bonete rotunde în cap. Stau liniștiți la pământ, cu capetele plecate, trudiți de drum și bătuți de pulberi. Vin dela armatele noastre din Vrancea.

La o gară vedem înșirate în lungul liniei tunuri germane de fabricațiune nouă. Sunt o parte din prada de război a luptelor din ultimele zile.

Apoi bubuiturile din zare, cimitirul Panciului, automobilele sanitare... Acuma coborâm prin Străoani, spre Varnița, și simțiam în jurul nostru și'n aer vecinătatea imediată a Morții. Pe o adiere de vânt venea un miros pătrunzător de cadavre. In sate întuneric deplin, cașicum fiecă casuță ar fi fost un mormânt. La o mică oprire, un soldat dela o trăsură dădu povețe șoferului:

„De-acuma să mergi domol, căci drumul e spart pe alocurea de obuze“.

Pantele șoselei încep a deveni repezi. Simțim răcoarea și umezeala pădu-

Mormântul Ostaşului Necunoscut.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Foto Muzeul Militar Național. — Repropucerea interzisă.

Muzeul Național Militar.

rilor. Trecem prin vaduri de ape sclipitoare. Suim, printre dealuri râpoase scormonite pretutindeni de bordee. La lumina focurilor fantastice, în jurul cărora stau la sfat soldați, se arată ferestre și uși bizare, astupând săpăturile în lutul râpei. Parcă trecem printre primitive și misterioase locuinți de troglodiți. Căii pasc liniștiți printre copaci și la marginea drumului. La o oprire scurtă, aud un murmur dulce de fluer. E o cântare ușoară, innăbușita, plină de amărăciuni și lacrimi. Focul pâlpâie peste un grup de soldați dela coloane, tolăniți în erburi. Cineva oftează, când fluerul tace: Of, of! — Pe urmă se face liniște în marginea de pădure și noi ne strecurăm la deal prin umbră, pe când focul, în urmă, fâlfâie printre copacii bătrâni, aripi de lumină și umbră.

Iar trecem pârae zgomotoase și intrăm tot mai adânc spre ținutul muntos. Înaintăm prin Verdea și Răcoasa spre Câmpurile. Din loc în loc șoseaua e ruptă de obuze. La un mal de apă, lucirea fugară a lanternei ne descoperă capre de lemn pe care sunt încrucișate și încurcate fire de sârmă ghimpată, — apoi rânduri de rețele de sârmă în fața unor șanțuri care se prelungesc și dispar în umbra nopții.

Case pustii, fără ferestre, fără uși. — Pe-aici a fost, acum o săptămână și ceva, frontul. Tristeța locurilor, mirosurile grele ce vin pe boarea nopții și pământul sfredelit adânc de explozii, ne arată asta la fiecare pas.

Târziu, după miezul nopții, ajungem în Câmpurile, la comandamentul generalului V. — E un sat întins, mare și frumos, unde șapte luni și-au avut așezarea Germanii.

Toată lumea doarme. Numai sentinelele veghiază ici colo în umbra sălciilor, și spitalul, unde e lumină deplină.

Luna e sus, cerul s'a limpezit. Peste sat și'n împrejurimi pace. La apus linia neagră a munților acoperiți de brădețuri. Deodată tresare deacolo, din munți, tunul. Loviturile se îndesesc. Sună și împușcături de arme. Apoi clămpănesc iute și întărâtat mitralierele. E un atac de noapte către hotar, în prăpăstioasele viroage și pârae ale înălțimilor. Acolo, după bătălia dela dealuri, soldații noștri s'au suit urmărind, hărțuind, și împingând îndărăt sfărâmurile regimentelor dușmane.

Aici e Vrancea, vechea Vrance a lui Ștefan-Vodă, cetățuia în care n'au putut răzbate fără crâncenă pedeapsă dușmanii lui. E cetatea de piatră a Moldovei, unde năvălitorii noi au fost de curând ruși, sfărâmați și năpraznic bătuți de oștenii noștri.

* * *

A doua zi, Luni 17 Iulie, stăm de vorbă o jumătate de oră cu generalul V. El a condus operațiile care au adus străpungerea frontului inamic la 11 Iulie și retragerea dezastruasă a Germanilor către Valea Sărei și hotar. E un om înalt, încă sprinten și vioiu. Din tot ce spune, respiră o dragoste nemărginită pentru vrednicul oștean al acestui pământ.

„Aici e'n Vrancea, ne spune el între altele. Subt munte, la Soveja, se află

Regele Ferdinand pe front. — Drisoca, Ianuarie 1917.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Foto Muzeul Militar Național.

Trecerea Carpaților. — Septembrie 1916.

două așezări care se chiamă Rucăreni și Dragosloveni. Sunt colonii statornicite în Moldova de Matei-Vodă Basarab, când s'a așezat pace între el și Vasile Vodă Lupu. Atunci bătrânul Voevod al Munteniei a clădit, subt munții moldovenești, și o biserică în amintirea păcii. Iar Vasile Vodă a dat gospodarilor dela Dragoslave și Rucăr, pământuri și scutiri... În aceste vechi locuri unde s'ar putea spune că s'a făcut un început de unire între Moldova și Muntenia, le-a fost dat ostașilor de azi să lupte întruniți, cei din Moldova și cei din țara robită, și pentru așezările moldovenești și pentru Rucărenii și Dragoslovenii veniți odinioară de departe în pământul nou al înfrățirii... A fost o bătaie crâncenă care, socot eu, a consacrat din nou în chip strălucit valoarea ostașului nostru. Poziția inamică a fost ruptă la Mărăști în ziua de 11 Iulie. O să vedeți satul și organizarea întregii poziții și o să vă dați socoteală de toate. Aici nu este nevoie de vorbe mari. Faptele vorbesc singure. Spărtura a fost așa de violentă și de neașteptată, încât Germanii au părăsit în cea mai mare grabă nu numai poziția, ci și Câmpurile, unde și-au avut așezământul de căpetenie și de unde nu mai credeau să iasă până la încheierea păcii. A doua zi, spărtura s'a lărgit către Vizantea. A treia zi către Soveja. A patra către graniță. N'a fost o retragere. Depozitele pline de materiale și munițiuni, tunurile, chesoanele și armele abandonate pe toate drumurile și râpile, dovedesc cu ce fel de fugă am avut de-aface. În tot timpul, soldații și ofițerii noștri s'au bătut cu un avânt care a cutremurat pe toți cei ce-au putut fi martori la înfricoșata lor vitejie... În curând, când veți vedea toate lucrurile pe unde a trecut furtuna, o să vă dați seama mai bine de tot ce s'a petrecut și ce însemnătate are pentru oștirea noastră ziua de 11 Iulie“.

Intr'adevăr, în curând am început a ne da seama.

Câmpurile e un sat întins de gospodării, cuprinse în drumul Sovejei.

Aici își alesese ștabul domnul general Gerok, comandantul forțelor nemțești. Grajdurile cailor, spitalul, cancelariile zidite de curând în cărămidă aparentă, depozitele numeroase de muniții, băile, toate dovedeau convingerea pe care o aveau dușmanii noștri, că ei stau bine și tare în aceste locuri și că vor stă îndelungată vreme...

„Nemții într'una ne spuneau că ei aicea au să hălăduiască până la încheierea păcii“, ne încredința un gospodar din Câmpurile.

Pe ulița principală a satului am văzut, legănându-se în vântul dimineții, franjurile arcurilor de cetină din vremea când domnul comandant hotărâ pentru oștenii Germaniei, serbări. Cântau muzicile, se bea vin și șampanie. Eră ș'o instalație pentru fabricarea limonăzii. Pâine eră cam puțină — o pâine pentru trei-patru zile — dar încolo, voie-bună, siguranță și petrecere cât poftiți. Gospodăriile unde se aflau cuartiruiți soldații, erau și ele pregătite pentru o ședere mai lungă, în orice caz ca pentru plăcerile unei vilegiaturi. În toate părțile gârduțuri albe de mesteacăn în felurite linii și ornamente. Ici-colo chioșcuri pentru zilele calde ale verii și pentru nopțile răcoroase, pline de poezia munților Vrancei. În grădini toate soiurile de varză, de salată, de fasole

și cartofi, bine rânduite și bine lucrate cu brațele nemernicilor autohtoni.

Pentru a proteja această tihnă a oștenilor împăratului, tunuri formidabile erau așezate în baterii bine alese și bine mascate. Aeroplane numeroase aduceau în fiecare zi știri despre toate mișcările inamicului. Iar în multe depozite ale satului gemeau magaziile de cartușe, de bombe de mână și de obuze și șrapnele.

Pe lângă tunuri și muniții, eră însă ceva și mai important. Eră, pe linia frontului principal, poziția Mărăștilor măestru organizată.

Satul Mărăști așezat deasupra unor râpe oable, domină liniile noastre, de care e despărțit prin apa pârâului Limpegiuara. Locuitorii fuseseră evacuați încă de astă iarnă în Câmpurile, Soveja și Vizantea. Iar în satul pustiu, săptămâni și luni, ziua și noaptea, lucrători nenumărați, copiii, femeii, fete și puțini bărbați, scurmaseră pământul, deschiseseră galerii, adăposturi și șanțuri de comunicație.

Pe linia satului, băteau valea șanțuri pentru trăgători în picioare, cubanchete și locuri pentru muniții. Feluritele elemente ale acestui sistem, legate prin rețele telefonice, puteau fi izolate prin uși de sârmă ghimpată care cădeau de sus în jos ca niște căpcâni. În stânga satului, privind spre liniile noastre, către Incărcătoarea, o serie de redate tari cu adăposturi blindate și șanțuri întortochiate. Înaintea redutelor și între ele, regiuni de rețele de sârmă ghimpată dispuse ca un labirint din care nu pot eși decât cei ce le cunosc. Toate rovinele și vălurile erau flancate de mitraliere cu dibăcie așezate. În unele locuri mai înaintate, se aflau și uvraje de beton pentru mitraliere.

Cu drept cuvânt, domnul general Gerok și ofierii săi, și cu dânsul toată trupa, puteau considera Mărăștii ca o poziție pe care zadarnic ar fi încercat s'o atace și s'o ia oricine ar fi fost în fața lor. „Ei ziceau că poate să vie și dracul și nu se tem!” spuneă o femeie întoarsă'n ruinele dela Mărăști.

Cu toate acestea, în planul nostru de atac s'a hotărît ca spărtura să se facă tocmai în punctul pe care inamicul îl socoteă mai tare.

* * *

Încă din timpul pregătirilor, aeroplanele noastre căutaseră să descopere și să fixeze pe hartă locurile bateriilor inamice. Recunoașteri neconținute și îndrăznețe se strecurau foarte des în timpul nopții până la rețelele de sârmă ale poziției vrăjmașe și chiar până în șanțuri, pentru a aduce câte un prizonier și știri asupra amănuntelor așezării dușmanului.

Încet-încet poziția fu bine cunoscută și pe hartă fură notate precis pozițiile bateriilor.

Liniile infanteriei noastre erau dincolo de Limpegiuara, pe dealurile Drăgoeștilor, Vârlan, Alba și Budui. Deși erau mai jos decât ale inamicului, — tranșeele noastre pare că aveau unele avantaje în ceea ce privește focul artileriei inamice, care nu le putea bate în plin.

Mai sus, în păduri, pe dealurile Bălan, Dragoș și Curmătura erau instalate bateriile noastre. Artileria grea, de care Nemții n'au știut nimic până în aceste

din urmă zile, eră pe Dealul-Mare. Ea puteă aruncă proiectile uriașe la doisprezece kilometri depărtare.

Acțiunea, cum se știe, a fost angajată pe un front mai întins. Inșă punctul unde s'a produs spărtura a fost Mărăștii; deaceea am și dat detalii cu privire la această localitate.

Germanii aveau artilerie multă, muniții mai mult decât îndestulătoare și trupe numeroase. Se culcau în fiecare seară mulțumiți și se sculau dispuși. Fiecare își îndeplineă conștiincios datoria și fiecare eră încredințat că merită decorația pe care o așteptă dela Maiestatea-Sa.

In ziua de 9 Iulie, la vremea prânzului, când soarele ardea dogoritor și ei se trăsese ră la umbră, tunuri din pozițiile românești începură a bubui. Nemții zâmbiră: fleacuri! Dar canonada se întee și deodată sute de tunuri de toate calibrele prinseră a zgudui pământul și a umplea de clocot năprasnic văile.

Un bombardament cumplit se deslănțui. Bombele cădeau c'o precizie neliniștitoare. Unele explodau la rețelele de sârmă, altele în tranșee, altele asupra satului. Eră ceva sistematic, ceva care ținea la anume scopuri. Căci trecu o oră, două, nouă, zece și focul în loc să slăbească, eră parcă mai în creștere. Bateriile lor răspundeau fără îndoială căci aveau de unde cheltui muniții, dar proiectilele cele mari le găsiră curând, — și asta eră un lucru iarăși vrednic de luare-aminte și de cugetare.

Telefonul, la Câmpuri, primi știri că s'a deslănțuit canonada pe un front foarte întins. In tranșee la Mărăști se află despre asta, și toți ofițerii fură de acord că se va da un atac probabil undeva. In orice caz la Mărăști e aproape zigur că nu se va da; ar fi o nebunie.

In vremea aceasta bombele de toate calibrele plouau, se cutremură pământul și gemea văzduhul. Noaptea se părea că sute de guri de vulcan scupă foc înspre stele. Și muzica fioroasă a proiectilelor sfâșia atmosfera cu acorduri telurite.

Două zile și două nopți a ținut acest bombardament. In trei rânduri au fost răstimpuri de tăcere în care Nemții, spre a opri un atac presupus, deslănțuiau tiruri nebune de baraj în fața trașeelor noastre.

Dar soldații noștri coboriseră în noaptea de Luni spre Marți în fundul văii Limpegnoarei și stăteau gata.

In noaptea de Duminică spre Luni, patrule recunoscuseră locurile precise unde tunurile trebuiau să facă spărturi în rețelele de sârmă. Fiecare șef de coloană arătase nevoile ce mai aveau pentru curățirea drumului, apoi pichetase cu țărushi de mesteacăn calea asaltului.

In noaptea de Luni spre Marți artileria își desăvârși opera. La punctele indicate pe hartă și cunoscute de patrule, exploziile practicaseră spărturi, „breșe“ cum se spune în termenul consacrat. Anume regiuni din sistemul de câțiva kilometri al fortificației fuseseră complect distruse. Șanțurile și adăposturile fură întoarse cu fundul în sus. Bombele grele araseră adânc pământul,

Regina Maria de vorbă cu un rănit.
BCU Cluj / Central University Library Cluj

Adăpost pentru două mitraliere. — Movilenii de Jos, Februarie 1918

Foto Muzeul Militar Național.

adăposturile blindate, scurmând pânii enorme, distrugând tot, pisând trupuri omenеști și îngropând mii și mii de oameni subt dărămături, sub foc și schijă. Drumul din urmă al rezervelor erà barat și el de un uragan de foc. Orice comunicație între Mărăști și Câmpurile era ruptă.

Martți, în zori de ziuă, la ora 4, o rachetă se înălță deasupra pădurii la comandamentul Diviziei, și coloanele de infanterie porniră. La oprirea artileriei noastre, de data asta Nemții nu mai răspunseră cu tir de baraj, crezând că e iarăși la mijloc o păcăleală numai. Dar curând artileria noastră lungi tirul și infanteriștii se svârliră înainte.

Nu-i mai putea nimic opri. De mult așteptaseră ei ora aceasta. Gătiți ca de paradă, bărbieriți și lustruiți, făcuseră cel din urmă legământ cu inima lor și se duceau cu îndârjire la jertfă.

A fost o lovitură de trăsnet. Fiecare colonă înaintă hotărâtă la strungă. Zădarnice fură cele din urmă silinți ale inamicului. Unde erà valea mai oablă își făceau scări cu lopata și se cățarau. Veneau amenințatori ca valurile neoprite regimentele 2 vânători și 4 Argeș. Năboiră asupra redutelor, începând dela marginea satului cătră Incărcătoarea, — în vreme ce pe restul frontului alte trupe demonstau; și la un moment dat, dela postul de comandă al Diviziei, de pe dealul Curmătura, generalul M. îmi spune că vede limpede cum oștenii noștri neopriți se cațără, sar ca din arcuri asupra șanțurilor, — și deodată contururile redutelor se desemnară limpede în foc și fum supt exploziile granatelor, pe când urale frenetice se amestecau cu urletele tunului.

Dintr'odată, după zilele și nopțile de teribilă bombardare, după suferințele morale ale așteptării, lovitură aceasta bruscă a infanteriei noastre deslănțui panica în rândurile vrăjmașilor.

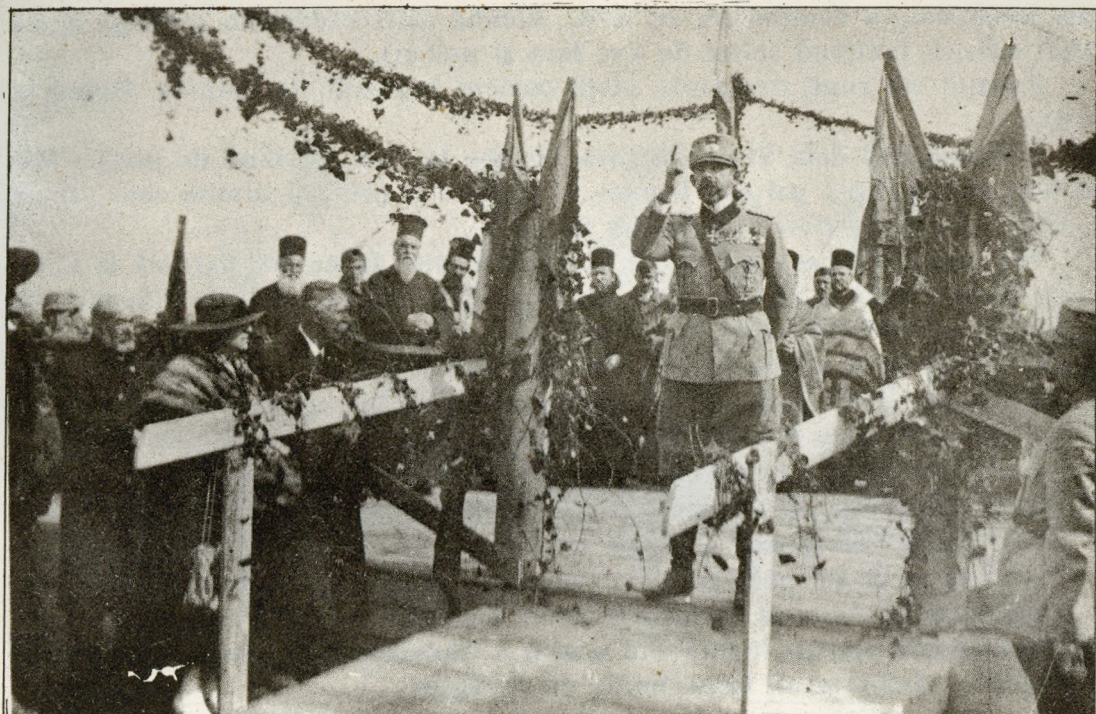
Unii începură a fugi spre sat și spre drumurile de scăpare cu capetele goale, aruncând armele. Alții înfingeau puștile cu baioneta 'n jos înainte-le, înălțau brațele și se constituiau prizonieri în masă, palizi și tremurând de groază. Li se spusese lucruri cumplite despre barbaria soldaților noștri.

„Spuneți dac'aveți să ne ucideți ori să ne schilodiți, țipau unii; ca să știți ce ne așteaptă!”

Țăranii noștrii, tăcuți și cu sprâncenele încruntate, îi dezarmau și-i trimiteau îndărăt. Alții alungau cu baioneta în coastă pe inamic, care fugea risipindu-se. Panica, dără de pulbere aprinsă, trecu asupra satului și asupra celorlalte linii. La Incărcătoarea, dușmanul se mai împotrivi un timp atacurilor furioase, apoi se răstrânse îndărăt..

„Când a vorbit în sat la Câmpuri telefonul,—zicea o femeie,—că la Mărăști au intrat Românii, domnul general nemțesc a eșit cum erà din casă și a pornit-o la vale“.

La cazinoul ofițerilor, o bombă mare se sparse sfărâmând stâlpul cu fa-nionul. Atunci răcnetele panicei răzbumară către ei: lăsară în farfurii ceștile cu cafeaua cu lapte, se năpustiră pe uși și se împrăștiară în toate părțile. Artileria

Regele Ferdinand asistând la depunerea jurământului soldaților
din Armata II-a. — Huși.

Apus de soare, Monitoare pe Dunăre.

Foto Muzeul Militar Național.

grea bătea asupra Câmpurilor cu furie. Bombe mari cădeau în șosea și săpau pâlnii adânci, înălțând stâlpi de foc, fum și pulberi.

Frontul eră rupt; dușmanii, bieții oameni îngroziți, se risipiau fugind la codru...

Comandantul dela Vizantea, care zâmbea în ajun, vorbind de poziția Mărăștilor, eși cu capul gol și'n papuci. Și femeile îl priveau uimite cum năzuiă undeva, spre deal, căutând o cărare ferită...

Eră ora 9. Trupele noastre înaintau neoprite. În curând năboiră la Câmpurile. Acolo totul rămăsese în rânduială obișnuită: depozitele de alimente, de vinuri, de țigări; depozitele de îmbrăcăminte și munițiuni. Nici fitilurile n'auvuseră vreme să le aprindă. În poziții, tunuri nestrucate. Pe drumuri arme, căști, chesoane. Răniți și morți risipiți în pulbere: tablou crâncen și convulsionat.

„Fugeau urlând, îmbulzindu-se și dându-se peste cap“... ne spune alt sătean.

Unul dintre primii noștri răniți, maiorul Bereșteanu, adus la doctorul francez Championère, eră palid și slab, dar tot putea murmură zâmbind câteva vorbe.

„Ce spune? ce spune? întreabă medicul.

— Zice că de-acu poate să moară în pace: batalionul lui s'a purtat vrednic“.

Doctorul își întoarse capul și'i șterse lacrimile.

Prizonierii treceau îndărăt. În poziții o frământare de morți, răniți, sânge și fumegări. Artileria tot bătea liniile de retragere.

Morții noștrii erau căzuți toți avântați spre inamic, unii în poziții ciudate. Unul asupra unui Bavarez, strivindu-l parcă, străpungându-l cu baioneta, incremenit și el cu cască sfredelită prin frunte de un glonț. Altul înmărmurise cu arma în cumpănire ca o stană, cu brațul stâng înaintea, cu gura căscată, cu ochii firoși, rezimat de un arbore. Și alți mulți căzuseră. Unii dormeau somn mânios de veci; alții, răniți, așteptau cu buzele palide-încleștate pe sanitari, cu ochii îndreptați spre cerul limpede și strălucit. Printre ei trecu un convoiu grozav: o mitralieră pe care o purtau doi prizonieri și'n urmă, pe-o brancardă dus de-ai lui, un soldat german, cu capul zdrobit. Stătuse în poziție, călare pe mitralieră, până în ultima clipă trăgând, — și nu-i scăpă degetul depe trăgaci decât atunci când un grenadier al nostru îl lovi în frunte c'o bombă. Soldații îl priveau gravi, în tăcere.

Generalul comandant al diviziei recunoaște pe-o targă pe-un soldat care gemea încet:

„Ce-ai pățit, măi Stănică?“

Rănitul ridică fruntea, înfrigurat:

„N'am pățit nimica domnule general. E bine; am căzut pentru țară“...

Mai departe, altul îl recunoaște pe general și-l cheamă cu mâna:

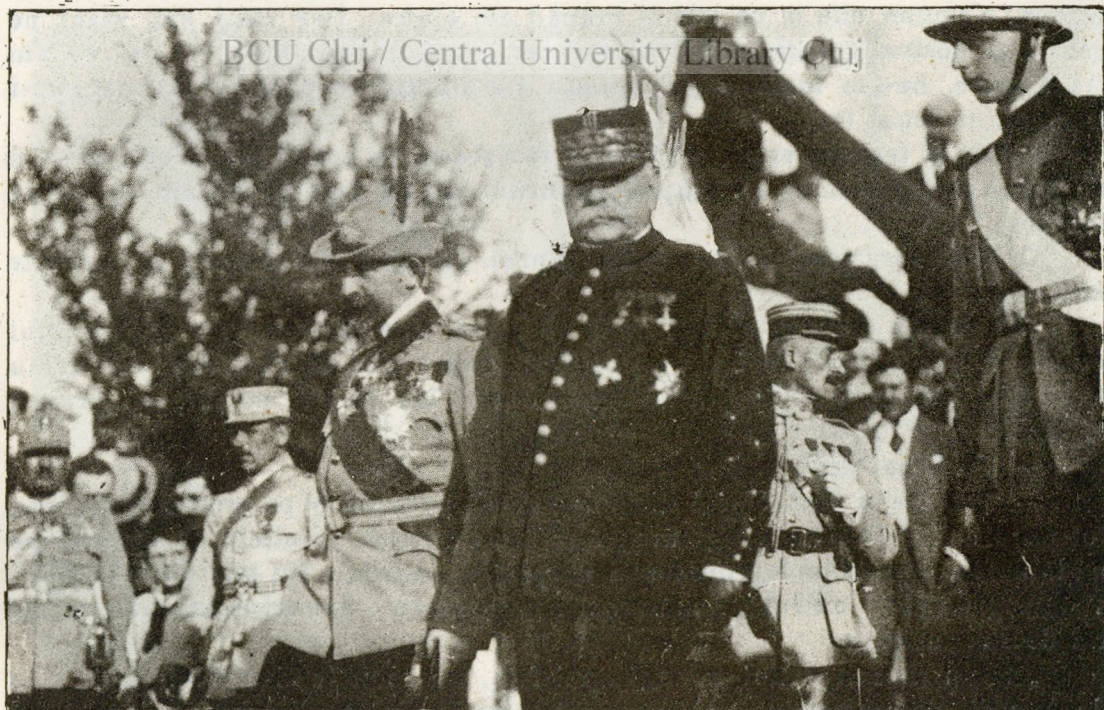
„Am biruit, domnule general! i-am biruit!“

Și fața îndurerată i se crispează de un zâmbet.

Ofițerii, negri de fum, își adunau elementele unităților cu glasuri răgușite.

Vizita lui Albert Thomas în România. — Botoșani.

Vizita Mareșalului Joffre în România. — București, 18 August 1920.

Foto Muzeul Militar Național.

Aveau toți o privire aprigă și fioroasă subț căștile lor cenușii. În toți eră o tărie și un avânt sălbatic.

Eră o biruință câștigată cu durerea urii și a răzbunării.

* * *

Am vizitat pas cu pas pozițiile ce păreau inexpugnabile dela Mărășli până la Incărcătoarea. Satul eră în parte ars. Când se simțiră sdruncinați și măcinați, Germanii incendiară marginea, ca să oprească înaintarea trupelor noastre. Altă parte a satului eră dărâmată de proiectilile artileriei noastre.

Acuma eră liniște, subț un cer blând, — și peste ruine domneă o adâncă tristețe. Ici-colo femei, cu copii, se întorceau la vetrele pustii. Treceau printre rețelele de sârmă, peste șanțuri, își căutau căminurile unde suferiseră și fuseseră fericiți. Ici eră cenușa, dincolo un morman de derământuri.

Mă opresc. Intru în vorbă cu femeile.

„Ce faceți ? v'ați întors la cuib ?

— Ne-am întors, domnule, ce să facem ? Acum s'a luat negura depe capul nostru...”

O bătrână, alte două femei și câțiva copii se adună la poarta căzută între ruini. Femeile și fetele au trăsături trumoase și delicate și sunt îmbrăcate în catrinuță neagră, care se imbină plăcut cu cămășile albe discrete înflorite cu cusături.

„O! Doamne, zice bătrâna, bine am trăit eu odată în lume, n'am de ce mă plânge; ș'acuma uite la ce jale și prăpăd am ajuns... Dar când am văzut pe generalul nostru (generalul V.) intrând iar la noi, ni s'a luminat sufletul. Ne-am făcut cruce, ne-am închinat ș'am plâns. I-a alungat pe păgâni! Doamne, du-i Doamne la locul lor.

Fetele și femeile erau în Vizantea răzășească la lucrul șoselelor... Și când au văzut că fug Nemții, au umplut pădurile. „Ei au fugit și noi am eșit iar la lumină...”

O fată sprâncenată, cu ochii căprui și sâni îndrăzneți, se apropie zâmbind :

„Să vedeți, dumneavoastră, nouă ne pareă bine când vedeam că arde satul nostru. Las'să ardă ! Deacă arde și cuibul răilor ! Bine că s'au dus, că ne-au chinuit destul. Astă iarnă purtau femeile din loc în loc, pe ger, cu pruncii la sân...”

— V'au luat tot ?

— Tot ne-au luat. Și cel din urmă fir de porumb. Și pe urmă ni-l vindeau tot nouă cu 40 de bani kilogramul. Apoi au scociorât pivnițele și ogrăzile pe unde ne îngropaserăm lucrurile mai de preț și zestrile... Nu știu cum au făcut. Tot au găsit și tot au luat. Acuma am rămas săraci ; dar cel puțin ne-a luminat cel de sus sufletele.

„Ne-au chinuit destul, adaugă apoi fata, am robit la ei ca'n timpurile cele de demult. Ne scoteau la rând, și pe fetele mai voinice și pe cele mai crude, și

Soldași în tranșee la Mărăști, citind jurnale.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Regina Maria citind la căpătâiul unui rănit.

Foto Muzeul Militar Național.

ne puneau să lucrăm din greu la șosele. Cu ce inimă lucrăm noi? Cum puteam noi face drumuri la străin, ca să apese și să dărâme țara noastră? Loveam cu cazmaua și ne înghițeam lacrimile. Când li se părea lor ceva, ne închideau, ne chinuiau și ne băteau peste obraji... Ne băteau și cu biciul, domnu'le...

— Ce să-i faci? zice cu tristeță bătrâna. Așa a fost pedeapsa noastră. Neam străin. Cel puțin un lucru tot l-au avut. C'au fost cinstiți cu partea femeiască"...

Le privesc drept. Bătrâna își întoarce fața spre căminul ars. Două din copile își pleacă ochii, pe care-i bănuiesc plini de umbră și de lacrimi...

„Da, așa este...” par a șopti buzele lor.

Această ultimă și tragică pudoare îmi strânge dureros inima.

* * *

Umblu încă o zi pe urmele Nemților, prin minunatele și poeticele locuri dela Vizantea. Aici văd pe domnul general M., a cărui divizie a făcut spărtura la Mărăști. Drumuri aspre de munte suie culmile până în fund la Dealul Sării. După ce spărtura în frontul inamic a fost lărgită, o parte din trupele noastre au mârnat către Sud coloanele zdrobite ale dușmanilor. În lungul drumului au rămas ș'acuma chesoane care nu se mai pot întrebuișa.

Regimentele noastre i-au ținut pe Nemți de-aproape, hărțuindu-i neconținut. Din vale în vale, de pe șanc pe șanc urmărindu-i, i-au dus până departe pe piscuri, unde au găsit rezistența unor regimente nouă, de curând aduse de von Mackensen din Macedonia. Aici urmează lupte aspre, — în Dealul Sării. Oștenii noștri se călără ca niște capre pe piatra sură și se bat fără hodină zi și noapte.

„Aici, spune generalul, sânt locuri mai tari și mai sălbatice decât oricare parte a țării. E Vrancea necunoscută și aspră din vechile zile. Auzi cum urlă tunul și sună în toate văile... Nu-i soldat al nostru care să nu tresare când i-aude glasul, și să nu strângă patul puștii... Aici luptele se dau pas cu pas în întunericul sihlelor, în locașul sălbăticiunilor“.

S'aude în adevăr mugetul tunurilor zvâcnind în adâncuri...

Ș'aici vedem pradă de tunuri, materiale și muniții. Apoi ne îndreptăm spre alt colț al Vrancei: spre Soveja.

* * *

Apoi mergem mai departe, spre graniță. Ș'aici, pe minunata șosea șerpuită care duce spre Lepșa, prin locuri romantice, au mai rămas urme din fuga grăbită a Nemților. Căștile lor mari și grele stau împrăștiate și răsturnate ca niște ceaunașe prin toate șanțurile.

Ajunși la liniile de sus, asistăm o oră și jumătate la un duel de artilerie între bateriile noastre și cele inamice. Văile sună strident și formidabil de detunături și proiectile trec ca'n fășâiri aspre de mătasă.

Inamicul răspunde. Bombele lui bat culmea șoselei. Vin c'un șuet de spaimă parcă, cad și se sparg cu vuet, înălțând nouri negri și cenușii. Zburăturile trec ici colo, ca niște albine rătăcite.

Un glas cheamă o brancardă. Un rănit vine curând întins sub manta, cu buzele și cu ochii arzători. A fost lovit în coapsă de o schijă de obuz.

În vale pe Lepșița, liniile noastre înnaintate au fost atacate de câteva companii germane. Postul de comandă e înștiințat. Artileria își întetește focul. Bateriile trăsesc adânc și asurzitor de pe culmi.

La telefon, colonelul ascultă raportul din vale:

„Alo! Ce este, locotenent Hancea? Te-atacă două companii?... Ține-te bine, băete; să nu dai un pas înapoi...”

În vale sună împușcături de armă, răpăituri de mitralieră. E o acțiune fierbinte.

Locotenentul Hancea răspunde. Mai cere provizie de granate. Indreaptă focul artileriei. Se pare că e într'o poziție critică, atac din două părți.

Colonelul zâmbește la aparat, emoționat și mișcat dintr'odată.

„Așa, Hancea, bine...—Zice că piere acolo cu toți ai lui, și nu dă un pas înapoi! Artileria noastră tună. Bombele inamice se sparg de rând, în apropiere.

Improspătători de muniții trec cu saci cu granate către vale, umblă nepăsători și obișnuiți printre explozii.

Într'o oră și jumătate postul înnaintat al locotenentului Hancea a respins trei atacuri inamice. I-a prăbușit pe Nemți în vale. Le-a aruncat cu granate în cap, i-a amestecat cu pământul...

Apoi artileria încetează și ecurile codrilor și văilor se alină.

La întoarcere, întâlnesc mulți prizonieri. Numai Germani.

Un tânăr trist, cu fața firavă, vorbește trudit. Arată că e din Dettmold. De trei ani a umblat pe toate fronturile Europei. Aici în Vrancea, cum spun și ofițerii lor, s'a întâmplat cu ei un lucru spăimântător.

S'au bătut în alte părți neconținut. De multe ori au fost biruitori. Au fost și înfrânți. Dar în pozițiile tari dela Mărăști au primit dela mâinșii noștri soldați o lovitură așa de crâncenă încât nu și-au venit în fire nici astăzi...

Văd acum deplin că prin această bătălie, armonioasă în planul ei și'n execuția neșovăitoare și exactă, indiferent de ce poate fi mâni, armata noastră și-a câștigat un titlu nediscutabil de glorie.

Bătălia dela Mărăști va trece în istoria noastră ca o operă serioasă și solidă de artă militară. Toată desvoltarea ei a fost prevăzută și s'a executat potrivit planului inițial. Cel din urmă soldat a știut unde merge și și-a făcut datoria. Artileria a dovedit o precizie înspăimântătoare. Ofițerii germani prinși, au mărturisit aceasta cu mirare și laudă.

* * *

Dacă în grozava furtună care băntuie popoarele mai pot stărui ambiții; dacă bietele suflete umbrite de moarte mai pot urmări răzbunări; dacă între ruini și sânge ochiul omului mai poate luci, — atunci asta nu s'a putut întâmpla

decât la Mărăști; după umilinți, zdrobiri și lacrimi, țăranul soldat s'a năpustit la 17 Iulie, ca'ntr'o nebunie a jertfei, s'a ridicat în Vrancea hecatomba războiului.

Pace morților necunoscuți, trecuți în veșnicia împăcării!

Mărășești

August 1917

O amintire de acum doisprezece ani...

Mă aflu în petrecere la prietini, în vestitele podgorii ale Tecuciului, — unde, într'un sat de răzeși ascuns în vii și livezi. Eră în August, pe-o vreme caldă și limpede.

Se pornise o nuntă, a poetului St. O. Iosif, — cu zvoană și alai și cu gura pivniței deschisă, ca odinioară în vremurile patriarhale ale părinților noștri.

În ziua uncropului, după puțină hodină și mult borș acru, tineretul o porni printre vii în zumzet de cobze și alăute spre vestitul deal dela Cucuieți.

Pe coastă, la un popas eră un han al unui Ungurean cu mutră de hoț. Vinul se nemerise acru și peștele sărat, — dar noi eram tineri și ferice.

Un lăutar bătrân, cu obrazul negru și barba albă, începî a zice subt sprânceană de codru cântecul lui Codreanu. Noi umblam încet spre țanc și adâncurile de subt noi sunau armonioase și sonore la înmlădierile baladei bătrânești. Iar sus, pe vârful dela Cucuieți — deodată se deschise zarea și ochii mi se cufundară în cele patru vânturi ale țării Moldovei. Câmpia Siretului se vedea pe o întindere nemărginită la miază-noapte și miază-zi, cu sclipiri de ape, lunci, dumbrăvi și sate până unde putea bate ochiul și unde depărtarea se amestecă într'o ceață liliachie. La apus erau treptele munților cu păduri posomorite de brad, — cu tonuri din ce în ce mai slabe și mai strânse care mureau în cerul alburii de August. În sus erau sate și târguri cu nume vechi din cronici. În jos, câmpia cea întinsă dela Mărășești. O țară întregă se desfășura subt noi, cu sate albe, sclipiri de clopotniți, câmpii semădate, — și Siretul trecea la Dunăre și la Mare liniștit, printre zăvoaie, oglindind cerul și cuiarul de foc al soarelui.

Mă simțeam înseninat privind, și primeam pe adierile vântului până'n fundul sufletului mirezmele calde de peliniță și cimbrisor pe care ni le trimiteau depărtările

Eră o țară calmă și fericită și lăutarii cântau balade în deal la Cucuieți.

Zilele acestea — după ani și ani — un automobil mă urcă repede pe dealurile Tecuciului, și am iarăși, deodată, înainte-mi, vechile priveliști.

Luni, săptămâni și zile liniștite au căzut în veșnicie. Anotimpurile s'au întors cu podoabele lor. Până ce deodată crângul lumii s'a cutremurat. Viforul războiului a bătut în depărtările munților, apoi s'a apropiat, s'a tot apropiat către Siret. Se văd ș'acum în miază-noapte depărtările estompate în ceață. Dar la miază-zi, spre Mărășești, bate tunul fără contenire. Se ridică în cerul înalt fumuri de incendii. Se văd izbucniri de guri de foc, explozii de proiectile. Ochii cuprind toată prive-

liștea, dela podul dela Cozmești pe o linie de copaci care fug în lungul unei șosele, de dincolo de târgușorul Mărășești, spre dealurile dela Panciu. Pe-ăcolo pretutindeni sânt îngropați în pământ luptătorii. Tunuri bat din apropierea mea și din fundul zării.

Aici, în decorul acesta uriaș care mi-a încântat odinioară ochii, sa desfășurat un episod al marei tragedii ce sângerează lumea. Intre 23 Iulie și 7 August, către Cozmești, Mărășești și Panciu, s'a dat o bătălie crâncenă, pas cu pas, ceas cu ceas și noapte, fără oprire. A fost una din cele mai teribile bătălii ale războiului neamurilor.

Stau subt un nuc, între vii, pe deal, deasupra Siretului. Cu ochii liberi văd tot câmpul bătăliei, și domnul general B. îmi lămurește toată desfășurarea ei cu simplitate și liniște. Din când în când tunul pune o pauză neprevăzută; din când în când depărtarea ne cheamă ochii în altă parte spre alt punct, unde o explozie ori o coloană de fum a schimbat aspectul în aparență liniștit al peisagiului.

Se pare că în decada a treia a lunii Iulie, domnul general feld-mareșal von Mackensen s'a hotărât să dea o lovitură disperată la Siret, spre a străpunge frontul nostru la Cozmești, cu obiectiv Adjudul.

Planul eră fără îndoială frumos. Executarea fericită ar fi însemnat izolarea liniei Troțușului și deschiderea drumului spre Basarabia. Scrisori găsite la prizonierii germani dovedesc câtă nădejde, în ceiace privește sfârșitul războiului, se puneă pe această nouă lovitură „măiastră“ a feld-mareșalului. — „Moldova“, „Iași“, erau cuvinte care sunaseră la urechile ofițerilor și soldaților germani. In oboseala acestui războiu care nu se mai sfârșește, erau ca un miraj în pustiri. Erau o etapă, o apropiere de țel și de sfârșit.

La 23 și 24 August, Germanii atacă cu puteri mari liniile rusești dela Pădurea Neagră de lângă Siret, în spre Putna și Sușița. Aliații noștri ruși bătuți de forțe numeroase, dădură îndărăt. In noaptea de 24 spre 25 August, trupele noastre urmau să schimbe pe cele rusești, obosite. Le schimbară, și intrară în luptă cu o hotărâre îndârjită :

„Trebue să oprim puhoiul, ori să murim cu toți !“

Bătălia s'a desvoltat încet-încet pe un front de 60 de kilometri, dela Siret până la Panciu. Nemții dedeau pretutindeni lovituri de berbece. Din cele dintâi zile însă se desemnă o primă intențiune: străpungere în direcția podului dela Cozmești.

Mase mari de trupe erau concentrate pentru executarea unei asemenea operații — care fără îndoială trebuia să fie fulgerătoare. De obicei repeziciunea asigură succesul. Aceasta am văzut-o și noi, au văzut-o mai ales dușmanii noștri, în bătălia dela Mărășești. Douăsprezece divizii au fost aduse pentru această lovitură. O artilerie care și-a făcut probele pe toate câmpurile Europei, dezlănțuia vijelii nebune de foc și schijă. In rândurile infanteriei noastre căzură proiectile chimice și se târâră la fața pământului și prin tranșee nourii de gaze asfixiante și lacrimogene.

Cu o furie care creșteă din oră în oră, bătălia luă o desvoltare uriașă.

Germanii trimeteau valuri după valuri, — mase mari de asalt. Artileria lor deslănțuea un tir așa de cumplit, încât în unele locuri nu se atla palmă de pământ neîntoarsă și nerăscolită de obuze. — Urmau pauze mici, răgazuri în care dușmanul obosit căuta să se reculeagă și vâra 'n foc trupele proaspete. Și bătălia iar se aprindea, nemilostivă și crâncenă.

Ziua și noaptea trupele noastre, cu mult inferioare în număr, au ținut piept acestor rostogoliri repetate de foc, schijă, gaze și oameni care urlau venind la măcel ziua și noaptea, zile și nopți care păreau că nu se mai sfârșesc, — și care se legau una cu alta într'un fel de atmosferă fumurie, — într'o umbră tragică de infern. De pe dealuri de deasupra Siretului se vedea câmpul de bătaie în fum, ceață și nuori negri. Tunurile zguduiau pământul. Mitralierele, puștile, granatele, răcnetele omenesti se amestecau, — într'o huruire fantastică, într'o vedenie de apocalips.

Astfel zile și nopți nesfârșite au luptat trupele noastre, către satul Străjescu, Moara Roșie, Moara Albă, Mărășești. După două zile și două nopți, divizii germane au fost scoase din foc și înlocuite cu altele, odihnite. Liniile noastre au simțit aceasta după vigoarea atacurilor nouă. Ofițeri și soldați au încrunțat din sprâncene ș'au adus între ei lăzi nouă de granate.

În toată această bătălie, artileria noastră, așezată foarte bine pe stânga Siretului, a bătut coloanele inamice în flanc, pricinuindu-le pierderi înspăimântătoare. Batalioane întregi au fost amestecate cu pământul. Altele treceau, — și altele neistovite. Mai ales în timpul nopților, atacurile se dădeau fără întrerupere. Cerul atuncea se umplea de rachete ca de mii de lampioane venețiene. Cu pâlپări scurte luminau tragedia și frământarea din umbră, în timp ce pretutindeni trăgeau linii de foc exploziile tirurilor de baraj. Pocniturile și clipirile de mitralieră — păreau un joc vesel în această monstruoasă simfonie.

Timp de aproape două săptămâni cât a ținut bătălia, soldații noștri au fost neadormiți și neobosiți. Au respins atacuri, au contractat, s'au bătut cu o energie întricoșată. Această energie fără seamăn, poate fără precedent în anele războiului de față, este cel mai mare titlu de glorie al oștirii noastre.

În unele locuri împinși îndărăt, covârșiți în alte părți, soldații și ofițerii nu și-au pierdut niciodată cumpătul. Pas cu pas retrăgându-se, au luptat. S'au oprit, au contraatacat iar. Sufletul lor credincios pământului străbun și violența amărăciunii lor au izbucnit într'o putere așa de năpraznică, încât inamicul la urmă, cu tot numărul, a trebuit să se oprească sleit.

Se știe că răniții veneau foarte grăbiți la posturile de prim-ajutor, — li se făceau pansamentele și se întorceau îndată la loc, îmbucând din mers o bucată de pâine. „N'avem vreme de stat; n'avem vreme!“ Numai pe cei cu mai multe răni și cu lovituri grave îi puteau opri medicii.

Nici gazurile, nici exploziile infricoșatului bombardament n'au zguduit moralul necăjitului țaran. Cădeau mulți; cei rămași, cu buzele strânse și cu ochii crunți, își înzeceau parcă puterile. Granata și baioneta loveau fără cruțare.

Unde părți din trupele noastre au fost copleșite de număr, a rămas locul însemnat cu mormane de cadavre.

Căpitanul G. din regimentul 8 de infanterie e vestit că trebuie să se tragă îndărăt, deoarece e amenințat spatele batalionului pe care-l comandă.

„Consemnul meu e să lupt pe această poziție până la ultimul om, răspunde el simplu. Nu mă retrag fără ordin scris!” — Și se întoarce cu glas mișcat către trupă:

„Băeți! fraților! murim aici până la unul pentru țara noastră!”

Inconjurați, băeții căpitanului G. s'au bătut cumplit. Au căzut unul câte unul: a căzut și căpitanul; au căzut toți. În locul acela fioros a rămas în câmpie un morman de leșuri. Spectacolul a înfricoșat liniile dușmane.

Maiorul Ionescu Atanase, care comandă un batalion din regimentul 32, își așteaptă rândul să intre în foc, într'un loc unde izbirea de valuri neconținute ale dușmanului eră mai aprigă.

„Haidem, domnule maior! îndemneau soldații.

— Stați, băeți; așteptați să vie vremea”.

Așteptând să vie vremea, în arșița nemilostivă, a soarelui, în pulberea și fumul înecăcios care-i înconjură, soldații se făcură sprinteni. Lepădară bocanci și haine, zvârliră coifurile; păstrară pe ei numai armătura și muniția.

„Hai, domnule maior, că nu mai putem!”.

Ș'atunci și domnul maior a simțit că nu-și mai poate ține răbdarea. S'au pornit; au izbit năpraznic în puhoiul dușman. Trebuiau să-i oprească înaintarea cu orice preț. Soldați, ofițeri, comandant, ca'n timpurile eroismului de odinioară. au scris cerc pe pământ în jurul lor, rostind o frază sacramentală: „Aci voi muri!” — Și au murit acolo cu toții până la unul, fără să dea un pas înapoi.

Aceste sunt pilde puține numai din marea epopee pe care a trăit-o armata românească în cruntele zile și nopți dela Cozmești și Mărășești.

Indârjirea și energia înfricoșată au câștigat însfârșit marea bătălie.

După două săptămâni, inamicul s'a oprit. Și-a lăsat brațele în jos și bărbia în piept cu descurajare. Gâfâind, s'a tras ca o fiară în colton, ca să-și lingă rănile. Mareșalul von Mackensen a privit cu îndoială și cu tristețe harta și a închis ochii gândindu-se la hecatombele pe care le-a înălțat la Siret. Zece până la douăsprezece divizii germane s'au topit în această bătălie...

* * *

...Când se vor scrie paginile epice ale acestui război al liberării și al mucericii neamului nostru, — generațiile viitoare se vor cutremura. Ca din întunericul bătrânelor povești, va răsări o veche imagine despre care povestesc vânătorii de odinioară.

Un zimbru încolțit de o haită de lupi într'un pripor păduros, lângă un lac. E cu coama zbârlită cu ochii mânioși și crunți. Scurmă pământul cu copitele, suflă aburi fierbinți pe nări și mugește. În juru-i sânge, măruntaie și trupuri spintecate. Dar fiarele sunt multe, urlă, îl împresoară, îl hărțuesc neconținut. Sânt parcă din ce în ce mai multe și de urletul lor clocotește pădurea.

Cu dosul într'un gorun bătrân și cu coarnele țapoșe gata de atac, zimbrul a

înțeles deplin primejdia. Dar el e cel mai liber și mai mareț oaspete al codrilor, — și trebuie să cadă cu vrednicie.

Haita, îndârjită, dă un ultim iureș. L-au încolțit, i-au sărit în spate.

Atunci, scuturându-se și mugind fioros, zimbrul își încordează grumazul, se avântă și se prăpăstuește în valuri. Își duce la fund dușmanii, ese sforăind pe lăcuț, iar se cufundă. Apoi urcă dincolo, la mal, în luminiș, și roind de sânge, însă mareț și neînduplecat — în cele din urmă luciri de aur ale asfințitului.

De acest zimbru vechiu — stemă a acestui pământ — își vor aminti cei ce vor veni după noi, când vor citi tragicul războiu al oștenilor noștri.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lupta dela Braşov

Dintr'un carnet de războiu

25 Septembrie 1916

de G. CORNEA

După mult discutata trecere dela Flămânda, trupele întrebuinţate acolo au fost retrase cu repeziciune peste Dunăre şi grămadite în staţia Budeşti şi Mihai Bravul, dându-li-se ordine urgente pentru îmbarcare.

Regimentul din care făceam parte, trebuia să plece imediat spre Predeal. După ce ne îmbarcarăm, colonelul ne chiamă la ordine şi ne dă următoarele explicaţiuni :

— „Inamicul întărit cu forţe considerabile a respins pe toată linia trupele noastre, cari ocupaseră teren în Ardeal. Comandantul nostru, din cauza lungirii frontului şi lipsei de rezerve a renunţat la succesul pe care l-am fi avut la Flămânda şi îşi îndreptă toate acele forţe spre Braşov, unde divizia 3-a şi a 4-a rezistă din toate puterile, unui inamic complect superior ca număr, înarmat admirabil, şi condus în mod desăvârşit în această ofensivă. Divizia noastră are un rol mare în această uriaşe luptă. Ea trebuie să oprească înaintarea vrăjmaşilor cari vizează terenurile petrolifere din Prahova şi să restabilească moralul scăzut al celorlalte trupe, cari au fost decimate de artileria lor grea şi de numeroasele lor mitraliere. Cred că pot să isprăvesc această expunere, rugându-vă ca, toţi până la unul să fiţi la înălţimea nădejdilor pe cari şi le pune ţara în voi!“.

Colonelul isprăvind vorbirea, dă ordin de plecarea trenului şi după o zi şi o noapte de mers continuu, am debarcat la Predeal. Prin văile adânci şi stâncoase, adăpostite de brazi înalţi, venea ecoul unor tunuri depărtate, pe cari soldaţii îl ascultau duşi pe gânduri. Toată noaptea am mers pe şoseaua şerpuită Predeal-Braşov până ce începă să se vadă dealul Tâmpa, bătut straşnic de artileria inamică. Deslăcuî compania în linie de plotoane prin flanc, căutând să o strecor prin ghiulelele artileriei grele nemţeşti, a căror ecou răsună în toată valea Temeşului. Am intrat în Braşov unde nu eră ţipenie de om pe stradă. Sus la stânga oraşului, pe dealul Warte, Germanii încercau să respingă flancul stâng al Regimentului 46 infanterie şi dacă ar fi luat creştetul dealului, toate trupele care luptau acolo ar fi căzut prizoniere.

Primii ordin scris dela Căpitanul Dumitrescu Corneliu, să apăr flancul batalionului ameninţat şi să rezist până când regimentul va reuşi să se retragă în ordine. Trebuia întâi vărât un pluton în şanţul din vârful dealului, apoi toată compania, după nevoie. Cu toţi fiorii cari mă treceau gândindu-mă că în fiecare clipă puteam fi omorât, prinsesem curaj ceva mai mult decât la Turtucaia, căci la o cârciumă din Dârste, băusem vre-o trei romuri tari, pe inima goală. Dădui ordin unui pluton să urce repede coasta, spre şanţul peste care băteau cumplit mitralierele inamice. Gloanţele şuerau discret în iarba înaltă, ca nişte şerpi invizibili. Ajunşi la coamă respirarăm morţi de oboseală şi lac de sudoare. Gloanţele „dum-

dum“, plesnind, își lăteau plumbul topit pe coaja copacilor. Poziția vrășmașilor, cari se aflau la vre-un kilometru înaintea noastră, eră mascată bine de un stufig des, însă Nemții înaintau în salturi care-i descopereau cu totul. Deschiserăm un foc violent asupra lor oprindu-i dela înaintare, apoi ca să-i sperii, ordon soldaților să strige „Ura“! dar să nu atace la baionetă. Dușmanii se opriră lângă niște căpițe de fân, fără să mai tragă vre-un foc asupra noastră; încetarăm și noi rătăcirea de gloanțe, observând mișcările lor.

După vre-un sfert de ceas, un foc violent de mitraliere încep să bată malul șanțului, aruncând praful în aer și silindu-ne să nu ridicăm capul din șanț nicio clipă. Gloanțele omorâră vre-o zece oameni, cari rămaseră întinși pe coama tranșeei, cu pușca la ochi, așa cum îi apucase ultima clipă.

Tunurile vrășmașe asvârleau bombe pe deasupra Brașovului și ecoul șueratului lor ajungea până la noi. În curând artileria germană îndreptă tirul și asupra noastră, dar toate ghiulelele cădeau la 4 — 500 metri în spatele luptătorilor. Mitralierele lătrau furioase, innăucind oamenii cu țacăneala lor turbată. Inamicul porni în salturi repezi asupra Românilor, cari nu mai ținură seamă de gloanțele mitralierilor vrășmașe și deschiseră focul de voe cu o repeziciune strașnică. Din ai noștrii mai căzură vre-o cincisprezece oameni morți și vre-o douăzeci de răniți, pe cari sanitarii îi pansară chiar pe loc, fără să țină seamă de prăpădul asvârlit peste ei. Inamicul respins de roiu gloanțelor noastre, se retrase în stufulișul de unde pornise.

Adăpostit bine în dosul unui copac, sergentul Poiană Gheorghe, un om înalt, cu o mustață până la urechi, cu fața roșcovană și arsă de soare, contingent bătrân și tată a șase copii, observă cu atenție 3 căpițe de fân din fața plutonului nostru, de unde băteau mitralierele Germanilor.

— „Din căpițe trag spurcații ăia, domnule sublocotenent!“ îmi țipă sergentul la ureche:

— „Adică de după căpițe!“ îl corectai eu cu un alt strigăt.

— „Ba nu de loc, chiar din căpițe!“ insistă Poiană; „iacă priviți și dumneavoastră că gloanțele vin cam de deasupra căpițelor. Când s'au retras, au lăsat în căpițele dintre noi și dâșii, vre-o câteva mitraliere. Să vedeți cum le iau eu pe toate!“; slârși sergentul părăsind deabușelea postul de observație.

Am rămas în dosul copacului privind cu atenție la grămezile de fân, dela jumătatea cărora eșea o ușoară boare de fum.

Sergentul Poiană veni lângă mine cu caporalul Vodă, un soldat înalt, cu mustățile aduse pe oală, om plin de vervă, iubitor de vin și chefuri.

— „Mi-am pus în gând să le iau sculele“, îmi zise Poiană.

— „Mă băete, asta-i afacere grea“ îi răspunsei.

— „Nu e grea domnule sublocotent“, interveni căprarul Vodă, care miroseă strașnic a vin.

— „Vă curățați ca fraerii!“ le zise fruntașul Mihalache agentul de legătură al companiei.

— „Tacă-ți botu mă marișalule!“ îi strigă Vodă. Porecla de marișal i-o dă-

Jurământul voluntarilor Ardeleni întorși din Rusia, — Gara Iași, 15 Iunie 1917.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vizita Regelui Ferdinand și Reginei Maria la Cimitirul Val du Patre, Alsacia.

Foto Muzeul Militar Național.

duseră lui Mihalache, soldații, căci toată ziua prin cantonamente bătea capul oamenilor cu teorii strategice, cari după părerea lui, puteau să ne ajute într'o zi la ocuparea Budapestei și Vienei.

— „Apoi noi plecăm!“ rupse tăcerea Poiană.

— „Unde?“

— „La mitraliere!“

— „Mă Vodă“ zic „aci te curăți, că trebuie să mergi drept în fața lor“.

— „Nu mă curăț domle sublocotinent, că am iarba ferului în mână! Ați văzut cum am scăpat la Turtucaia, unde aveam marea'n spate?“ termină căprarul luând-o la goană după sergentul Poiană, care alergă prin șanț aplecat de șale spre flancul stâng al companiei.

— „Dați-mi voe să mă duc și eu cu dânșii!“ strigă deodată Mihalache.

— „Poi par'căți eră frică...“

— „Le-am înțeles planul acum; ei vor să meargă pe flanc și p'ormă să o ia pe la...“

— „Bine, bine; lasă strategia și dute după ei că s'au depărtat“ îl întrerupsei eu. Curând observai că toți ajunseră aproape de căpițe, la câțiva pași.

Vodă aprinsese o lumânărică de ceară, o lipi de o nuia pe care o tăiase dintr'un copac de pe șanțul tranșeei și întinse lumânarea la partea de jos a căpiții mutând-o când la dreapta când la stânga până ce flăcările încinseseră fânul. Alergară lângă căpița a doua, asvârlind fânul aprins peste ea. În curând vâlvătaia de flăcări încinse căpițele și fumul se ridică la cer ca o jertfă adusă lui Dumnezeu, pentru cei loviți de aceste mitraliere. Țăcăniturile amuțiră. De pe dedesuptul căpiței întâia, apărură un neamț cu ochii roșii de fum: „Stai!“ strigă caporalul apucându-l de o mână și trăgându-l la el.

Dintr'o căpiță un pocnet de armă îi asvârli un glonț, care-i trecu prin capelă. În căpița întâia se auzeau strigăte, mișcări desperate, apoi fânul aprins se dărâmă cu totul, eșind la iveală 3 soldați germani, pe umerii cărora ardeau încă paie. Pentru că mitralierele nu mai trăgeau, trimesei vre-o doi oameni îndrăzneți, cari puseră mâna pe cei patru Nemți. O pocnitură strașnică răsună și oamenii se aruncară la pământ. Făcuse explozie muniția din căpiță; aproape imediat apărură cu fân pe căști vre-o 5 Germani cari eșiau îngroziți de sub căpița III-a. Încă vre-o 2 oameni trimiși de mine excortară pe bieții Nemți, cari se uitau speriați în toate părțile. O râpăitură de gloanțe începură să fâșie prin iarbă, silind grupul de oameni să se arunce la pământ.

— „Strigă mă Neamțule la ai voștri să nu mai tragă!“ zise un soldat hlizindu-se la un bavarez. „Vezi dacă n'ați avut *supfinere* la mitraliere?“.

— „Lasă-l mă că și el e soldat ca noi!“ interveni altul uitându-se cu milă la bietul Neamț, care tremură îngrozit, lipit de pământ. Incet, incet grupul ajunse la șanțul nostru, unde fu primit cu urale. În urma lor caporalul Vodă cu o mitralieră în brațe se căznea să ajungă repede la șanț, în care timp sergentul Poiană scotocea paele care ardeau și nu găsea mitraliera doua. Peste vre-o zece minute fruntașul Mihalache alergă prin iarbă spre noi cu altă mitralieră, iar în urma lui sergentul aducea două cutii de munițiuni.

Abatise românești la Doiana Sărată, — Octombrie 1916.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Marele viaduct dela Koraco perspectiva Oltului.

Foto Muzeul Militar Național.

— „Bravo Poiană!” zic eu, „te ținși de cuvânt. Dar par că erau trei mitraliere; unde e una?”.

— „S'a explodat în aer!” mormăi Mihalache cu ciudă „și amoniția s'a prăpădit. Abia am mai putut găsi două cutii cu gloanțe”, mai adăogă sergentul plecând către secția lui.

Am trimis prizonierii sub escortă la Comanda Regimentului.

* * *

Dupăce li se luase mitralierele, Nemții se mai liniștiră. Trăgeau în răstimp câte-un glonț, iar ai noștri scoaseră din sacii de merinde pesmeți și slănină și începură să ronțaiască. Abia înghițiră câte o îmbucătură, când vre-o câteva obuze fluierând pe deasupra oamenilor cu plesnitul lor turbat, îi săturară complet de mâncare.

— „Mă, l'a rănit pe Domnul Colonel Boteanu”, aud sanitarul strigând.

— „Tacă-ți fleoanca!”, sbier la el de frică să nu-mi demoralizeze oamenii.

Artileria grea germană înteeșise focul; obuzele se spărgeau înaintea și în spatele nostru, luându-ne auzul. Din flancul stâng al Nemților, câteva mitraliere începură a țacăni, ucizând vre-o câțiva oameni chiar în tranșee. Comand puerea baionetei și ascultam cu bătai de inimă pârâiala groaznică de gloanțe cari fluerau cântecul morței ca o veșnică pomenire pela urechile noastre.

— „S'a coborât iadul aci? zbiără înjurând caporalul Vodă. „Ce mitraliere au Domnule; le iai trei și aduc zece, fir'ar ai dracului de Nemți!”.

Inamicul cot la alergă în linii dese pe costișă spre șanțul nostru, strigând „Ura!”. Românii le răspunse cu salve de puști înteeșind focul; ajutați și de mitraliera nemțească pusă în funcție de sergentul Poiană, asvârlirăm pe Nemți în vechea poziție.

— „Bună mitralieră Domnule!”, zise Poiană ștergându-se cu mâneca la fruntei unde îl zdrelise o schije. „Ce bine-mi prinde c'am învățat mitraliera în concințrare. Dumnezeu să-l erte pe neamțul dela care-am luat-o!”.

Nu l'am mai auzit ce spuneă, căci Bavarezii iar începură să ne bată cu artileria. Bombele se spărgeau aproape, aruncând pământ în fața oamenilor, amețindu-i și pierzându-le capul cu desăvârșire. Un îndoit număr de mitraliere începură să bată malurile tranșeei, aruncând praful în aer. Credeam că voi fi îngropat în fundul șanțului de bombele artileriei grele, pe cari Nemții le aruncau cu nemiluita peste noi. Din nou inamicul înaintând cot la cot și aruncând cu grenade de mână înaintea lor, se asvârliră asupra noastră. Ai noștri deschid un foc groaznic care seceră tot rândul întâi și al doilea în câteva secunde. Alte rânduri apar însă, artileria începu să strângă bombele în jurul șanțului, apoi aruncându-le una lângă alta în spatele nostru, formă ceiace numim în războiu baraj de artilerie. Inamicul se apropie, ai noștrii amețiți pe deoparte de groaznica vărsare de foc a artileriei, pe de alta de surzitoarele explozii ale grenadelor pe cari Nemții le aruncau cu duiumul, părăsesc în grabă tranșeia, umplând valea lui Warte.

— „Innapoi toată lumea! zbier la soldați din răspuțeri, dar zadarnic; abia pe

la jumătatea văii mulțimea se opri, pentrucă Nemții încetară bombardamentul cu totul, spre a nu-și lovi trupele lor în înaintare. Mă pomenii cu Căpitanul Dumitrescu Corneliu lângă mine. El puse compania pe o singură linie, ordonă gornistului să sune „Inaintarea !” și până să ocupe Nemții complect șanțul, pornirăm la atac strigând „Ura !”. Din vârful dealului, vrășmașul prăvăli asupra noastră un val de foc, dar soldații nu se lăsară ; compania ridică dealul și ocupă iarăș șanțul în fundul căruia, Nemții părăsindu-l în grabă, lăsară câteva arme, baionete și cutii cu cartușe împrăștiate pe pământul stărâmat de bombe.

Cu toate că țacăneala mitralierelor începù din nou, mă mai desmeticii și rezumându-mi în minte ce văzusem, îmi socotii cu groază pierderile grave de care erà atinsă compania. Pe când se risipiau oamenii pe costișe, artileria germană încă bătea cu toată furia. Mâini, picioare, capete aruncate în iarba depe costișe, morți, răniți mutilați oribil, umpluseră valea. Mi-amintii de sergentul Poiană care strigà la soldați să se oprească ; un obuz plesni lângă el, iar schijele îi sfărâmară țeasta capului rupându-i și un braț din cot. Creerul amestecat cu sânge i se întinse pe iarba uscată. Printre zecile de răniți, erà Caporalul Vodă și fruntașul Mihalache, oameni pe cari nu mai puteam să-i înlocuiesc cu nici unul din cei rămași. Lacrimi de disperare începură să mă podidească, în timp ce inamicul asvârlea cu furie prăpădul de foc asupra noastră.

— „Ce plângi? Ți-e frică?”, mă întrebă Căpitanul Dumitrescu, care se găseà lângă mine.

— „Nu de asta ; dar l-am pierdut pe Poiană ; au pierit cei mai buni soldați și inamicul la primul atac ne va împinge în Brașov!”, îi răspunsei.

Căpitanul tăcù. Ascultă parcă vaețele obuzelor care cădeau din ce în ce mai aproape de șanț. Iadul de foc se abătù iarăș asupra noastră ; mitralierele începură din nou a țacăni cu îndoită furie și rândurile de Bavarezi, iar apărură înaintea tranșeei. Zadarnic trăgeam. Primul rând și al doilea cad, dar altele îi înlocuiesc venind spre noi ca un val vijelios. „Toată lumea înnainte!” strigă Căpitanul ; soldații ies din șanț, alergând în întâmpinarea puhoiului.

Parte din Nemți se risipesc, iar parte din ei deschid focul cu mitralierele pe care le purtau la dâșii. Românii se retrag la adăpost urmăriți de aproape de Nemți, cari săriră din nou la atac : „Nu’s mitraliere, nu’s tunuri, nu facem nimic!”, auzii un soldat rănit în mână, care încă trăgeà încărcător după încărcător în linia ce înnaintă spre noi. Soldații amețiți, reduși la număr mai bine de jumătate, părăsiră iar adăpostul luând-o pe vale. Cu un strigăt puternic al Căpitanului îi făcù să se întoarcă. Dar grindina de gloanțe care bătea cumplit marginele tranșeei, sfărâmându-le complect până în fund, îi stăviliră pe unde apucaseră să ajungă. Artileria începù din nou bombardamentul silind oamenii să o ia înapoi lăsându-mă pe mine și căpitan în tranșee, îngroziți, așteptând să fim uciși sau luați prizonieri.

Câțiva soldați din jurul nostru trăgeau fără repauz, cu toate că țevile armelor se roșiseră. Nemții nu îndrăzneau încă să atace, dar întetiră focul în așa hal, că toți surzirăm în șanțul nostru.

Cei vre-o 70 — 80 de oameni cari mai rămaseră din companie, ajunseră în fuga lor pe o ulicioară a Brașovului de lângă marginea dealului Warte. Aci detersă peste o companie ținută în rezervă, iar lângă ea colonelul Arbore privea cu benoclu la lupta de pe deal, fără să țină seamă de gloanțele, care trecându-i pela urechi spârgeau tencuiala unei case din spatele companiei. Alături de el stă într'un genuchi și scria ordine, sublocotenentul Costin Arbore, fiul lui; obuzele curgeau în jurul lor și Sfânta întâmplare, acea putere nevăzută care e salvatoarea soldaților în război, îi scăpase până atunci de moarte.

— „Ho! bre oamenilor! unde fugiți?“ strigă tânărul ridicându-se, la oamenii care umpluseră strada; „Unde vă sunt ofițerii?“.

Un caporal desmeticindu-se dădă lămuriri:

— „Nemții au venit cu o sumedenie de mitraliere și grenade peste noi. De-ai noștri au murit mai bine de-o jumătate iar pe cei cari au mai rămas, ne-a respins dela șanț. Domnul căpitan a rămas cu domnul sublocotenent acolo“.

— „Innapoi toată lumea!“ le strigă Costin; merg eu cu voi. Cum v'ați părăsit ofițerii hoțomanilor? Formați linia și innapoi la deal, că vă ia mama dracului!“.

Toți soldații în linie de trăgători, începură din nou să urce dealul.

Nemții încetaseră bombardamentul pregătindu-se de asalt, astfel că oamenii ajunseră la șanț fără pierderi și nebombardați. Văzând pe Costin sărind în șanț cu carabina în mână, înaintea soldaților, i-am făcut semn fără să pot vorbi, arătându-i direcția inamicului care începuse să vină la atac.

— „Pe ei fraților!“ aud vocea inimosului ofițer și ca purtat de un val mă reped lângă dânsul înaintea vrășmașilor; soldații ne urmară până la unul. Inamicul se opri și deodată o țacâneală de zeci de mitraliere culcă la pământ aproape toate rândurile de soldați. Două gloanțe isbiră pe bietul Costin, rostogoliadu-l pe spate. Simții aproape imediat o lovitură ca de ciomag în mână și alta în picior; pomii de pe deal începură să se învârtească și un gând fulgerător îmi veni în minte. „Degeaba îmi spusese caporalul Vodă că nu mor; iată că mi-a venit rândul!“.

Căzui jos; am simțit că mă ridică cineva, apoi mi-am pierdut cunoștința.

Când m'am trezit, un sanitar îmi pansă rana iar ordonanța îmi dădea cu amoniac pe la nas. „V'am ridicat de pe deal“, mă lămurî Marin „tocmai când nemții ajunseră lângă D-v.; erau ca spuza de mulți și v'ar fi prins“. Apoi mă ridică în brațe și urmați de sanitar eșirăm pe ulicioară, mergând spre colonelul Arbore.

— „Ce e, ce s'a întâmplat?“ mă întrebă colonelul.

— „Sunt rănit în mână și picior!“ răspund. „Vin aci ca să mă panseze doctorul!“.

— „Postul de prim-ajutor e la Dârste“....

Colonelul n'apucă să termine vorba că o rafală de ghiulele, rupse pământul la câțiva metri de lângă noi, iar schije de bombelor dărară gardul, rănind pe sanitarul de lângă mine.

— „Unde e Costin?“ întrebă Colonelul pe ordonanța mea.

— „D-l Sublocotenent știe, c'au mers amândoi la atac!“ se feri soldatul să

Regele Ferdinand decorând pe front, Valea Ocnei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Regele Ferdinand decorând pe front soldații ce s'au distins în luptele de la Mărășești. — 28 August 1917.

desvăluie adevărul. Imediat îmi veni în minte aceea ce văzusem pe deal la contraatac.

— „Ce știi de Costin?” mă întrebă din nou Colonelul cu o voce tremurătoare, silindu-se să pară liniștit.

— „Mi se pare că a căzut colo sus!” arăt mașinalicește cu mâna, locul unde căzuse bravul ofițer și unde se sfârșise viața întregii companii, după ce batalioane întregi de Nemți, cu mitraliere și grenade nemai pomenit de multe, se sfârâmară de rezistența nebună a bieților soldați, cari nu erau apărați nici măcar de un tun de cireș!...

— „L'ai văzut?” mă întrebă cu lacrimi în glas, îndureratul tată, turburat cu totul.

Tăcui ștergându-mi ochii cu mâna prin bandajul căreia răsbătuse sângele.

— „Oh! oh!”, începù Colonelul să suspine. Căzù într'un genunchiu, cu capul în palme, plângând cu sughituri. Toți tăceau plini de jale. Gloanțele își plimbau țiuitul lor aducător de moarte pe lângă noi, iar bombele continuau să brâzdeze pământul din dreapta gardului căzut. Din colțul unei strade, o mitralieră începù să tăcănească asupra noastră. Colonelul se sculă, își șterse ochii și-mi zise ca pentru el: „Să ne vedem de datorie înainte!”. Cu agenții de legătură alături, se retrase adăpostindu-se prin ganguri și curți spre gara din Brașov.

Inamicul intrase în oraș trăgând pe străzi cu mitralierele în soldații noștri. Pe un maidan, Capitanul Iacobini, cu cravașa în mână, strânge vre-o sută de oameni dintr'un regiment, apoi în fruntea lor atacă vitejește cu baioneta, grupul inamic care-l înconjurase.

Nemții, amestecați cu Ungurii fug speriați, iar noi o luarăm spre gară, apoi pe șoseaua Dârste, goniți de bombele artileriei grele germane, care arau pământul în veșnica lor hătae.

Câmpia eră plină de cadavrele soldaților noștri, iar răniții umpleau șoseaua unii sprijiniți în ciomege, iar alții aduși în târgi.

Soarele începù să apună învelind în întuneric corpurile soldaților, cari pentru a doua oară în istoria României, se luptaseră cu sabia în mână, pentru desrobirea fraților de peste munți.

Rețelele noastre și cele inamice. — Răcoasa 1917.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Regele Ferdinand în tranșee în Valea Oltuzului. — Verdea, Iunie 1917.

Cuvântul Regelui Ferdinand

Rostit în Sala Tronului către Misiunea Ardealului:

În numele Românilor din vechiul Regat, din Basarabia și Bucovina, astăzi uniți, cu profundă recunoștință primesc hotărârea fraților noștri de peste Carpați de a desăvârși Unitatea Națională a tuturor Românilor și declar pe veci unite în Regatul României toate ținuturile locuite de Români dela Tisa până la Nistru.

Cu dragoste nețarmurită mi-am închinat viața scumpului meu popor, plin de credință în menirea lui istorică.

Prin lupte și prin jertfe, Dumnezeu ni-a dat să înfăptuim aspirațiile noastre cele mai sfinte. Mulțămindu-i din adâncul sufletelor, ni îndreptăm gândurile către cei cari cu sângele lor au clădit noul temeu al dezvoltării noastre naționale.

Prin devotament neclintit pentru opera lor li vom arăta recunoștința noastră, prin el vom asigura roadele binefăcătoare ale crudelor încercări.

Pe acest temeu al unei puternice democrații și al vieții frățești între popoare, vom răspunde totdeauna simțimentelor aliaților noștri, alături de cari am luptat pentru marea cauză a dreptății și a libertății în lume.

În această zi plină de cea mai curată bucurie, când, venind ca soli din frumosul Ardeal, îmi aduceți hotărârea dela Alba-Iulia, luată de un popor întreg de a fi unit de-apururea cu Regatul Român, vă zic din adâncul sufletului: bine ați venit în zidurile acestui Palat care a fost martor celor mai mari evenimente din Istoria modernă română.

Ni-ați adus, nu numai dorul împlinit al câtorva milioane de suflete; ni-ați adus și inimele lor, și în primirea plină de dragoste frățască ce ați găsit-o între noi, ați putut simți pulsul Țării Mume, ce bate în acelaș ritm cu al vostru.

În frumoasa sa cuvântare d. Goldiș a spus astăzi că unirea tuturor Românilor eră o necesitate istorică. Această necesitate a fost înțeleasă de toți oamenii cu inimă patriotică de dincoace și de dincolo de Carpați, dela Nistru până la Tisa; dar, dacă așa fusese scris în destinele neamului românesc, evoluția istorică aveă nevoie de instrumente. Dumnezeu, care a ocrotit necontenit în cursul veacurilor pe

poporul Românilor, i-a dat bărbați cari au stat neclintit pe breșă, ținând sus stindardul ideii naționale; lor li-a dăruit suflet românesc, li-a întărit mintea și oțelit brațul ca să ducă barca românismului prin toate vitejiile vremurilor până la limanul dorit, unde după atâtea trude, atâtea suferințe, culegem roadele bine meritate ale unei lupte seculare.

Azi, când vedem înaintea minții și înaintea ochilor noștri săvârșită clădirea măreață pe care Mihai Viteazul o începuse și pe care generații întregi apoi au visat-o, aduc prinosul meu de recunoștință tuturor acelor cari, în toate colțurile unde sună dulcele graiu românesc, au pus sufletul și puterile lor în serviciul idealului național.

După Basarabia, după Bucovina, mai lipseă o piatră din cele mai scumpe: Ardealul, cu ținuturile din Ungaria locuite de Români. Azi ni-ați adus și această ultimă piatră a clădirii, care încoronează marea operă de unire.

Putem privi cu încredere în viitor, căci temeliiile sunt puternice. Bazate pe principii democratice ce sunt o cheazășie pentru desvoltarea firească a unei vieți sănătoase, ele sunt cimentate prin credința ne-strămutată a unui șir întreg de generații, de apostoli ai idealului național; ele sunt și sfințite prin sângele vitejilor miei oștași, cari au luptat și au murit pentru Unire.

Dacă gândul meu s'a oprit cu emoție la acești bărbați români, nu putem uita în aceste clipe de veselie pe aliații noștri, cari, prin sprijinul lor necontenit, au fost și sunt colaboratorii noștri prețioși la realizarea visului nostru secular și cari prin victoria lor au contribuit atât de mult ca să putem trăi momentele mărețe ale prezentului.

Privind opera istorică, înfăptuită în zilele noastre, să ni închinăm toate forțele noastre, unind cele din Vechiul Regat cu cele proaspete ce ni aduceți, ca să fim demni de prea frumoasa clădire ce am zidit-o. Să o păstrăm cu sfințenie, să o întărim ca s'o putem lăsa mai măreață, mai puternică generațiilor viitoare, așa că moștenitorii vor putea spune despre fiecare din noi: **exegit monumentum aere perennius**. Să consacram unirea sufletelor, dar și unirea la muncă roditoare, prin strigătul Trăiască România Mare, puternică și unită.

Adunarea de pe câmpul lui Horia

Cuvânt rostit de I. P. S. S. Miron E. Cristea, pe atunci
Episcop al Caransebeșului

Sunt aproape 2000 de ani, de când împăratul Traian a sădit, a altoit nobila viță romană în tulpina vânjoasă a rezistentului neam dacic, dând astfel naștere poporului nostru român.

Ca o sentinelă neadormită și credincioasă a organizației și a civilizațiunii române, a răspândit acest popor lumina culturii latine, prefăcând aceste plaiuri și ținuturi — pe atunci încă sălbatice — în „Dacia felix“.

Dar năvălirea hunilor și a numeroaselor hoarde barbare — câte s'au strecurat pe aci în curs de veacuri — nu numai că ne-au stingerit în munca și opera noastră, ci ne-au înfrânt pentru multă vreme, și ceea ce a fost mai rău pentru noi, ne-au divizat, ne-au împărțit.

Astfel cu timpul am ajuns ușor unii în jugul maghiarilor, dedați dela fire — ca și ceilalți turani — a trăi din sudoarea altora; alții au ajuns în robia turcilor, mai târziu a germanilor și a țarismului rusesc. Mai lungă a fost robia noastră a românilor din Banat, Ungaria și Transilvania, care a durat o mie de ani.

V'aș amări prea tare sufletele și aș prea întunecă seninătatea acestui frumos praznic național, dacă v'aș infățișa icoana amănunțită a lungilor noastre suferințe din cursul acestor 10 veacuri.

Amintesc numai:

Cum am fost proscriși de legi în cea mai neagră iobăgie;

Cum am fost proscriși de legile nu numai aspre, ci draconice ungurești;

Cum în atâtea rânduri ne-am pierdut pe toți conducătorii;

Cum ne-au sfâșiat chiar credința strămoșească.

Cum au rupt legăturile canonice și firești ale bisericii noastre cu biserica mamă a fraților de dincolo;

Cum ne-au bătut păstorii, ca să se risipească mai ușor turma;

Cum au hrănit cu scump sângele nostru toate lipitorile lapădăturilor străine.

Dar cu toate astea, precum după vorba lui Alexandri „Ceahlăul sub furtună nu scade mușuroi“ — așa și puterile neamului românesc

n'au putut fi zdrobite pentru totdeauna. Din contra! Mulțumită puter-nicei însușiri a poporului de a se spori văzând cu ochii, s'au împlinit față de noi cuvântul poetului:

*„Barbarii vin, barbarii trec
Românul îi petrece,
„Și — unde unul a căzut —
răsar în locu-i zece.*

Astfel codrul neamului a odrăslit mereu, subliniind nu numai go-lurile marilor jertfe, ci am fost chiar în stare să dăm lumii — pe lângă multe altele — și eroi, ca pe Ioan Corvinul, carele — ca și Ștefan cel mare — a frânt puterea semilunei păgâne; pe Matei Cor-vinul, carele a fost cel mai mare Rege al Ungariei.

Asuprirea Turanica

Dar cu cât începeau să iasă mai bine la iveală strălucitele noastre însușiri strămoșești cu atâtea se sileau mai tare turanicii noștri tirani a ne asupri și strâmtoră.

Orbiți de gogorița „ideii de stat național maghiar“ nu s'au ru-șinat a născoci cele mai drăcești căi și mijloace cu scopul hotărât de a ne desființa și maghiariza. Deoparte Habsburgii haini și meșteri întru a semăna intrigi și discordie între popoarele fostei monarhii, ca astfel să le poată domina și să se poată susține, de altă parte barbarii de germani au aflat în finii lor maghiari pe cei mai tipici ucenici al imo-ralei lor devize: „Macht geht vor Recht“. Contele negru Iuliu An-drassy, pe care intenționează republica maghiară a-l trimite ca delegat la tratativele de pace, a declarat în Camera ungară: „Cauza naționalit-ăților din Ungaria este chestie de putere și nu de drept“.

Mai ales ceeace au făcut cu noi în anii din urmă, întrece toate marginile. Strigau la cer răsbunare nedreptățile pe cari trebuia să le suferim. Ne durea mai ales încătușarea sufletului nostru românesc și răpirea școalelor, căci n'am uitat nici pe o clipă admoniția dela 1848 a marelui Bărnuț: „Și cu cât vor învăța mai mulți români la școale străine, cu atât va pierde națiunea mai mulți fii“. Fiecare fiu înstrăinat eră o bucată ruptă cu dureri din trupul nostru.

În fața asupririlor și a nedreptăților, pe cari nu le puteam opri, ne-am retras resignați la vetrele familiilor și la altarele bisericuțelor noastre, și acolo am străjuit cu neadormită grijă și am salvat scum-

pele comori al sufletului: legea, limba, datinele strămoșești și toată moștenirea ființei noastre etnice de români.

Dar asupririle acestea — deși ne-au împetriștat cu străini pământul strămoșesc prin colonizări, deși cu toată forța mijloacelor de guvernământ ne-au înstrăinat orașele, ne-au ținut în neștiință, împiedecând aproape orice progres, totuși nu ne-au putut istovi, ci ne-au făcut mai rezistenți, ne-au întărit, ne-au încheștat. Iară țara fraților din regatul liber a devenit pentru noi steaua strălucitoare a nădejdiilor noastre de mai bine.

Prinzând curaj, am întehit tot mai mult lupta noastră politică, pornită în contra opresorilor noștri, cristalizând tot mai clar ținta aspirațiilor noastre naționale.

În anul 1866, scrie Papiu Ilarian unui deputat român din parlamentul ungar: „Românii să pretindă curat și simplu ca să fie națiune politică egală:... — Numai prin acte de curaj și cauza voastră va ajunge la cunoștința Europei — și atunci ați câștigat totul“.

Bărbăteștile lupte politice ale episcopilor și frunțașilor noștri conducători, peceluite cu însemnate jertfe de mucenici naționali, formează pagini strălucite ale trecutului nostru întreg.

Ele au convins pe marile popoare, cari conduc destinele lumii, despre sfințenia cauzei noastre și despre îndreptățirea aspirațiilor noastre spre libertate.

Și când dușmanii noștri seculari au intrat și în sfintele noastre biserici și au pângărit altarele lor, pe cât de sfinte pe atât de românești, frații noștri liberi n'au mai putut suferi umilirea noastră. Atunci marele fiu al marelui său părinte Ion Brătianu — în casa căruia s'a cultivat cu sfințenie cultul desrobirii noastre, cu aprobarea plină de însuflețire a tuturor factorilor competenți, urmați de toată țara — a sfătuit din poziția sa plină de răspundere pe Vodă, să scoată sabia și să înceapă lupta alături de acele popoare, pe al căror steag este scris: „Infrângerea tiraniei, biruința dreptății și eliberarea popoarelor asuprite!“.

Ceasul biruinței

Ajutorul celui de sus a fost cu ele și cu noi; căci adevăr cuprind cuvintele însuflețitului Nicolae Bălcescu: „Dumnezeu a lăsat libertatea pentru popoare; și cine se luptă pentru libertate, se luptă pentru Dumnezeu“.

După 52 luni de uriașe jertfe și de mult sânge românesc vărsat în lupte crâncene, a biruit sfânta și mântuitoarea poruncă din solia puternicului Wilson: „Tot poporul trebuie să aibă libertatea de a fi stăpân și pe sine și a-și croi însuși viitorul și soarta“.

Ca să ne folosim și noi românii din Banat, Ungaria și Transilvania de dreptul cuprins în acest evanghelic principiu, am venit la această istorică și măreață adunare națională în străvechia Alba-Iulie, de care ne leagă amintirea celor mai crude chinuri și suferințe, dară și cea mai sfântă nădejde.

Deși au trecut veacuri de atunci, totuși și acum aud cum geme de adânc, din fundul temniței, regele munților Iancu, aud mai ales suspinele și sfâșietoarele urlete de durere ale mucenicilor Horia și Cloșca, care aci, pe locul unde stăm acum, au fost trași pe roată.

Sub impresia acestor amintiri amare, sub impresia proaspetelor suferințe din anul războiului, care român mai poate dori, să mai trăim în acelaș stat cu maghiarii? Cine ar dori aceasta nu poate fi român.

Dar chiar, de s'ar fi șters în sufletul nostru orice amintire a muceniei noastre de veacuri, și încă nu ne putem gândi astăzi la altceva, decât la aceiace au hotărât și făcut frații din Basarabia și Bucovina, adică la Unirea cu scumpa noastră Românie, alipindu-i întreg pământul strămoșesc.

Aceasta a trebuit să fie singura noastră tendință firească; doară idealul suprem al fiecărui popor ce locuiește pe un teritoriu compact, trebuie să fie unitatea sa națională și politică. Am fi niște ignoranți, vrednici de disprețul și râsul lumii, dacă în situația de azi am avea o altă dorință.

Numai din unirea tuturor românilor de pretutindenea, vor putea răsări astfel de produse și manifestațiuni ale geniului nostru național, cari prin însușirile lor specifice românești să contribuie la progresul omenirii.

Deci — oricât ar fi de tare gardul Carpaților, care pâna acum ne-a despărțit de frații noștri — totuși azi și aici — în atmosfera tradițiilor lui Mihai Vodă Viteazul nu pot decât să exclam împreună cu poetul Rădulescu-Niger:

*„Hotarele de astăzi sunt margini
trecătoare, de care timpul râde...
„Căci el pătrunde 'n taina ursitei
viitoare, când ele s'or deschide“!*

Ceasul deschiderii a sosit.

Nu putem și nici n'avem lipsă să retezăm Carpații, căci ei sunt și trebuie să rămână și în viitor inima României, dar tot natul român de pretutindena trebuie să simțească cum astăzi prin glasul nostru unanim am deschis larg și pentru totdeauna porțile Carpaților, ca să poată pulsa prin arteriile lor cea mai caldă viață românească și ca prin aceasta să ni se înfăptuiască:

„*Acel vis neîmplinit, copil al suferinții*

„*Cu-al cărui dor au adormit și moșii și părinții...*

Am ferma convingere că precum noi, cei adunați la Alba Iulia am hotărât azi cu glas unanim, unirea cu România, așa și glasul întregirii națiunii se va concentra azi asupra singurei dorințe pe care o pot exprima în trei cuvinte:

„Pân' la Tisa!“

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Priveliști din Bucovina

de CĂPITAN AUREL I. GHEORGHIU

Mănăstirea Putna

Mănăstirea nu se vede. Numai calea care duce printr'o alee de copaci bătrâni așezați ca două rânduri de străji, te lasă ca să zărești în fund vârfuri cu cruci de biserică ce străpung zarea și zidurile albe cu poarta de cetate, tăiată în arc, ghintuită în fer, imensă, veche....

Câți nu s'au perindat pe sub această boltă largă și sonoră, sub care pașii răsună în chip cu totul straniu, și câte năvăliri nu s'au oprit în fața blânilor de stejar roase de ploi, găurite de cari, dar totuși impunătoare prin vechimea lor.

Deasupra, săpat în piatră și așezat în zid, capul de bour, cu inscripția păstrată întocmai, spune celora care intră că: „Evseviosul domnitor a toată țara Moldovei, marele Ion Ștefan Voevod fiul marelui Bogdan Voevod, a zidit și a făcut mănăstirea, întru numele Sfintei Născătoare de Dumnezeu, sub Arhimandritul Iosaf în anul 6989 (1481)“,

În curtea exterioară zidurilor mănăstirești se află o căsuță mică, șubredă, țărăneasă, în care locuiesc pasnicii mănăstirei. Este casa în care odinioară învățatul arhimandrit Vartolomei Măzăreanu își avea vestita „Academie teologică“, care a trăit o vreme și după ce Austriacii ne-au răpit Bucovina. Despre acest „îndreptător al școalelor domnești, episcopiești și mănăstirești a Moldovei“ oricât s'ar scrie tot nu este de ajuns. Cine a fost călugărul Vartolomei ni-l arată o întreagă activitate cărturărească desfășurată la Putna în timpul său.

Pătrundem în interiorul curții mănăstirei. Totul evocă aici trecutul sfânt și glorios al Moldovei: zidurile, altarul, relicvele, turnurile unde vibrează sunetele clopotelor, ștrașina sub care se adună păsărelele, însuși aceste lespezi cari stau înfipite în iarbă; toate au un înțeles, un cântec, o poveste, toate vorbesc de vrednicia Voevodului, de vitejia neamului și de credința poporului nostru. Totul amintește aici de epoca lui Ștefan, natura, legenda, rugăciunea. Un nesfârșit izvor de inspirație poetică, unul din cele mai mărețe subiecte din istorie!

Aceea ce formează însă farmecul acestei mănăstiri, nu este numai bogăția odoarelor și relicvelor, pe cari mâna Voevodului moldovean a știut cum să le adune, ci și atâtea bătrâne basme și legende, cari împodobesc povestirea minunată a putnenilor, fiecare din ele lăsând câte o dungă luminoasă în această noapte a veacurilor istorice.

Bătrâne legende! Cât sunteți de duioase, de minunate, de fermecătoare!

Istoria Mănăstirei Putna are pagini foarte diferite, unele splendide, înălțătoare, mărețe ca și izbânzile lui Ștefan, altele tragice, triste, întunecoase ca și orgia năvălirilor dușmane.

Clădită cu o eleganță ce nu se mai întâlnește în vre-o altă epocă, mănăstirea trebuie să fi întâlțit, în cele dintâi timpuri după zidire, unul din cele mai frumoase munumente religioase. Aceasta dovedește că Ștefan cel Mare nu a fost numai un războinic desăvârșit, dar și un admirator și un cunoscător priceput al artei din acea vreme. Voevodul, care voise să aibe un locaș demn de dânsul, unde să-și odihnească oasele ostenite în bătălii, nu putea găsi un loc mai potrivit decât aci.

Pe atunci ținutul eră pustiu, satul a venit în urmă, la început câte-va case mărunte, rari, modeste și abiă târziu de tot când treburile mănăstirei, cerură brațe de muncă, veniră și se așezară în acest capăt de drumuri și încrucișare de văi, scutelnicii și oamenii fără pământuri. Astăzi, comuna se întinde până departe aproape de hotarul satului Gura Putnei (Carlsberg). În locul micelor bordee de țigani mănăstirești, fabricile se ridică impunătoare, sfidând prin activitatea lor, modesta ctitorie a lui Ștefan.

Biserica propriu zisă nu prezintă liniile și podoabele originale ale timpului când a fost clădită. Numeroasele prefaceri, restaurări și chiar jefuiri, au schimbat, au adăogat sau au redus din podoabele cu care o dăruise ctitorul. Alt-fel, o găsim cum se înfățișează astăzi. Sprijinită pe contraforturi și înconjurată de un brâu încolăcit de piatră, între două rânduri de ocnițe ce încadrează uneori ogivele frânte ale ferestrelor înguste, clădirea prezintă lipsa de gust și armonie a unui arhitect străin, Romsdörfer, care a pocit mai toate mănăstirile bucovinene. Aceleași ocnițe urmăresc și mai sus turnul ridicat din mijlocul acoperișului împodobit cu coloane aparente, înfășurate în garnitura frunzelor de viță.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mâine e Sfânta Maria, hramul mănăstirei. Curtea e plină de țărani, țărance, flăcăi, fete, copii, veniți din depărtări, cu sacul la spinare, pentru a se închină icoanei de argint a Născătoarei, făcătoare de minuni. Cei mai mulți sunt bărbați, bătrâni, cu plete lungi, curgând linse de sub pălăriuța rotundă, cu moț la spate, sdraveni cât un munte și cu obraji roșii.

Oameni cu vorba moale, însă răspicată, femei cu ștergare albe — chipuri de madone — cu mersul lin, mândre și mlădioase ca trestia ; ai zice că vezi o pânză de Grigorescu sau Rafael. Intră și ies mereu din biserică. Câțiva stau la taifas de o parte, femeile, de alta ; bărbații, pun la cale nevoile și treburile zilei de mâine. Flăcăii tăinuesc și trag ochiade fetelor cu părul prins în găte, ispititoare în priviri și legămate la mers, care glumesc și se hârjonesc prin colțuri, pe după boschete, răsând înfundat sub privirile dojenitoare ale bătrânilor. Toți poartă cămăși, ițari, cojocole, ștergare, albe ca neaua ; numai catrințele femeilor și brăele bărbaților sunt negre sau colorate. Aceeași uniformă îmbracă tineri și bătrâni și dă întregi mănăstiri o înfățișare plăcută, veselă, pitorească.

În afara zidurilor, în curtea grajdurilor, căruțele stau la rând, păzite de copii. Obiceiul e ca noaptea ce urmează să o petreacă în preajma sfântului locaș și pentru aceasta se găesc desfășurate pe iarbă, lăicerele frumos țesute, ce vor primi odihna pelerinilor veniți din depărtări.

Generalul Zadik vorbește în fața primăriei. — Cernăuți 1920.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Foto Muzeu / Militar Național.

Regele Ferdinand remite drapelul Regimentului de Vânători de Munte Tg.-Neamț.

Priveliști din Transilvania

de I. SIMIONESCU

Alba-Iulia

Oraș dac — Tharmis —, orașul comandai supreme romane — Apulum —, reședința principilor ardeleni, apoi cea mai strașnică cetate, în veacul al 18-lea, din tot Ardealul; aceasta fù Alba-Iulia în trecut. Te întrebi: de ce? Răspunsul lesne îl capeți urcându-te în turnul astronomic al Bathyaneumului, adăpostul unei biblioteci însemnate și a multor vechi și unice manuscrise.

Eră singurul punct de observație până mai acum doi-trei ani. Azi însă este ridicat altul, mai mândru. E clopotnița sveltă pe vârful căreia fâlfâie steagul românesc și cu intrarea străjuită de un vultur falnic cu aripele întinse spre apusul amenințător.

De sus, prin spațiurile lăsate în zid, ca să se reverse înspre toate colțurile Ardealului sunete pătrunzătoare ale clopotelor din ziua încoronării, îți dai seamă pentruce aici s'a zidit Apulum ori mai târziu cetatea cu ziduri groase și șanțuri largi, din vremea lui Carol al VI-lea, tatăl Mariei-Teresei.

Cetatea e pe un dâmb scund. De jur împrejur e șesul Mureșului și al Ampoiului, înconjurat de dealuri și munți. Orașul întreg e o cetate naturală, pusă în inima Ardealului, rezimată pe munții Apuseni, la intrarea strămtorii Mureșului, dintre aceștia și ultimele ramificațiuni ale Munților Sebeșului, la gura leicei formată de văile Mureșului și a Târnavelor, ce vin din coasta Carpaților răsăriteni. E astfel un punct strategic minunat, ceiace i-a dat însemnătatea de odinioară, continuată și în forfota evenimentelor actuale.

În invaziunile lor, Tătarii și Turcii au fost aici adeseori opriiți în loc.

Dacă din punct de vedere general Alba-Iulia, Bălgradul unora, este important din punct de vedere național e și mai important. Aici a fost scaunul vechii mitropolii române a Ardealului; pe poarta dinspre partea unde Regele nostru a primit defilarea, a intrat cu mare alai Mihai Viteazul la 1599; ca un răspuns acestei prevestiri a viitorului, aici s'a înălțat roata de schinguire a lui Horia, mucenicul neamului; aici, în inima românimei, a fost închis mai târziu celalt răscolitor al sufletului românesc, Avram Iancu. Tot din vechiul cuib al strămoșilor depărtați s'a pronunțat, în 18 Noembrie 1918 unirea „tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească“ la trupul slăbit de jefite al Patriei-mame. Mai apoi tot aici s'a cântat imnul de slavă pentru înfăptuirea speranțelor atâtor generațiuni, încheierea suferințelor adânci de atâtea veacuri și pecetluirea pentru vecie a dreptății istorice.

Lacrimile și sângele zilelor triste și de durere din trecutul acestui oraș, sunt și caracteristica neamului întreg; deaceia zilele de sărbătoare ce le-a trăit îl va face și mai legat de restul țării.

Din clopotnița mănăstirei înălțată ca din pământ, după vechea tradiție în

urma unei izbânde, se prinde tot farmecul împrejmuirilor naturale, blânde, bătute de soare. Cadrul depărtat al oraşului e ademenitor. Până şi silueta vârfurilor aşa de variate ce se zăresc spre apus nu este doborâtoare. Piatra Craivii răsare ca o creastă de calcar din umbra pădurilor, pe când Piatra Cetii, dela Alba-Iulia, pare un muşuroi; prăpastiile, piramidele şi toată variata podoabă a pietrelor ei, sunt ascunse de ceaţa depărtării. Acest colţ dinspre NW, dintre Ampoiu şi Arieş, te cheamă prin farmecul formelor variate.

În celelalte părţi domină dealurile apropiate, unele numai cu vii, altele împădurite sau numai ogoare.

Între ele e şesul verde al Mureşului, cu mulţi plop în lungul drumurilor cu sate bogate ce se deţin mai mult la periferie. Sunt decoruri minunate, pline de viaţa pe care o dă umezeala râului şi munca omului.

Oraşul e format din două părţi. Cetatea e pe dâmb; e partea veche. Oraşul nou e pe şes, acolo unde se găsesc şi urmele vechiului oraş roman.

Bogatele colecţiuni din Muzeul local, ne arată însemnătatea oraşului Apulum. Reconstituirea băilor publice, ale căror temelii s'au aflat în dreptul gării, dau dovada importanţei centrului roman; capitelurile numeroase de marmură, arată că aici eră o aşezare statornică, rivală Sarmisegetuzei.

Şi cetatea păstrată bine, e relativ veche. Deşi zidurile de pe vremea lui Mihai au fost acoperite de acele din veacul al 18-lea, totuşi palatul episcopal de azi, o clădire mohorită, în care se urzesc multe planuri nu tocmai prietenoase nouă, a găzduit pe marele nostru voevod. Catedrala catolică, partea în stil roman, este din veacul al 13-lea. Restaurată de Huniazi, apoi de Maria-Tereza, şi azi are o înfaşare neisprăvită, deşi impunătoare prin frontispiciul ei simplu în colţul căruia se înalţă un turn prismatic, ce se vede de departe. Interiorul e şi mai interesant prin mormintele Huniazilor Ion şi fiul său Vladislav. În stânga sunt încă pe deplin păstrate sarcofagiile reginei Isabela şi a fiului ei Ioan Sigismund, marmore albe cu amănunţite sculpturi, reprezentând o bătălie în jurul forturilor.

Toate celelalte clădiri din cetate, poartă patina vechimii fie prin stilul lor, fie prin urmele vremii.

Cu atât mai strălucitoare în îmbrăcămintea ei proaspătă pare mănăstirea încoronării cu chiliile din jur. Stilul românesc, cu brăele de piatră, cu coloanele scunde ale cerdacurilor, învesmăntează stăpânirea nouă, cea de drept, de şi prea târziu venită. În mijlocul clădirilor vechi, ea îmi face aceeaşi impresie, ca şi haina albă, curată a ţăranului român din târgul plin de rămăşiţele stăpânitorilor de pe vremuri.

Din cuprinsul cetăţii ieşi pe poarta mare, prea încărcată cu trofee săpate în piatră, păzită de Sf. Nepomucen, adăpostit sub un chioşc simplu. Păşind pe sub portalul principal nu poţi trece mai departe fără să-ţi pironşti privirea asupra zidului ce susţine pretenţioasa statuie călare a lui Carol VI; îndărătul păretelui de piatră e închisoarea strâmtă în care a aşteptat Horia, ceasul schin-

Populația defilează în costum etnografic. — Alba Julia 1919.

Intrarea Familiei Regale pe poarta lui Mihai Viteazul -- Alba Julia, Maiu 1919.

Foto Muzeul Militar Național.

giuirei. Ingrămădirea sculpturilor nu poate alungă amintirea vremurilor de chinuri.

Orașul nou, relativ regulat, nu prezintă mare importanță. Cetatea, cu trecutul plin de amintire și pentru noi, îl întunecă.

O piață largă, loc de târg, e împrejmuțată cu grădini și hoteluri pretențioase. Exteriorul lor te amăgește. Neîngrijirea lăuntrică pare-se că e anume de când Alba-Iulia a devenit un loc de pelerinaj.

Și aci, ca și mai pretutindeni în centrele ardelene nu auzi o vorbă românească. Comerțul e în mâna evreilor, căci cuibul lor vechiu de expansiune aici a fost. Drept recunoștință, ostentativ, nu vorbesc decât limba vechilor stăpânitori.

Ca să vezi și copii îmbrăcați cu pieptarul de piele scurt, curat, trebuie să te abați mai departe de centru, în mahalaua Măieri sau Lipoveni, adică sălașul românilor veniți din Lipova.

Fie că vii dinspre Aiud, fie că pleci mai departe către Deva, din cauza cotiturii Mureșului care înconjoară pintenul pe care se află orașul, îl vezi multă vreme, când într'o coastă, când în alta, când în plin.

Pe deasupra insulei de case, revărsate până ce se oglindesc în apa Mureșului, fâlfâie mândru stindardul tricolor, pe turnul de curând clădit, ca semn al stăpânirii veșnice. El ne va uni; din jurul lui, în orice împrejurări nu cred să lipsească nici unul dintre noi, oricare ar fi nemulțumirile. El reprezintă viitorul, înălțat pe locul suferințelor din trecut.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Blaj

De niciun oraș din Ardeal nu m'am apropiat mai cu emoție ca de Blaj metropola deșteptării naționale. Auzisem că e mai mult un sat decât un oraș, că împrejurimile nu au nimic deosebit, că Târnava aduce ceva cu Bahluiul prin încetineala apelor ei îngălbinite de mâl, că pe Câmpul Libertății pasc cirezi de vite. Și totuși mă atrăgea spre el, împletitura învățăturilor din școală, atmosferă de luptă, dejertă a celor care, din durerea știrbirii credinții strămoșești, au știut să scoată izbânda conștiinții naționale prin accentuarea originii depărtate.

Mă atrăgea ecoul nestins încă al jurământului celor 40.000 de mucenici: „In numele Domnului Dumnezeuului celui viu, jurăm că vom susține totdeauna națiunea română“!

Am ajuns în gară pe înnoptate. Incerc să iau una din cele două trăsuri cari se aflau în dosul stației, dar erau oprite.

O iau înaintea, cu sacul de excursiune în spinare, călcând în praf până la glezne, prudent, încercând cu bățul la fiecare pas, ca să nu mă împiedic de ceva.

Orașul luminii este complect în întuneric. Nu e de mirare. Nu erau doar ungerii să se îngrijească și de orașul pe care l'ar fi dorit să fie înghițit de vreun cutremur. Noroc de gospodinele care stăteau de vorbă pe banca din fața caselor

lor, fiind zi de sărbătoare. Dela ele aflai că am apucat bine drumul spre centru

În sfârșit ajung la hotelul curat, ținut de un român. Altă decepție! Câțiva tineri cursiști, sărbătoreau, la o agapă, rezultatul match-ului de foot-ball, ce avu loc pe Câmpia Libertății. Pe când mai de mult s'ar fi auzit, la o asemenea tinerească adunare, ca un act de eroism, „Deșteaptă-te române“, acum tinerii începură cu „Gaudeamus igitur“.

Eram totuși în Blaj, în mica Romă. Amintirile trecutului ștergeau neplăcerile de o clipă. De pe cerdacul hotelului, încercam să deslușesc ceva peste coama copacilor cari ascundeau clădirile. Luna tocmai răsărea îndărătul unei cupole, aurindu-i conturul. Credeam că e turnul vre-unei biserici, ceea ce a doua zi văzui că nu e decât judecătoria de curând înălțată.

Cum s'a făcut ziuă, nerăbdător, am apucat spre locurile sfinte, călcate de neogoiatul Șincai, de blândul Clain ori de visătorul Eminescu. Ajung în piața largă, prea spațioasă, goală, pietruită cu bolovani de râu. Aici e cetatea școlilor. Un șir lung de clădiri, unele mai vechi decât altele, formează un zid continuu, de o parte și alta a Mitropoliei, cu înfățișarea impozantă a renovării săvârșită sub Lemeni.

Spre stânga este Seminarul teologic, continuat cu Internatul de fete, pe frontispiciul căruia strălucește numele mitropolitului Vancea, care a înzestrat Blajul cu multe clădiri. În dreapta se înalță liceul de băeți, adăpostit în o veche clădire vestită; călcam cu sfințenie pe treptele roase de atâtea generațiuni de elevi deveniți unii apostoli ai neamului, veniți cu desagii în spate dela cine știe câtă depărtare, ca să urmeze cursurile pline de însuflețire ale profesorilor Clain, P. Maior, Barnuțiu ori Barițiu. Elevi și profesori trec mai departe de zidurile Blajului, împrăștiind credința în puterea de viață a neamului spre Bucovina (Aron Pumnul), spre Iași (S. Barnuțiu) sau spre Muntenia (I. Maiorescu. Tr. Laurian).

De sub vechile portaluri ale „criptului metropolitan“ încep să se arate siluete de canonici, mai toți profesori, cu haina strânsă pe trup. Aveam o clipă iluzia că mă găsesc în Marea Romă, în piața spațioasă din fața bisericii Sfântului Petru.

Intr'un târziu, pășesc cu sfială treptele largi ale Catedralei. Interiorul fți impune prin încăperea luminoasă, prin zugrăvelile sobre și mai ales prin minunata catapeteasmă de lemn, bogat cioplită, opera românului Aldea din Târgu-Murăș. Sfeșnicile mari, tot de lemn, din fața altarului te isbesc prin ornamentul picioarelor: vulturi cu două capete; mi s'a explicat însă că nu au a face cu emblema puterii vechi, ci e un motiv sculptural bisericesc.

Fără să vrei totuși simți o strângere de inimă, cât de trecătoare, cetind inscripția de pe placa de marmoră ținută în peretele din miază zi. „Clerul archidiecezei greco-catolice române reamintește învierea legăturii de credință și dragostie cu scaunul fericitului Apostol Petru..., juruește alipire neștrămutată către biserica mamă a Romei celei vechi, între marginile asediemintelor apo-

stolice ale răsăritului". Data este a aniversării de 200 ani dela pasul impus de împrejurări sfânta jertfire pe altarul suferinței neamului.

Să fi fost săpate cuvintele din convingerea adâncă ori poate tot ca o formă impusă de dușmanii seculari, stăpâni aspri la suflet? Aș fi fost inclinat a le șocoti ca atare, dacă nu aș fi găsit într'o revistă locală, între altele, următoarea frază scrisă de un „senior“: „Noi ne avem credința noastră sfântă și mântuitoare, ne avem și noi convingerile noastre religioase, pentru care ne-am luptat cu bărbăție ca Români împotriva Maghiarilor și ca niște catolici împotriva greco-orientalilor“.

Ar fi îngrozitor dacă acum, când s'a ajuns scopul principal al străduinței celor care au folosit apusul pentru deșteptarea conștiinței etnice, jertfa lor de sânge dureroasă să se întoarcă la desbinarea națională și drept armă folosită de dușmani. Prezentul e tulbure; tulburate sunt și spiritele. Mai bine e să iau drept mângâiere și adevăr vorbele lui Șincai: „Se află nebuni ca aceia, cari gândesc că greco-catolicii pentru că se numesc uniți trebuie să fie supuși romano-catolicilor; că înțelepciunea arată că a fi unit cuiva atâta însemnează cât a fi lui asemenea, nu supus“.

Apucai spre biblioteca de peste drum, frumoasă clădire, care cuprinde, se zice, multe lucruri de preț. N'am avut noroc; bibliotecarul lipseă.

M'am îndreptat apoi către reședința metropolitană, fost castel princiar, umbrit de castani stufoși. La intrare se ridică vechiul seminar al călugărașilor, unde își începuseră călugăria, în grele nevoi, Samuil Micu-Clain. În corpul principal își avură reședința, episcopii și mitropolii Blajului; în încăperile lui întunecoase urzeau conducătorii sufletesti ai poporului necăjit toate mijloacele de apărare împotriva celor ce căutau orice prilej de noi măsuri de asuprire. Stau înșirate, în sala arhierilor, figurile tuturor capilor bisericei unite, începând cu Atanasie Anghel, sub care s'a făcut unirea și până la mitropolitul Victor Mihalyi di Apsia, în locul căruia fu ales actualul mitropolit, I. P. S. dr. V. Suciș, cumpătat la fapte, învățat, așezat la minte și cu multă dragoste pentru popor.

În colo, în afară de partea orașului din jurul pieții, în afară de cimitirul parohial foarte simplu în care odihnește de veci T. Cipariu, alătura de Suiușiu, nimic nu mai ai ce vedea în Blaj.

În străzile negustorești nu auzi decât ungurește; fiind vacanță, voiciunea elevilor nu acoperă graiul evreilor, care ostentativ pare-se, tot mai vorbesc limba stăpânilor de odinioară, când ar putea să o folosească pe a lor.

În imediata apropiere de Blaj mi se arată iazul rotund, un ochiu de apă aproape plin cu papură, unde obișnuia Eminescu să vină regulat, căutând singurătatea și liniștea.

Nu puteam să-mi închei ziua decât pe Câmpia Libertății. Nimic nu spune însemnătatea ei. Două blocuri prismatice, terminate cu o piramidă scundă, nu mai înalță decât o statură de om, e întreg monumentul. Imprejmuit de niște lanțuri, având în loc de flori în jurul lui numai holeră și lauri, e tot ce arată locul de unde se auzi glasul dornic de libertate al unui popor încătușat. La o

Regele Ferdinand și Regina Maria la Mormântul lui Mihai Viteazul.
Câmpia Turdei, Maiu 1919.

Regina Maria primește daruri de la țăranc.

Foto Muzeul Militar Național.

margine a câmpiei curge molatec Târnavă-mare, la un capăt este abatorul, iar încolo pasc vitele sau joacă mingea copii.

Inviorător doar e satul de peste Târnavă, sau strălucirea în apus de soare pe deasupra copacilor din frumoasa grădină botanică, a celor trei cruci depe turnurile Metropoliei.

Ori cum și orice ar fi, Blajul rămâne orașul sfânt prin trecutul lui plin de glorie; poate ajunge și mai sfânt prin gestul ce l'ar face aducând unirea completă sufletească între acei pe care numai vitregia soartei i-a făcut să se despartă prin forme ce nu pot ajunge să desbina.

Tot acel senior, ale cărui cuvinte le-am reprodus mai sus, își termină articolul său: „Dorințe pentru neunirea bisericeii unite“ prin următorul adevăr care plutește deasupra tuturor credințelor trecătoare: „Când aveam jur-împrejur dușmani, să nu ne dușmănim și între noi, ci să fim una, fiindcă se va adevăra și la noi, că e mai greu a păstra de cât a câștiga“.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Unirea țarilor surori cu patria mamă,
trebuie privită ca cel mai mare succes istoric
al neamului nostru.

Ori cât de mari ar fi greutatea ce vom
întâmpina pentru consolidarea României Mari,
ele vor fi neînsemnate față de sacrificiile
gigantice pe care întreg poporul românesc
le-a făcut pentru realizarea visului milenar

General Henri Cihoski

30/IV/1929

București
5

Omul prin care se rosteà vremea

La 2 Mai 1848, în ajunul memorabilei adunări a românilor din tot Ardealul, tânărul cărturar Simion Bărnuțiu a rostit cuvântarea care aveà să devină catehismul tuturor românilor, de pretutindeni.

Glas în care vibrau milenare suferinți, om prin care se rosteà vremea.

Se aflau de față țărani adunați de pe plaiurile și din câmpiile Ardealului, dar se află întâia oară adunat și tineretul venit din țara veche. Vasile Alexandri, Costache Negri, Alecu Russo, Sion, Lascăr Rosseli, Ion Ionescu și Alexandru Ion Cuza cel dintâi voevod de mai târziu, al celei dintâi uniri.

Cuvântul acela, nu trebuie să lipsească nici dintr'o carte a unirei, cum veșnic trebuie să fie prezent în cugetul fiecărui român, acum mai ales când visul milenar, s'a împlinit și când vremea, a tot reparatoare, și-a spus și ea cuvântul din urmă.

Nu reproducem întreaga vorbire. Este destul să amintim partea hotărâtoare, care a fost cheia jurământului de-a doua zi, depe Câmpia libertății :

„Așa, fraților ! închipuiți-vă încă odată, cum că această mie de ani ai tiraniei, ungurești e numai o zi în viața cea dureroasă a națiunii noastre ; închipuiți-vă, că dimineața ne-au băgat în jug, toată ziua ne-au mânat, și acum, când veni seara ca să ne odihnim. nu ne iau jugul depe grumaz decât ca să ne omoare. — Care națiune depe pământ nu s'ar ridică, dela mic pânăla mare, când își vede numărate zilele vieței ? Libertatea or'cărui popor e bunul lui cel mai înalt, și naționalitatea e libertatea lui cea din urmă : ce preț mai are viața lui după ce și-a pierdut tot, ceace-l face demn ca să mai fie pe pământ ? In mâna acestei Adunări e pusă viața și moartea, soarla prezentă și viitoare, nu a unui om, ci a unei națiuni întregi. Ce va răspunde Adunarea înaintea națiunii, a lumii și a posterității, când ar subscrie sentința de moarte asupra națiunii sale ? — Deci, fraților : nu vă uitați la pretențiunile Ungurilor cele nedrepte, nici la acei puțini înșelați și înșelătorul dintre noi, cari, în speranța lefilor, ce așteaptă în împărăția Ungurească, țin că Ungurii și zic că apără onoarea și salvarea națiuni noastre ; considerați că aceștia sunt datori a lătră pentru osul ce li-l aruncă străinii, ca să latre pe frații lor și să muște națiunea și pe mama lor însăși ; feriți-vă de ei căci nu sunt Români.

„Căutați la această mulțime de Români cari strigă în numele a toată națiunea, să nu ne ducem la masa libertății ungurești, căci bucatele ei toate sunt înveninate să nu ne vindem țara și limba, căci perzându-se odată, nu se mai poate câștiga ; uniți-vă cu poporul toți, preoți, nobili, cetățeni, ostași, învățați și vă slătuiți într'un cuget asupra mijloacelor reînvierii naționale, pentrucă toți sunteți fii ai aceleiași mame, și cauza este comună ; țineți cu poporul toți, ca să nu rătăciți, pentrucă poporul nu se abate dela natură, nici nu-l trag așa de ușor în partea lor străinii, cum îi trag pe unii din celelalte clase, cari urlă împreună cu lupii și sfâșie pe popor dimpreună cu aceștia ; nu vă abateți dela cauza națională de frica luptei ;

cugetați, că alte popoare s'au luptat sute de ani pentru libertate. Inșă când vi se va părea lupta cu neputință, când se vor ridica greutatele asupra voastră, ca valurile mării turbate asupra unei corăbii, când principele întunerecului va deslegă pe toți necurații și îi va trimite, ca să rupă legăturile frăției voastre și să vă abată dela cauza și iubirea gintei noastre spre idoli străini, — aduceți-vă aminte atunci, cu câtă însuflețire și bărbăție s'au luptat străbunii noștrii din Dacia pentru existența și onoarea națiunii noastre, precum ne-a lăsat scris Bonfiniu cu aceste cuvinte :

„Coloniile și legiunile Romane, copleșite de barbari, țin încă limba romană și ca să nu o piardă cu totul, atât de tare se luptă, încât se pare, că nu s'au bătut atât pentru ținerea vieței, cât pentru ținerea limbei. Căci gândindu-se bine la dese revărsări ale Sarmaților și ale Goților, apoi la năvălirile Hunilor, Vandalilor și ale Gepizilor, la călcările Germanilor și ale Longobarzilor, cine nu se va mira foarte, că tot s'a mai putut ține urmele limbei romane între Daci și Geți“.

Așa fraților! aduceți-vă aminte atunci, că vă strigă din mormânt străbunii noștri: Fiilor! Și noi am fost nu numai odată în împrejurări grele, cum sunteți și voi astăzi; și noi am fost înconjurați de inimici în pământul nostru, cum sunteți voi astăzi și de multe ori am suferit și mai mari rele decât voi. Fost-am cu Goții, dar nu ne-am făcut Goți; fost-am cu Hunii, dar nu ne-am făcut Huni; fost-am cu Avarii, și nu ne-am făcut Avari; fost-am cu Bulgarii și nu ne-am făcut Bulgari; cu Rușii, și nu ne-am făcut Ruși; cu Ungurii și nu ne-am făcut Unguri; cu Sașii, și nu ne-am făcut Nemți. Așa este fiilor! Nu ne-am uncurit, nu ne-am rusit, nu ne-am nemțit; ci ne-am luptat ca Români pentru pământul și numele nostru, ca să vi-l lăsăm vouă dinpreună cu limba noastră cea dulce ca cerul, sub care s'a născut; nu vă nemțiți, nu vă rusiți, nu vă uncuriți nici voi; rămâneți credincioși numelui și limbei voastre! Apărați-vă ca frații, cu puteri unite, în pace și în rezel. Vedeți cum ne-am luptat noi pentru limba și Romanitatea noastră: luptați-vă și voi, și le apărați ca lumina ochilor voștri, până ce se va reîntemeia Capitoliul și va trimete la voi senatul și poporul Roman pe Traian cu Legiunile peste Dunăre, ca să vă încoroneze cu laurul nemuririi pentru constanța și bărbăția voastră! Dixi et salvavi anima meam“.

Regele Ferdinand și Poporul

de CEZAR PETRESCU

Nimic nu apropie oamenii mai mult, ca o suferință comună. Atunci distanțele dispar, rigidul formalism se înmlădie, oamenii rămân înaintea de toate oameni, din aceeași substanță în care durerea a mușcat. Atunci sufletele se întrepătrund mai deplin, iar iubirea își sapă temelii mai adânci, din care vânturile vremelnice schimbări nimic nu mai pot clintii. Un sentiment profund nu se pecetluiește decât pe o rană, care s'a vindecat.

Dacă războiul ar fi fost fericit dela început până la capăt, fără ceasuri de îndoială și fără strângerile de inimi când Țara, armata și Familia regală se ghemuieră pe o îngustă fâșie de pământ, poate ceva din iubirea poporului pentru Suveran ar fi lipsit. Ar fi spus că a fost doar un Căpitan norocos în luptă. O minte ageră care a știut să prevadă întrosătura armelor

și să folosească ceasul cel mai prielnic. Un rege calculând cu răceală, politicește cum jertfa cea mai mică poate plăti biruința cea mai desăvârșită. Și poporul mai mult și-ar fi respectat Suveranul pentru aceste rari virtuți, decât l'ar fi iubit așa cum omește își iubești un tovarăș în bântuirea furtunei și un conducător care te-a scos la liman.

Poporul deprins să-și lege soarta de a Vo-

evozilor, în vremuri aspre când principatele moldo-valahe n'aveau odihnă cinci ani deplini, n'ar fi știut să iubească în Monarh un simbol, o putere abstractă, un factor constituțional, noțiunea unei comunități ori nu mai știu ce alte justificări ale teoreticianilor monarhiști; poporul a fost învățat să iubească din vechi timpuri un om care-l conducea la izbânzi sau îl izbăvea, cu ascuțimea minții și dreptatea inimei, în ceasurile când cumpăna istoriei se clătină. Dar un Voevod care știă să îndure alături cu el și ca el, să nu-și piardă nădejdea. Numai un astfel de Rege putea intra desăvârșit și durabil în suflete. Iar soarta războiului a vrut ca înaintea de biruința finală, în fața primejdiei și în anii întunecatului refugiu, să

confundăm destinul țării cu al Coroanei așa cum nici cincizeci de ani de glorioasă și prosperă și pașnică domnie, n'ar fi isbit.

La Iași, în vechiul palat domnesc, în șanțurile frontului, în spitalele răniților și exantematicilor, pe câmpurile de exerciții unde înviau regimentele tinere printr'un miracol din sfărmăturile oștirea cumplit încercate, sfințind un steag nou și decorând unul sfâșiat de gloanțe, pretutindeni Regele a fost atunci numai printre noi, îl simțeam că trăiește numai pentru noi, veșnic prezent să primească în inimă loviturile care ne dureau pe noi. Dacă n'au șovăit încrederile, eră fiindcă el se află acolo. Fiindcă în cea mai mare simplitate și cu un curaj disprețuind gestul hieratic, ne învăță să suferim și să nădăjduim. Fiindcă îl simțeam printre noi și deasupra tuturilor, nelipsit — inimă în care batea tot sângele nostru, cuget în care se frământau toate chinurile noastre.

Atunci am învățat să-l cunoaștem și să-l iubim. Atunci va fi învățat mai de aproape, să ne cunoască și să ne iubească, dincolo de îngrădirea pe care oamenii politici o pun necurmat între tron și țară, nu pentru binele tronului întotdeauna și nici pentru al țării.

Dela Rege și nu dela frunțașii partidelor politice, a pornit în acele timpuri de pribegie, hotărârea actului de dreptate ultim, care a dat țaranului ostaș pământul și l-a chemat să-și aleagă legiuitorii. Ceiace fusese folosit numai ca un vag punct de program în manifestele ocazionale ale partidelor și ceiace amenință să rămână etern subiect de agitație în preajma campaniilor electorale, a luat ființă prin voința regală, ca o întârziată dreptate pentru un popor ce se dovedise încă odată și brav și cuminte și generos. Căci n'a fost o răsplată, ci o dreptate.

Atunci ostașii știau că dreptatea aceasta venea numai dela Rege și dela ni-meni alt. Și înorși acasă au păstrat vie credință, că nici altădată dreptatea nu va veni de aiurea.

Suveranii în Ardeal

Insemnări din cea dintâi călătorie a Regelui Ferdinand și a
Reginei Maria, în Ardealul eliberat

de NICHIFOR CRAINIC

Vine regele ! Vine regina !

Cine i-a văzut atât de des la București, la Iași, cine i-a urmărit cu îngrijorare ori cu mândrie pe câmpurile de luptă, cine-și-i-a știut, — în tihna satelor depărtate, — domnind de-acolo din Capitală, peste întinsurile libere ale regatului, nu-și poate închipui extraordinarul fior de fericire pe care îl scapără în inima ardelenilor vestea aceasta : Vin suveranii noștrii !

Trenul care precede pe cel regal, lasă în urmă valea Prahovei ce pare, în lungul șir de clădiri dărămate de ghiulele, o adâncă rană încă nevindecată. La Predeal așteaptă lume de aici și de dincolo, cu aceleași cântece, cu aceleași steaguri, cu aceleași ghirlânzi, cu acelaș suflăt. Ce rost putea să aibă o graniță tirană care parcă nici n'a fost ? Coborâm spre Brașov. Burează încetinel. În urmă, Bucegii cearcă să se desfacă de neguri. E ca o solemnă ocrotire ce se coboară peste cetate. Pe Tâmpa, statuia țanțoșă a lui Arpad nu mai sgârie albastrul cerului ; s'a prăvălit pentru totdeauna. Liceienii Brașovului cari, păcălind straja maghiară, isbuteau la zile mari să-și anine colorile naționale de granitul statuei, așteaptă acum în gara care treamătă. Ei sunt generații, părinți și feciori, agitatorii de ieri, autorități de astăzi ; în pâinea și sarea pe care vor da-o peste un ceas suveranilor, ei le întind o veche conștiință și o inimă care, aici la poalele munților, a bătut vreme lungă de dorul regalității naționale.

Inserează. Gările care urmează împodobite de cetini verzi, gâlgâie de cântece și veselie. Poporul satelor în straie de sărbătoare, se înșiruie de-alungul liniei de fier și așteaptă. Corurile de fete cântă imnurile din țară, lăutarii reped din arcușuri marșurile vioaie. Se văd și grupuri care, în amurgul ce se lasă, par și mai mohorâte la vesmânt, cu steaguri deosebite lângă steagurile noastre ; sunt Sași cari cu gospodărescă chibzuială, s'au alipit cei dintâi puterii românești.

Până târziu în noapte, ecoul cântecelor și uralale se prelungesc din vale în vale, din câmpie în câmpie, și pământul susură din ierburi și din lanuri sub pașii scumpi cari îl ating întâia oară.

* * *

Oradea-Mare se bucură cea dintâi de oaspeții regali. E o dimineață calmă, răzimată înspre răsărit pe coamele vinete ale munților apuseni și prelungită în spre Tisa, pe câmpia limpede și verde a Crișurilor.

Deasupra noastră, cerul albastru festiv licăre imens printre petele norilor. Aici, în ținutul Bihorului, suntem către marginea vestică a neamului nostru... Orașul e spațios, e numeros, cu străzi, cu aspecte și cu clădiri ce amintesc Bucureștii.

Aici a trăit și a scos *Familia* bătrânul cu tenace bunăvoință pentru literatura românească : Iosif Vulcan. A fost un timid în Oradea-Mare. Revista lui a apărut câteva decenii, a adus până aci începuturile aceluia adolescent genial care avea să fie M. Eminescu, dar astăzi e ca și cum n'ar fi fost. Ea n'a creat nici un curent local de cultură și n'a lăsat nici o tradiție. Am înțeles cu durere zădărnicia ei, trecând prin acest frumos oraș în care apar șase ziare ungurești și în care abia din toamna trecută mijeste săptămânal și scrisă cu suflet *Tribuna* diaconului Tulbure.

În oraș e un freamăt fără pereche. Biharia cea cu doine trăgănite și-a golit văile de cântăreți și de chiuitori și i-a trimis înaintea Craiului care vine. Mulțime nenumărată mărginește străzile. Aerul e plin de steaguri fâlfâitoare, de arcuiri triumfale, de imnuri naționale și de doine și urale. Dela gară, unde d. Iuliu Maniu a rostit scurt salutul Ardealului liber, perechea regală trece prin vuetul zguduitor al străzilor spre catedrala ortodoxă.

Întâiul gând al biruinței se cuvine lui Dumnezeu ! Așa e românul, din strămoși. Episcopul Ion Papp, venind din Arad în vicariatul Oradiei, slujește. Oricât de spațioasă ər fi biserica aceasta, azi nu e de cât un căuș umplut cu câțivă stropi din oceanul care murmură afară până la mari depărtări, și mai puțin încăpătoare sunt bieteile mele cuvinte față de emoția uriașă care a tremurat în ziua aceea între cer și între pământ. Sub bolțile luminoase corul tăcū și în sunetul potolit și prelung al fanfarei, episcopul ceti evanghelia unde spune Iisus : „Dați cesarului ce este al cesarului, și lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu !“. Fiecare vorbă plecă de pe pagina sfântă cu o lacrimă din ochii noștrii. Noi le dam cesarului ; cesarul îngenunchiat lângă noi, le da lui Dumnezeu.

Se urcă din sufletul nostru o pornire violentă de-a îmbrășișă cerul și de-al instala cu sărutări de flacăra. Eră nevoia de a mulțami, de a zvărli în nemărginire strigătul bucuriei noastre, de a contopi cu infinitul norocul aceasta, răsbunător al istoriei, pe care l-au vestit profeții, l-au schițat spadele vitejilor, l-am îndurat în tragica lui zămislire, și-l respirăm din aerul libertății.

* * *

Fiecare centru de popas al acestei călătorii eră ca o congestie etnică. Popor din două, trei ținuturi se strângea ca împins de puteri magnetice, se îngărămădea, se înghesuia cât abia mai putea răbdă spațiul unui oraș. N'am văzut o mulțime liberă mai conștientă de libertatea ei, mai înfierbântată de bucuria acestei libertăți, mai mândră de independența ei, mai pornită și mai duioasă în mulțumirea ei față de cel care le-a dat-o. Marele eveniment, unic într'o mie de ani, stăpâniă cu totul sutele de mii, de cutremure, cea din urmă fibră din ființa lor. Ardeau să-și vază liberatorii, să le trimită o privire fierbinte, un strigăt, un gest de salutare, o urare din adânc.

În piața largă a Oradiei, sub privirea întunecată a statuei sfântului Ladislau deoparte, sub ochiul veșnic umed al regelui nostru de cealaltă parte, am văzut multe sate bihorene defilând unul după altul, cu preotul și cu învățătorul, în frunte, cu drapele naționale și cu steaguri încărcate cu șervete, fote, scoarțe și panglici.

Regele Ferdinand și Regina Maria de vorbă cu țărani.
Câmpia Turdei, Maiu 1919.

Regele Ferdinand de vorbă cu țărani. — Câmpia Turdei, Maiu 1919.

Foto Muzeul Militar Național.

Intr'un vuet nesfârșit de glasuri și de pași, veneau, cântau, salutau, strigau, jucau în mers, se opreau în fața tribunei regale, fascinați de această viziune de frumusețe în costum românesc, care eră regina Maria, porneau mai departe având fața multă vreme întoarsă încoace, învăpăiată ca un lan de floarea soarelui către craiul zilei. Câte-un moșneag jucă și el de bucurie, o bătrână bătea mătânii până la pământ, mulți își făceau cruce, tetele aruncau flori, copiii trași de mână deschideau ochii mari și luminoși, flăcăiandrii sprinteni hăuleau și agitau în aer stoluri de pălării. Strigăt, cântec, lacrimi, joc, gest, — bucuria acestui popor bihorean scăpat numai de scurtă vreme de groaza bolșevismului maghiar, își păstră în toate aceste forme de expresie un ritm măreț și impresionat. Eră în toate acestea un suflet care curgea energic ca un torent, țâșneă și gălgâia ca fântânile săritoare și umplea aerul de vibrația lui. Peste mulțimele mișcătoare ce nu se mai slârșiau, mi-am aruncat ochii la bronzul înnegrit al regelui unguresc: Ce cauți tu aici, sfinte Ladislau?

La Bichiș-Ciaba suntem în puterea largă și moleșită a șesului Tisei. Orașul în mare parte slovac, își ridică pe linia dulce a orizontului zigzagul neregulat al acoperișurilor roșii ce se pierd țuguiate în albastrul cerului. O impresie ascuțită, străină și neprietenoasă ca și siluetele clădirilor, îți rămâne din priveliștea lui. Impresia însă se încălzește și se îmblânzește: astăzi ulițele sunt însuflețite de mulțimea norodului românesc sosit din împrejurimi.

În gară, un încântător pâlț de femei din Arad; pe fondul de jobene lucii și de fracuri negre, ele, rumene și fragile, se detașează ca un buchet de maci. Regina se apropie surzătoare. Frumoasele plâng ca niște copii și deabiă pot îngână cu glas schimbat de fiorul clipei: „Trăiască frumoasa noastră stăpână“: Soverana le întinde o mână familiară: „Și voi sunteți frumoase, fetelor, foarte frumoase! Doamna care îi întinde jerba e nemângâiată: Florile s'au vestejit ușor și bietei femei i se pare că o catastrofă s'a întâmplat. La defilare, în chioșcul împrovizat din crengi de brad ce se arcuiesc ca un baldachin, arădanele fac împrejurul împărătesei lor o fermecătoare ghirlandă de tinerețe. Și ți se pare că scena asta ai văzut-o undeva. zugrăvită de un mare pictor inspirat de poveștile cu zâne și crăese nemuritoare.

* * *

Nu știu cum, dar omagiul pe care se grăbesc să-l aducă din partea aristocrației maghiare contese și magnați în costum cavaleresc muiat în fir și șefii bisericesti în mantii vișinii, aici ca și la Oradea-Mare, la Dobrițin și la Careii-Mari nu te măgulește. În reverența lor plină de politețea unei bune creșteri și a unei ceremonii observate cu stricteță este altceva decât o bucurie spontană, e o putere în afară de taina sufletului lor care ascunde mândrie de sânge, tirească, înnăbușită și, fără îndoială, însângerată. Oamenii aceștia zâmbesc amabil ca să nu plângă. Pentru orgoliul lor rănit, ipocrizia e o virtute. Și îndărătul acestor delegații fastuoase, vezi, fără să vrei, cordonul de foc și de fier al armatei noastre care și-a înfipt piciorul puternic pe malul Tisei. Sub presiunea forței acesteia se înclină omagiile.

Defilarea populației civile în conduct etnografic. — Careii Mari, Maiu 1919.

Tipuri din Ardeal. — Sibiu. Februarie 1919.

Foto Muzeul Militar Național.

Trenul ia depărtările în piept. Peisagiul e de un neteziș și de o simplitate marină: câteva linii nesfârșite și două colori, — verdele câmpiei și azurul cerului între care se rotunjește nemăsurată emisfera văzduhului. Ce calmă e respirația aceea egală și monotonă a pustiei! Nu se văd sate ca de obicei. Lărgimea pământului împrăștie casele la mari depărtări. Ici și colo se zăresc conacuri, șuri pentru herghelii, înecate în nemărginirea zării. Cirezile par pete albe și cărămizii pe verdele pășunilor. Din loc în loc, în lungul drumului de fier, apar soldații cavaleriei noastre. Infipți pe caii ce-și înalță capul semeț și încordat din ierburile mari, ei par niște statui tăiate în piatră, cum stau așa, încremeniți în atitudine de salut. O sărutare caldă, de frate, le trimeți pe vânt. Se lasă seara. În arborii rari din fund, nourașii suavi anină caiere luminoase. La dreapta, munții Apuseni se fac din vineți tot mai negri. La stânga de către Tisa, asfințitul se prăbușește în gol ca o glorie muribundă. Soarele care a răsărit astăzi în hohot de veselie pe culmile de piatră ale Moșilor, apune în gălgâiri de sânge pe pusta Ungariei.

Careii-Mari e mai mult un târg revărsat și prăfuit în mijlocul căruia întârzie din vremuri vechi castelul cu multe încăperi și cu un parc vast al contelui Caroly.

În ținut, el e ca un ostrov al aristocrației medievale, stăpânit azi de comandamentul armatei noastre.

Aceiaș popor nenumărat, curge ca valurile ritmice ale unui fluviu. Deodată mișcarea cortegiilor se înteeți, straietele fetelor se colorară mai aprins, năframa depe cap se schimbă într'o ciudată podoabă, care pune roșu violent peste părul negru. Împletit minuțios în ochiuri de plasă. Apărură călăreți cu plete lucii, cu cojocel de care atârnau ciucuri lungi de lână multicoloră. Sunt românii din țara Oașului, cea cu șeptesprezece sate. Fluviul mulțimii se opri o clipă, valurile se tulburară, se vânzolică ca o bulboană, se răsuciră ca un vârtej. Flăcării în alb purtând cununi de flori pe frunte, încinseră o *tropotită* sălbatecă în mijlocul cortegiului. Pământul duruia, lăutarii cântau, praful se învolbură cu strigătele. Un moment de o energie pădureață. „Poporul român din țara Oașului“, — cum și-au scris ei înșiși pe tablitele și pe steagurile satelor, — ținū să-și cinstească „împăratul“ cu un joc vrednic de dogoritoarea lui vigoare primitivă.

Când alaiul de trăsuri împodobite cu ghirlânzi intră în Bistrița, clopotele bisericilor sunau adânc și solemn cu ecouri tremurătoare până în văile munților. Amurgul pâlpâia scânteietor pe turnurile înalte. Suntem aici într'un centru de căldură și conștiință dârză. Orașul mai păstrează încă, într'o margine, căsuța ruinată, unde a deschis ochii pe lume poetul marsiliezii noastre, Andrei Murășanu. La gimnaziul de aici a învățat o vreme Gheorghe Șincai și Petru Maior. Bătrânul care îmi amintește aceste lucruri are între gene licăriri umede de mândrie. În vecinătate, după culmile împădurite, e Năsăudul cu celalt gimnaziu pe băncile căruia, acum trei zeci și cinci de ani, un băețas subțiratic hai-hui, creia balada și idila românească. Nu mă miră deci că acest colț de pământ verde și pitoresc, respiră spre

cer o conștiință clară ca izvoarele muntelui și un simț de latinitate care îi face pe bistrițieni să scrie pe arcurile de triumf: *AVE CAESAR, POPOLUS DACO-ROMANUS TE SALUTAT.*

Satele românești defilează alternativ cu cele săsești. Fetele sașilor poartă costumele colorate; panglici nenumărate flutură de-alungul trupurilor mlădioase; pe cap potcapiile de catifea neagră ca ale preoților noștri așează peste tinerețea lor cuminte un aier eclesiastic, nepotrivit și neestetic. Portul lor e alcătuit din aceleași colori ca al nostru, dar dispoziția și îmbinarea acestor colori e de o particularitate ce te face să-l privești mai mult ca ceva curios decât plăcut. În schimb, gimnaziul lor de băieți în uniforme negre de catifea, strânse în talie, cu șepci sprintene, îți evoacă tradițiile medievale ale studenției germane ce trăiesc și aici, la poalele Rodnei. Românii se mândresc cu datini de vitejie. Veteranii octogenari se opresc în fața Regelui și-i închină steagul sfârticat al Mariei Tereza care îl dase regimentului grăniceresc din părțile acestea. Ce drăguți sunt în clipa închinării moșnegii aceștia aliniați, cari își silesc încovoierea spetelor la o atitudine semeață de militari ca'n vremea lor.

Printre tăblițele satelor ce vin mereu caut un nume. Iată-l! E Hordoul, satul lui George Coșbuc. Intre fetele ce trec râzând și aruncând flori vor fi și copilele „subțiricăi din vecini“ și „feciorii surorilor“ sale, ale poetului, întorși din cătănia ungurească. Unde ești, maestre, să-ți vezi nepoții, acasă la el, cu UN REGE ȘI-O ȚARĂ, cum le-a dorit inima ta.

Gările în care trenul regal, împodobit cu flori, poposește în treacăt, lărmuiesc de năvala poporului.

Pretutindeni, aceleași arcuri de verdeață, alcătuite totuși în alt chip, aceleași inscripții de închinare care strâng în slove de crengi de brad, de țigla, de vâpșele, mereu cu alte vorbe, acelaș entuziasm. Covoare grele și vechi s'au coborât din castelele magnaților și s'au așternut pe jos. Crini, trandafiri și garoafe presară drumurile. Glasuri mlădioase împletesc la olaltă melodii cunoscute. Și cântă mai numai fetele. Pentru voinici, cântecul e prea puțin în aceste zile. Pieptul lor vrea strigătul și uralele, *HORA UNIRII* are în Ardeal mai multe variante și de vers și muzică. Te va urmări multă vreme una tărăgănată în timp de doină jalnică. Este în ea mai multă durere decât bucurie. Durerea e adâncă și bucuria depărtată. Cei cari o cântă astăzi, au învățat-o în vremi încătușate, când ziua aceasta licărea în inimă deabea ca o nădejde ideală. Amestecat printre strofele lui Alexandri, refrenul ardelenesc:

*Eu sânt Roman, eu sânt Roman
De-al împăratului Traian.*

E pecetia unei conștiințe care s'a cerut confundată măcar în chip sufletesc în unitatea reală dela 1859. Actualitatea își aduce și ea refrenul ei drastic, de biruință:

*Sus Române, jos Maghiare,
C'asta-i România-Mare!*

Asculți cu sufletul tremurător și simți cum buzele rumene ale acestor copile de țară, robuste și vesele, arde însăși inima lor. Ele înmlădie tot așa de mișcător și cântecele noastre din țara veche. Soldații au trecut pe aici și fetele au prins repede corurile cari însoțesc marșurile lor. Ca și în Basarabia, armata a adus și aci nu numai ordinea și paza, dar și acele unde ale sufletului popular care înfrățesc și unifică.

Ardelenii, cu câteva excepții, nu sunt oratori, dar primarul din Jivău rosti foarte frumoase vorbe de bunăvenire. El jură energic credință celui așteptat și când grăi: „Jurăm!” mulțimea imensă ridică brațele spre cer și repetă zguduitor jurământul. Clipa venea parcă din mari adâncuri de vreme, când tracii ridicau scuturile lucii în soare și eroii pecetluiau legământul cu picături de sânge.

Regele lăcrămă și toată suita cu dânsul.

Dimineața împrăstie norii de noapte și limpezește rotunzimea înaltă a bolții cerești. Către Nord, munții încremenesc vineți și ceremonioși. „Cheia Turzii”, le spintecă masivul cu o tăietură adâncă. Mai departe, piscurile singuratice își întind gâtlejurile ca pentru a sorbi spațiul strălucitor. Dincoace, deasupra orașului, scăzând la jumătatea culmilor, se netezește platoul verde, în marginea căruia e mormântul lui Mihaiu-Vodă. În câmpia tragică dela 1601, astăzi se face sărbătoarea gloriei. Brazdele de iarbă, coroane și jerbe îmbracă movila simbolică deasupra căreia o cruce simplă de stejar ridică în slavă numele eroului. De jur împrejur, zeci de mii de oameni își mișcă talazurile cu spumă albă de cămăși, până de parte, în fund.

N'a fost de față niciun pictor care să prindă acest moment unic în istoria noastră.

Slujba parastasului se face pe terasa de lângă mormânt și se poate vedea de pretutindeni. Soarele își joacă lumina pe firul odăjdiilor preoțești, pe mantia nărânzată a reginei, pe casca de oțel a Regelui, pe pânzele fâlfâitoare ale steagurilor. Statura biruitorului de azi se protectează pe lângă crucea lui Mihaiu, mândră, pe fondul albăstrui al munților. Alături, profilul cioplit ca în piatră al lui Iuliu Maniu, se conturează pe acelaș fond. Nu mi-am închipuit niciodată atâta solemnă și înaltă emoție. Părea că un suflet divin transfigurează, iluminând frunțile. Când slujba se sfârși, vorbi episcopul Miron Cristea. Cuvintele nu mai erau ale sale. Ele porneau din inima zecilor de mii și ridicau în soarele triumfului evocările spirituale ale istoriei. Din minele de aur ale muntelui, din legendele Moșilor, ele rechemau avânturile de libertate se s'au ridicat odinioară, din văile acestea, dela Mihaiu-Vodă, dela Iancu, frumosul erou înnebunit de durere, până la oștile regelui Ferdinand. Vulturii nevăzuți își muiau aripile în gloria acestei zile — sufletele morților...

...Panegiricul se sfârși. Cu câtă părere de rău îți deslipești sufletul din înălțimi ca să-l reduci în tine însuși. Și când te-ai regăsit, când s'a deșteptat din nou în tine omul obișnuit care ațipise o clipă, și se pare că te cobori de sus, dintr'o

Degele Ferdinand și Regina Maria trecând peste podul Ferdinand I.
Câmpeni, Maiu 1919.

Țărance din Siliștea.

Foto Muzeul Militar National.

regiune pură de unde ai trăit în uitare de sine, înecat în valurile de lumină ale unei existențe colective ideale. Deșteptându-te, *coborându-te*, ai impresia că în urma ta, s'a fărâmițat unitatea acestei existențe imateriale și tu nu ești decât o fărâmă din ea, recăzută în tine însuși ..

Pe brazdele de iarbă ale mormântului, Regele și Regina aruncară flori, în-genunchiară și murmurară cuvintele de rugă. În minte îți revine Godefroy de Bouillon, în lorică de cavaler, liberator și frânt de umilință pe lespedea Sfântului Mormânt, de unde a țâșnit lumina mântuirii.

* * *

Pentru poporul ardelean, „drăguțul de împărat“, — expresia e împrumutată și neromânească ; de-ar fi avut un corespondent sufletesc ar fi făcut din ea o expresie românească, — „drăguțul de împărat“ eră un tel de Iehova inaccesibil, care tună poruncile din norii lui de purpură dela Viena. Nimeni nu l-a văzut și n'avea să-l vadă. Muritorii de rând nu se puteau apropia de tronul lui.

Deaceea, când *împăratul* românesc se coborî cu *împărăteasa*, familiar și cald, în mijlocul poporului de pe câmpia Turzi, a fost întâiu o uimire : un lucru de necrezut, — și apoi o bucurie din acelea care trec peste suflete ca o vijelie peste arbori. Ordinea se strică și sfiala dispărû. Mulțimea dădû asalturi aprinse : fiecare se întrecea să-și atingă buzele de-o mână sau măcar de o haină regală. Uralele și cântecele clocoteau în văzduh. Bătrânii, femeile strigau : *Trăiască mântuitorul nostru care a venit pe pământ să ne mântuiască!* Bucuria lor se descărcă printr'o violență vărsare de lacrimi. Cine aveă norocul să prindă mâna Regelui ori a Reginei o sărută nu odată ci de două, de trei, de patru, de cinci ori și cu greu o lăsă, constrâns și ghemuit între cei cari așteptau tremurând să le vină rândul. Copiilor în cămășuțe albe, Regele le împărțeă în deosebi mângâieri, și cuvinte de veselie spuneă moșnegilor cu plete colilii. Un freamăt mare ca vuitul apelor în furtună creșteă împrejurul lor și în ceasul acela Suveranii erau prizonierii dragostei populare. N'am crezut că admirația și recunoștința pot lua vre-odată, înfățișarea aceasta de forțe mistice, furios de entusiaste, curgând în șiroaie de lacrimi și 'n torente de suflet. N'am crezut, dar am văzut la Turda.

În carne și oase, poporul își adoră simbolurile libertății. Simbolurile acestea le-au dorit, erau acum ale lor, le puteam culege în ochi, le puteam pipăi, le puteam sărută vestmintele. Atingerea lor eră făcătoare de minuni ca atingerea puterilor religioase. Poporul acesta care știe să iubească elementar și vijelios, va creiă mâine legenda Regelui liberator care este atât de mult om, atât de mult tată și frate în mijlocul supușilor, și va îmbracă pe Regina Maria cu hlamida de aur a zânei celei bălae, stăpâna plaiurilor.

În gară întreb pe o mătușică veselă nevoie mare :

— Ei, măicuță, ai putut să vezi pe Măriile Lor?

— Apoi numai atâta? Li-am sărutat și mâinile: Să ni-i trăiască Dumnezeu!

A venit de acum *împăratul* cel adevărat. S'a dus de parcă n'ar fi fost... „drăguțul de împărat“.

Generalul Mărdărescu și Episcopul Miron Christea la eșirea din Catedrală Sibiu, Mai 1919.

Țărance cântând din bucium. — Câmpeni.

Foto Muzeul Militar Național.

E plin de-o adâncă semnificație conductul etnografic dela Alba Iulia.

Rând pe rând trec satele simbolizând ocupația casnică, muntenească și câmpenească. Iată întâiu un splendid cortegiu de nuntă. In mijlocul flăcăilor și fetelor, între chiuituri și ciocnete de pahare, mirele și mireasa își înclină tinerețea către tribuna regală. In alaiu un taur de jertfă împodobit cu panglici și scoarțe; câțiva voinici îl joacă din coarne. Trec Călăreți din Sebeș, cu bogate eșarpe naționale. E plină de haz *țurca* sau *turca*, din al cărei bot grotesc păcăne tânărul ascuns în-năuntru. E o datină populară cu origine depărtată. Purtând cununi de albăstrele și mănunchiuri de spice, cu secerea lucie pe umăr, cântă pâlcurile secerătorilor și secerătoarelor. Iată o șezătoare de furcărie. Mâini delicate smulg firul din caiere albe și din fuioare de borangic auriu. Trec plugari și cosași. Aceștia din urmă sunt moși; coasa lor e unelta la fâneață și sabie la vremuri năstrușnice. O gospodărie interioară: o fată țese la războiu, altele năvălesc, una face țevi. Carul se oprește, o țarancă coboară cu fetița ei și fac Reginei daruri de pânzeturi înflorite. Alte care se opresc. Femeile îi aduc costume naționale, scoarțe, năframe, șervete. Trec sași cu fanfare. Darurile lor sunt de hrană: prăjituri, cașcavaluri.

Din nou alaiuri de nuntă. Jucătorii și chiuitoarele agită ploștile cu vin, fac libații și beau în sănătatea „Măriei Sale“. Minierii dela Petroșani și dela Uioara aclamă dinastia. Ei sunt socialiștii Ardealului. Cei dela minele de aur, aurarii, aduc Regelui o scânteietoare bucată de „aur din băile noastre, Măiestate!“ Veseli călușarii din Orăștie, cu ciucuri mari la genunchi. Alte secerătoare trec jucând. O fată coboară și dă Reginei o furcă simcelită maiestru cu fuior de borangic. Toată vremea suverana o ține în mâna stângă, ca un simbolic sceptru gospodăresc. Buclele sale blonde se înfrățesc cu borangicul, în timp ce mâna dreaptă salută neconținut poporul care trece. Din distanță în distanță, care de copii, băețași și fetițe ce flutură batiste și urează cu glasuri subțirele.

In veselia generală ei aduc o notă nespuse de drăgălașă. Vin podgorenii. Din pământul așezat în care se ridică pe araci coarde verzi de viță.

Unii înfățișează culesul, alții călcatul strugurilor. Un gospodar oprește plăvanii și împreună cu femeia și feciorii lui, vine cu o tavă încărcată cu pahare cu vin negru. Pe treptele tribunii, familia lui ciocnește cu familia regală. Cele două familii beau ca niște rude ce nu s'au văzut de multă vreme. E un entusiasm care nu se poate cuprinde în vorbe. Dar acest ciocnit de pahare te va urmări multă vreme. In poezia lui bucolică trăiește întreg răsunetul vremurilor noi pe care le respirăm.

Cu o libertate de mișcări, cu o spontaneietate fără pereche, cu o fantezie incomparabilă, poporul aducea, la Alba Iulia, natura toată să se închine stăpânirii românești.

Intre bogățiile Ardealului, un loc de seamă îl au comorile de artă istorică. Dornația maghiară și-a înfipt aci castelele vaste și somptuoase, sub arcadele cărora dorm amintirile feudale. Puterea catolică și-a ridicat biserici care rămân monumente ale arhitecturii gotice. Patinate de veacuri, ele te întâmpină în fiecare oraș, înălțându-și cele dintâi, peste acoperișuri, ogivul catolic al turnurilor. In Cluj

é una din cele mai vechi și mai frumoase catedrale. Acolo, la fiecare pas apar, printre strălucirea clădirilor moderne, zidurile mohorâte ale cetății arhaice, mușcate de timpul ucigaș. La Alba Iulia, episcopia română are o bibliotecă neprețuită de manuscrise rare și de tipărituri din înlăia epocă. Unele manuscrise vin din vremea lui Carol cel Mare, chiar o mare parte din spiritul medieval se păstrează în filele acestea galbene, cu mireasmă veche și migălite cu o desăvârșită artă de vestifii călugări miniaturişti. Sunt aici ediții rare, pe care nici bibliotecile Apusului nu le au decât în număr de trei sau patru.

În țara de dincoace de Carpați, supusă vraștei barbare, arta a înflorit târziu și poartă cu totul altă marcă. Civilizația bizantină ortodoxă este evocată de bisericele noastre. Evul mediu de marcă occidentală îl are Ardealul. Istoria și arta noastră se îmbogățesc astfel cu monumente care ne-au lipsit până acum.

La Blaj, în satul modest, în cetatea seculară a spiritului românesc, ajunserăm târziu sub seară. Lângă catedrala greco-catolică, în fața școalelor celebre ieșite din gândul lui Inocentie Klein, acelaș fluviu de popor curse repede, tumultuos și mai vijelios ca oriunde. Orașul e luminat întreg cu lumânări. Torțele purtate de tineri liceeni își pâlpâiau vâlvătaiele în amurgul mistic și aruncau peste cortegii fășii de purpură tremurătoare. Eră în efectele acelea de lumină un farmec fantastic. Și poporul care venea, venea neconținut, părea învesmântat în odăjdiile scumpe ale vechilor episcopi. Cu tropote, cu cântece și aclamații, însuflețirea crescù covârșitoare. Sufletul istoric al Blajului părea că isvorăște de pretudindeni și se adaugă mereu. În umbrele serii pluteau fantomele marilor cărturari ai cetății sfinte și clipa aceasta a fost visul lor mai mult decât al oricărui altor apostoli ai neamului nostru. Ei își trăiesc aieva visul în urmașii aceștia de un entuziasm înfiorător. Și'n seara care poposea pătrunsă de freamăt peste Blajul luminat de torțe și de lumânări de ceară, am înțeles din acea uriașă izbucnire de viață ce trebuie să fi fost adunarea memorabilă dela 1848, aici aproape, pe câmpia Târnavei, sub cuvânt de foc al lui Bărnuțiu.

Sibiul păstră cea mai frumoasă manifestație. Adăugați la variata defilare dela Alba Iulia nu știu ce distincție, aș putea zice stilizare, scădeți o mare parte din entuziasmul de acolo și veți aveà o idee vagă despre conductul etnografic dela Sibiu. Eră, înainte de orice, o feerie. O fantezie de năzdrăvan adunase curcubeele cerului fărâmițate, fața luncilor înflorite, zăpada creștelor de stâncă din apropiere, întunericul nopții, trandafirii aurorii și purpura amurgurilor, verzuul cristalin al izvoarelor, le amestecase laolaltă, în fel și chipuri de culori, le orânduise în liniile cele mai meșteșugite și le așternuse cu un gust definitiv pe pânza iilor, pe fote, pe marama, pe scoarțe, pe panglici, pe steaguri și pe tot ce s'a arătat și-a licărit sub raza soarelui în ziua aceea. Portul nostru național răștrânge într'însul tot mediul cosmic, fie cel de pădureancă, cu năframa roșie ca focul, fie cel de sălișteancă, — alb și negru, îngânarea de zi și noapte, — fie cel de Tulgheș și de Buciumeni cu cojoacă felurit împodobită, fie cel de bănățeancă ale cărui jurubițe neșesute cad ca o cascadă despletită în șuvite irizate, fie cel de Argeș sau de Muscel, ale cărui fote licăresc în ape argintii și aurii ca lanurile de grâu și orz copt, bătute de vânt.

Arta noastră populară al cărui simț l-a trezit, fără îndoială, natura însăși, a făcut din costumul țărănesc o capodoperă în care se rezumă întreagă această natură splendidă care a inspirat-o. Chipuri frumoase pretutindeni, dar nicăeri mai numeroase. Zâmbete deschise pretutindeni, dar nicăeri mai distinse prin discreția lor, mișcări de salutare și de închinare pretutindeni, dar nicăeri mai mlădioase, urale pretutindeni, dar nicăeri mai potolite. Poate prea conștient de frumusețea lui, conductul etnografic dela Sibiu, apărea mai reținut ca celelalte. Coardele sufletului vibrau în surdină. Lăsa să vorbească, să cânte, să aclame, să se închine linia, colorile, formele, tinerețea, frumusețea desăvârșită în tăcuta ei maiestate. Trecea un popor de țărani: Inchideai ochii: te durea și te amețea atât belșug de artă atâta înălțime de nobleță naturală. În poenarii aceia cu robuste figuri de voievozi și în săliștențele acelea albe și delicate ca niște domnițe simțea că s'a întrupat indiscutabil, aristocrația rasei noastre.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Manifestație în Capitală pentru alipirea Banatului la România.
— BCU Cluj / Central University Library Cluj

Trupele Române în Budapesta. — Noembrie 1919.

Foto Muzeul Militar Național.

Cimitirul Eroilor de la Azuga

Foto Muzeul Militar Național.

Două documente istorice

Importanța acestor documente este covârșitoare. Prin aceste două convenții, vechiul regat svârleà zarul norocului sorții primejduindu-și existența spre a împlini sorocul istoriei.

În articolul IV din convențiunea politică se anticipau hotarele apusene împinse până spre Seghedin și Debrețin.

La conferința păcii și prin tratatul dela Trianon, ceiace fusese prevăzut prin convențiunea politică din 4 August 1916, s'a modificat, în schimb am împins hotarul răsăritean al țării până în malul Nistrului.

Străbătând cele două convențiuni, gândul se întoarce înapoi, să evoce clipele de entuziasm, de tragică încercare, de încordare supremă, de jertfă neprecupețită, făcând pârția destinului.

Publicarea în autograf s'a făcut pentru a da o cât mai exactă imagine a acestor documente istorice.

Entre les soussignés.

Monsieur Jean J. C. Bratianu, Président du Conseil des Ministres
du Royaume de Roumanie au nom du Gouvernement Roumain
d'une part,

et 1. le Comte de Saint Aulaire, Envoyé Extraordinaire et Ministre
Plénipotentiaire de la République Française près S. M. le Roi de
Roumanie,

2. Sir George Barclay, Envoyé Extraordinaire et Ministre Pléni-
potentiaire de S. M. le Roi du Royaume Uni de Grande Bretagne
et d'Irlande et des Dominions Britanniques au de là des Mers,
Empereur des Indes près S. M. le Roi de Roumanie,-

3. le Baron Fasciotti, Envoyé Extraordinaire et Ministre Pléni-
potentiaire de S. M. le Roi d'Italie près S. M. le Roi de Roumanie,-

4. Monsieur Stanislas Poklewski-Koziell, Envoyé Extraordinaire et
Ministre Plénipotentiaire de S. M. l'Empereur de toutes les Russies
près S. M. le Roi de Roumanie,
spécialement autorisés par leurs Gouvernements respectifs,

d'autre part.

il a été convenu de ce qui suit :

Article I

La France, la Grande Bretagne, l'Italie et la Russie garan-
tissent l'intégrité territoriale du Royaume de Roumanie dans
toute l'étendue de ses frontières actuelles..

Article II

La Roumanie s'engage à déclarer la guerre et à attaquer
l'Autriche-Hongrie dans les conditions stipulées par la Convention
Militaire.. La Roumanie s'engage également à cesser, dès la
déclaration de la guerre, toutes relations économiques et échan-
commerciaux avec tous les ennemis des Alliés.

Article III

La France, la Grande Bretagne, l'Italie et la Russie reconnaissent à la Roumanie le droit d'annexer les territoires de la Monarchie Austro-Hongroise stipulés et délimités à l'article 4.-

Article IV

Les limites des territoires mentionnés à l'article précédent sont fixées comme suit :

La ligne de délimitation commencera sur le Pruth à un pont de la frontière actuelle entre la Roumanie et la Russie près de Novoselitz et remontera ce fleuve jusqu'à la frontière de la Galicie au confluent du Pruth et du Ceremos. - Ensuite elle suivra la frontière de la Galicie et de la Bukovine et celle de la Galicie et de la Hongrie jusqu'au point Stog, cote 1655. - De là elle suivra la ligne de separation des eaux de la Tisza et du Viso pour atteindre la Tisza au village de Trebusa en amont de l'endroit où elle s'unit au Viso. - A partir de ce point elle descendra le thalweg de la Tisza jusqu'à 4 km. en aval de son confluent avec le Seanos en laissant le village de Vasaros-Namény à la Roumanie. - Elle continuera ensuite dans la direction du Sud-Sud-Ouest jusqu'à un point à 6 km. à l'Est de la ville de Debreczen. - De ce point elle atteindra le Crisch à 3 km. en aval de la réunion de ces deux affluents (le Crisch blanc et le Crisch rapide). - Elle joindra ensuite la Tisza à la hauteur du village Algyö, au Nord de Segedin, en passant à l'Ouest des villages de Oroshaza et de Bekessamson, à 3 km. duquel elle fera une petite courbe. - A partir d'Algyö la ligne descendra le thalweg de la Tisza jusqu'à son confluent avec le Danube et enfin suivra le thalweg du Danube jusqu'à la frontière actuelle de la Roumanie.

La Roumanie s'engage à ne pas élever de fortifications en face de Belgrade dans une zone à déterminer ultérieurement et à ne tenir dans cette zone que des forces nécessaires au service de

police. - Le Gouvernement Royal Roumain s'engage à indemniser les Serbes de la région du Banat qui, abandonnant leurs propriétés, voudraient émigrer dans l'espace de deux ans à partir de la conclusion de la paix.

Article V

La Roumanie d'une part, la France, la Grande Bretagne, l'Italie et la Russie d'autre part s'engagent à ne pas conclure de paix séparée ou la paix générale que conjointement et simultanément.

La France, la Grande Bretagne, l'Italie et la Russie s'engagent également à ce que, au traité de paix, les territoires de la Monarchie Austro-Hongroise, stipulés à l'article 4, soient annexés à la couronne de Roumanie..

Article VI

La Roumanie jouira des mêmes droits que ses Alliés pour tout ce qui a trait aux préliminaires, aux négociations de la paix, ainsi que à la discussion des questions qui seront soumises aux décisions de la conférence de la paix..

Article VII

Les Puissances Contractantes s'engagent à garder secrète la présente Convention jusqu'à la Conclusion de la paix générale..

Fait en cinq exemplaires à Bucarest le 17 Août 1916.

Le Président du Conseil
des Ministres de Roumanie

I. I. Brătianu

Le Ministre de France

Paul Painlevé

Le Ministre de Grande Bretagne

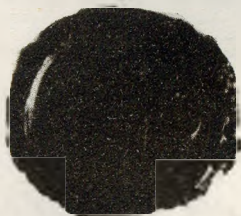
Arthur Balfour

Le Ministre d'Italie

Paolo Boschi-Ferretti

Le Ministre de Russie

S. Poklewski-Korinkij

Convention Militaire

Entre les soussignés :

Monsieur Jean J. C. Brahaun, Président du Conseil des Ministres, Ministre de la Guerre du Royaume de Roumanie.

d'une part

et 1. le Colonel A. M. F. M. Desprès, Attaché Militaire à la Légation de France à Bucarest,

2. le Lieutenant Colonel C. B. Thomson, Attaché Militaire à la Légation de Grande-Bretagne à Bucarest,

3. le Lieutenant Colonel L. S. Ferigo, Attaché Militaire à la Légation d'Italie à Bucarest,

et 4. le Colonel A. Tatarinoff, Agent Militaire de Russie en Roumanie, spécialement autorisés par les Commandements Suprêmes de leurs Armées respectives,

d'autre part,

il a été convenu ce qui suit

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Article I

Pour faire suite au Traité d'Alliance conclu le 4/17 Août 1916 entre la Roumanie, la France, la Grande Bretagne, l'Italie et la Russie, la Roumanie s'engage en mobilisant toutes ses forces de terre et de mer, à attaquer l'Autriche-Hongrie au plus tard, le 15/28 Août 1916 (huit jours après l'offensive de Salonique). - Les opérations offensives de l'armée Roumaine commenceront le jour même de la déclaration de guerre. -

Article II

Dès la signature de la présente Convention et pendant la durée de la mobilisation et de la concentration de l'armée Roumaine, l'armée Russe s'engage à agir d'une façon particulièrement énergique sur tout le front autrichien dans le but d'assurer les

opérations Roumaines sus-mentionnées. - Cette action sera spécialement offensive et vigoureuse en Bukovine où les troupes Russes devront tout au moins garder leurs positions ainsi que leurs effectifs actuels.

A partir du 12^{1/2} Août 1916 la flotte Russe devra assurer la sécurité du port de Constantza, empêcher tout débarquement des troupes ennemies sur les côtes Roumaines et toute incursion sur le Danube en amont des Bouches de fleuve. -

De son côté la Roumanie reconnaitra à la flotte Russe de la Mer Noire le droit d'utiliser le port de guerre de Constantza et de prendre les mesures nécessaires contre la flotte sous-marine ennemie. -

Les navires de guerre Russes qui se serviront du Danube tant pour garantir les rives que pour prêter concours à l'armée et à la flotte Roumaine, seront sous les ordres du Commandement en chef des armées Roumaines et coopéreront sur ce fleuve avec l'escadre des monitors Roumains. - Les détails de cette coopération seront établis conformément aux articles de la présente Convention. -

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Article III.

La Russie s'engage au moment de la mobilisation de l'armée Roumaine à envoyer en Dobrodgea deux Divisions d'infanterie et une Division de cavalerie pour coopérer avec l'armée Roumaine contre l'armée Bulgare. -

Les Alliés s'engagent à faire précéder au moins de huit jours, par une offensive affirmée des armées de Salonique, l'entrée en guerre de la Roumanie afin de faciliter la mobilisation et la concentration de toutes les forces militaires Roumaines. - Cette offensive commencera le 7^{1/20} Août 1916. -

Si, au cours des opérations militaires, les Puissances Alliées, après entente entre les Etats-Majors respectifs, étaient amenées à augmenter leur appoint militaire coopérant avec l'armée Roumaine, cette augmentation de forces ne modifiera en rien les stipulations des conventions conclues.

Article IV

La France, la Grande-Bretagne, l'Italie et la Russie, s'engagent à fournir à la Roumanie les munitions et le matériel de guerre qui seront transportés par des bateaux Roumains ou Alliés et transités par la Russie ..

Ces livraisons et transports devront être exécutés de façon à assurer l'arrivée en Roumanie d'une façon aussi continue que possible, d'un minimum de trois cents tonnes par jour, calculé sur un mois de transport ..

Au cas où les Alliés auront à leur disposition de nouvelles voies d'accès facilitant le transit des munitions, la Roumanie pourra en bénéficier ..

Article V

Les Alliés s'engagent également à fournir à la Roumanie, dans la limite du possible, les chevaux, caoutchoucs, médicaments, articles de subsistance et d'équipement qu'elle demanderait dans les quantités et catégories qui seront fixées de commun accord.

Article VI

Les Alliés mettront à la disposition de la Roumanie le personnel technique nécessaire à la fabrication dans le pays des munitions et du matériel de guerre ..

Article VII

Dès la conclusion de la présente Convention les Etats-Majors des armées Roumano-Russes, ainsi que l'Etat-Major des armées de Salonique se mettront d'accord pour établir les modalités de leur coopération

L'accord pendant les opérations militaires des armées Roumano-Russes ou tout changement, éclaircissement et supplément en vue d'une liaison permanente, s'établira au Quartier Général respectif ainsi qu'il sera dit ci-dessous ..

Article VIII

La coopération des armées Alliées n'implique pas la subordination

d'une des Parties Contractantes à l'autre, elle n'implique que la libre acceptation des dispositions ou modifications dues à la situation générale, aux nécessités exigées par le but poursuivi et à la camaraderie d'armes.

Article IX

En principe les troupes Royales Roumaines et les troupes Impériales Russes conserveront leur Commandement propre, leur zone d'opérations distincte et une complète indépendance dans la conduite des opérations. La ligne de démarcation entre les deux armées passera de Dorna-Vatra par la Bistritza et les vallées des rivières Chaiu et Samesch à Debreczen. Le but principal de l'action Roumaine en tant que la situation militaire au Sud du Danube le permettra, sera par la Transylvanie dans la direction Budapest.

Les troupes Russes prévues à l'article 3, destinées à coopérer avec l'armée Roumaine seront sous le Commandement en chef de l'armée Roumaine.

Au cas où le contingent des troupes Russes opérant au Sud du Danube serait considérablement augmenté de manière à être de force égale ou supérieure aux troupes Roumaines avec lesquelles il coopèrera, ce contingent pourra former à la sortie du territoire Roumain une armée indépendante qui sera placée sous le Commandement Suprême Russe. Dans ce cas, cette armée agissant hors du territoire Roumain, devra avoir une zone d'opérations distincte et sera conduite d'après les directives du Commandement Suprême Russe tout en se conformant entièrement aux plans des deux Quartiers Généraux sur les bases établies ci-dessus.

Si en vue du but poursuivi, des opérations militaires avec des forces combinées Roumano-Russes devaient avoir lieu, le Commandement de ces forces serait indiqué par la zone respective d'opérations. Tous les ordres et instructions relatifs à la conduite de ces opérations seront rédigés en Roumain et en Russe.

Article X

En principe, dans le territoire national aussi bien que dans le territoire occupé par l'armée de l'une des Parties Contractantes, les armées

de l'autre partie Contractante ne pourront y pénétrer que si l'intérêt général et le but commun le réclamaient et avec le consentement écrit et préalable pour chaque cas particulier.-

Article XI

Chaque fois qu'au cours des opérations, les armées Alliées se trouveront dans la nécessité, pour le transport des troupes, provisions et fournitures militaires d'user d'une ou de plusieurs voies ferrées sur le territoire de l'Etat Allié, l'utilisation sera établie pour chaque cas particulier par les Délégués des Grands Quartiers Généraux Alliés.

L'administration, l'organisation des transports et l'approvisionnement avec les ressources locales incomberont dans tous les cas aux autorités territoriales.-

Article XII

Les prisonniers, le butin de guerre et les trophées pris par l'une des armées, lui appartiendront.-

Le butin de guerre pris dans des combats en commun et sur le même champ de bataille sera partagé proportionnellement aux effectifs qui y auront pris part.- Toutefois, afin de faciliter l'approvisionnement de l'armée Roumaine, le Commandement Impérial Russe cédera à celle-ci le matériel de guerre et les munitions compris dans ce butin mixte, dont elle aurait un besoin urgent.-

Article XIII

Pour coordonner les actions des armées Roumaines, Russes et Alliées et pour atteindre plus sûrement les buts militaires, un représentant de l'armée Roumaine, aidé si nécessaire d'un certain nombre d'officiers adjoins, doit se trouver aux Quartiers Généraux Russe et Alliés au moment de l'ouverture des opérations militaires Roumaines.- De même les représentants des armées Russe et Alliées et leurs adjoints doivent se trouver au Quartier Général de l'armée Roumaine.-

Les Quartiers Généraux des armées coopérantes doivent se renseigner mutuellement et en temps utile sur les conjectures militaires

la repartitions des forces et la marche des operations..-

Article XIV

.Si au cours des operations, il survenait des situations exigeant la prise de mesures nouvelles et soulevant des questions non prevues dans la presente Convention, toutes ces questions seront traitees dans chaque Quartier General avec le Delegué de l'armée Alliee, mais ne deviendront definitives qu'après un accord des Commandements en chef..-

Article XV

Pour pouvoir prendre à temps les mesures préparatoires au commencement des operations, les Parties Contractantes devront s'entendre sur le plan de l'action militaire avant le jour de l'ouverture des hostilités par l'armée Roumaine..-

Article XVI

La question des armistices sera decidée de commun accord par les Commandements Suprêmes des armées cooperantes..-

Article XVII

La presente Convention demeurera en vigueur du jour de la signature jusqu'à la paix générale..-

Fait en cinq exemplaires à Bucarest le 4/7 Août 1916

Le Président du Conseil des Ministres

Ministre de la Guerre de Roumanie

L'Attaché Militaire de France

L'Attaché Militaire de Grande Bretagne

L'Attaché Militaire d'Italie

L'Agent Militaire de Russie

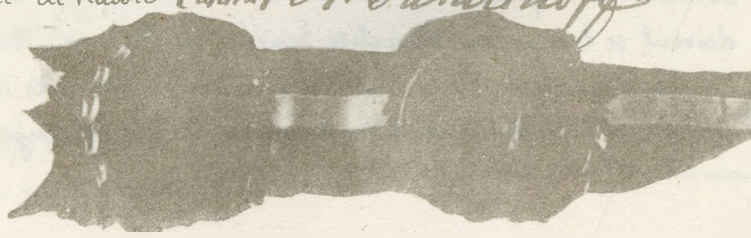
Ion Brătianu

Meyrier

Chambré

Forigo

Colonel A. Tatarinoff

Convențiune politică

Între subsemnații,
D-l Ion I. C. Brătianu, Președintele Consiliului de Miniștrii al Regatului României, în numele guvernului român
de o parte

și 1. Conte de Saint Aulaire, trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar al Republicii franceze pe lângă M. S. Regele României;

2. Sir George Barclay, trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar al M. S. Regele Regatului unit al Mării-Britanii și Irlandei și al Dominiunilor Britanice de peste mări, împărat al Indiilor, pe lângă M. S. Regele României;

3. Baronul Fasciotti, trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar al M. S. Regele Italiei pe lângă M. S. Regele României;

4. D-l Stanislas Pokleski-Koziell, trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar al M. S. Împăratul tuturor Rusiilor pe lângă M. S. Regele României,
special autorizați de către guvernele respective
pe de altă parte,
s'a convenit ceea ce urmează:

Articolul I

Franța, Marea-Britanie, Italia și Rusia, garantează integritatea teritorială a Regatului României în toată întinderea granițelor sale actuale.

Articolul II

România se angajează să declare războiul și să atace Austro-Ungaria în condițiunile stipulate prin convenția militară. România se angajează deasemeni de a întrerupe, dela data declarării războiului, toate relațiunile economice și schimburile comerciale cu toți dușmanii Aliaților.

Articolul III

Franța, Marea-Britanie, Italia și Rusia recunosc României dreptul de a anexa teritoriile Monarhiei Austro-Ungare stipulate și delimitate de articolul 4.

Articolul IV

Limitele teritoriilor menționate în articolul precedent sunt fixate după cum urmează:

Linia de delimitare va începe pe Prut la un punct al frontierei actuale între România și Rusia aproape de Noua-Suliță și va urca acest fluviu până la granița Galiției la confluența Prutului cu Ceremos. Apoi va urma granița Galiției și a Bucovinei și aceea a Galiției și a Ungariei până la punctul Stop, cota 1655. De acolo va urma linia de separație a apelor Tisei și a Râului Viso pentru a ajunge Tisa în satul Trebusa în fața locului unde ea se unește cu Biso. Plecând dela acest punct ea va scobori povârnișul Tisei până la 4 kilometri pe valea confluentului său cu Szamos lăsând satul Vazaros-Nameny României. Ea va continua apoi în direcțiunea sud sud-est până la un punct situat la 6 kilometri la estul orașului Debrețin. Dela acest punct ea atinge Crișul la 3 kilometri în valea în care se unesc acești doi afluenți (Crișul alb și Crișul repede). Ea atinge apoi Tisa la înălțimea satului Algyo, la nordul Seghedinului, trecând la estul satelor Oroshaza și Bekessanison, făcând o mică curbă la o depărtare de 3 kilometri de acesta din urmă. Incepând dela Algyo linia coboară povârnișul Tisei până la confluența sa cu Dunărea și urmează apoi valea Dunărei până la granița actuală a României.

România se angajează să nu ridice fortificații în fața Belgradului într-o zonă ce se va determina mai târziu și să nu fie în această zonă decât forțele necesare serviciului de poliție. Guvernul regal român se angajează să despăgubească pe Serbii din regiunea Banatului cari, abandonând proprietățile lor, ar vol să emigreze în timp de 2 ani cu începere dela încheerea păcii.

Articolul V

România de o parte, Franța, Marea-Britanie, Italia și Rusia pe de altă parte se angajează să nu încheie pace separată sau pacea generală decât împreună și simultană.

Franța, Marea-Britanie, Italia și Rusia se angajează deasemeni ca, la tratatul de pace, teritoriile Monarhiei Austro-Ungare, stipulate la articolul 4 să fie anexate la coroana României.

Articolul VI

România se va bucura de aceleași drepturi ca și aliații săi pentru tot ceea ce privește preliminariile la negocierile păcii, deasemeni la discuțiile chestiunilor ce vor fi supuse deciziilor conferinței păcii.

Articolul VII

Puterile semnatare se angajează să ție secretă prezenta Convențiune până la încheierea păcii generale.

Făcută în 5 exemplare la București la 4/17 August 1916.

Președintele Consiliului de Miniștrii al României, (ss) **Ion I. C. Brătianu**

Ministrul Franței, (ss) **Saint Aulaire**.

Ministrul Marelui-Britanii (ss) **George Barclay**.

Ministrul Italiei (ss) **Faseiotti**.

Ministrul Rusiei (ss) **S. Pokleski-Koziell**.

Convențiune militară

Intre subscrișii:

D-l Ion I. C. Brătianu, Președintele Consiliului de Miniștrii, Ministrul de Războiu al Regatului României,

pe de o parte

și 1. Colonelul A. M. F. M. Desprès, Atașat militar pe lângă Legațiunea Franței la București;

2. Locotenentul-Colonel C. B. Thomson, Atașat militar pe lângă Legațiunea Marelui-Britanii la București;

3. Locotenentul-Colonel L. G. Ferigo, Atașat militar pe lângă Legațiunea Italiei la București;

și 4. Colonelul A. Tatarinoff, Agent militar al Rusiei în România, specialii autorizați de către Comandamentele supreme ale Armatei lor respective,

pe de altă parte,

s'a convenit cece urmează :

Articolul I

Ca urmare tratatului de Alianță încheiat la 4/17 August 1916 între România, Franța, Marea-Britanie, Italia și Rusia, România se angajează, mobilizând toate forțele sale de uscat și de mare să atace Austro-Ungaria cel mai târziu la 15.28 August 1916, (8 zile după ofensiva dela Salonic). Operațiunile ofensive ale Armatei Române vor începe chiar în ziua declarării războiului.

Articolul II

Cu începere dela semnătura prezentei convențiuni și în timpul mobilizării și concentrării armatei române, armata rusă se angajează să acționeze cu toată energia pe tot frontul austriac în scopul de a asigura operațiunile române sus menționate. Această acțiune va fi mai ales ofensivă puternică în Bucovina unde trupele rusești vor trebui cel puțin să păstreze pozițiile lor ca și efectivele lor actuale.

Cu începere dela 12/25 August 1916 flota rusească va trebui să asigure portul Constanța, să împiedice orice debarcare de trupe dușmane pe coastele României și orice incursiune pe Dunăre în fața gurilor acestui fluviu.

Pe de altă parte România va recunoaște Flotei rusești de pe Marea Neagră dreptul de a întrebuința portul militar din Constanța și de a lua măsurile necesare contra Flotei submarine dușmane.

Vasele de război rusești care se vor servi de Dunăre atât pentru garantarea malurilor cât și pentru a da concursul armatei și flotei române, vor fi sub ordinele Comandantului Superior al Armatei Române și vor coopera pe acest fluviu cu escadra Monitoarelor românești. Detaliile acestei cooperări vor fi stabilite conform articolelor prezentei convențiuni.

Articolul III

Rusia se angajează în momentul mobilizării Armatei Române să trimeată în Dobrogea 2 divizii de infanterie și 1 divizie de cavalerie pentru a coopera cu armata Română contra armatei Bulgare.

Alianții se angajează să precedeze cu cel puțin 8 zile, printr-o ofensivă fermă a armatelor din Salonic, intrarea în războiu a României cu scopul de a ușura mobilizarea și concentrarea tuturor forțelor militare române. Această ofensivă va începe la 7/20 August 1916.

Dacă, în cursul operațiilor militare, puterile aliate, după o înțelegere prealabilă între Statele Majore respective, ar decide să mărească aportul lor militar în cooperarea cu armata Română, această mărime de forțe nu va modifica cu nimic stipulațiunile convențiilor încheiate.

Articolul IV

Franța, Marea Britanie, Italia și Rusia se angajează să furnizeze României munițiile și materialul de războiu care vor fi transportate de către vapoare românești sau aliate și tranzitate prin Rusia.

Aceste predări și transporturi vor trebui să fie executate în așa fel ca să asigure sosirea în România în mod cât mai regulat, a unui minimum de 300 tone pe zi, socotind transportul 1 lună.

În caz că Aliații vor avea la dispoziția lor căi de pătrundere noi ușurând tranzitul mu-nițiunilor, România va putea să profite de ele.

Articolul V

Aliații se angajează deasemeni să furnizeze României, în limita posibilului, cai, cauciucuri, medicamente, articolele de subzistență și de echipament pe care ea le-ar cere în cantitățile și categoriile ce vor fi fixate de comun acord.

Articolul VI

Aliații vor pune la dispoziția României personalul tehnic necesar fabricării în țară a mu-nițiunilor și al materialului de războiu.

Articolul VII

Cu începere dela încheierea prezentei convențiuni, Statele Majore ale Armatei Româno-Ruse, ca și Statul Major al Armatei din Salonic, se vor pune de acord pentru a stabili modalitățile cooperării lor. Acordul în timpul operațiunilor militare ale armatei Româno-Ruse sau orice schimbare, lămurire și supliment în vederea unei legături permanente, se va stabili la Cartierul General respectiv, așa cum este supus mai jos.

Articolul VIII

Cooperarea armatei aliate nu implică subordonarea uneia din părțile contractante către cealaltă, ea nu implică decât libera acceptare a dispozițiilor sau a modificărilor derivând din situația generală, din necesitățile cerute de scopul urmărit și din camaraderia de arme.

Articolul IX

În principiu trupele regale Române și trupele imperiale Ruse vor păstra comandamentul lor propriu, zona lor de operație distinctă și o independență completă în conducerea operațiunilor. Linia de demarcare între cele două armate va trece dela Dorna-Vatra prin Bistrița și văile râurilor Chaio și Samesch la Debreczen. Obiectivul principal al acțiunii române atât cât situația militară dela sudul Dunării o va permite, va fi prin Transilvania în direcția Budapesta.

Trupele rusești prevăzute în articolul 3 destinate să coopereze cu armata română vor fi sub comandamentul superior al armatei române, în caz că contingentul trupelor rusești operând la sudul Dunării va fi considerabil mărit încât să ajunga de forță egală sau superioară trupelor române cu cari cooperează, acest contingent va putea să formeze la eșirea din teritoriul român o armată independentă care va fi pusă sub comandamentul superior rusesc. În acest caz, această armată acționând în afară de teritoriul românesc, va trebui să aibe o zonă de operație determinată și va fi condusă după directivele comandamentului suprem rusesc, conformându-se cu toate acestea în totul planurilor celor două cartiere generale pe bazele stabilite mai sus.

Dacă în vederea obiectivului urmărit, ar trebui să aibe loc operațiuni militare cu forțe combinate Româno-Ruse, comandamentul acestor forțe va fi indicat de către zona respectivă de operație. Toate ordinele și instrucțiunile relative la conducerea acestor operațiuni vor fi redactate în românește și rusește.

Articolul X

În principiu, pe teritoriul național ca și pe teritoriul ocupat de către armata una din părțile contractante, armatele celeilalte părți contractante nu vor putea pătrunde decât dacă interesul general și scopul comun o va cere și cu consimțământul scris și prealabil pentru fiecare caz în parte.

Articolul XI

De fiecare dată când în cursul operațiilor, armatele aliate se vor găsi în necesitatea, pentru transportul trupelor, a proviziunilor și a furniturilor militare, să întrebuițeze una sau mai multe căi ferate pe teritoriul statului aliat, întrebuițarea va fi stabilită pentru fiecare caz în parte de către delegații Marilor Cartiere Generale Aliate.

Administrația, organizarea transporturilor și aprovizionarea cu mijloace locale vor cădea în toate cazurile în sarcina autorităților teritoriale.

Articolul XII

Prizonierii, prada de războiu și trofeele luate de către una din armate, îi aparține.

Prada de războiu luată în lupte comune și pe acelaș câmp de bătăie, va fi împărțită proporțional cu efectivele care au luat parte. În tot cazul, pentru a ușura aprovizionarea armatei române, Comandamentul Imperial Rus va ceda acestuia materialul de războiu și munițiunile cuprinse în această pradă comună, de cari ea ar avea o nevoie urgentă.

Articolul XIII

Pentru coordonarea acțiunilor armatelor Române, Ruse și Aliate și pentru a înfăptui mai sigur scopurile militare, un reprezentant al armatei române, ajutat dacă este nevoie de un număr oarecare de ofițeri adjutanți, va trebui să se găsească la Cartierele Generale Ruse și Aliate în momentul începerii operațiunilor militare române. Deasemeni reprezentanți ai armatelor ruse și aliata precum și adjutanții lor vor trebui să se găsească la Cartierul General al Armatei Române.

Cartierele Generale ale Armatelor cooperante vor trebui să se informeze mutual și în timpul necesar asupra conjuncturilor militare, repartiției forțelor și merul operațiilor.

Articolul XIV

Dacă în cursul operațiilor ar surveni situațiuni cerând noi măsuri și ridicând chestiuni neprevăzute în prezenta convențiune, toate aceste chestiuni vor fi tratate în fiecare Cartier General cu delegatul armatei aliata, dar nu vor deveni definitive decât în urma unui acord al Comandamentelor Superioare.

Articolul XV

Pentru a putea lua la timp măsurile pregătitoare începutului operațiilor, părțile contractante vor trebui să se înțeleagă pe un plan al acțiunii militare, înainte de ziua deschiderii ostilităților de către armata Română.

Articolul XVI

Chestiunea armistițiilor va fi decisă de comun acord de către Comandamentele supreme ale armatelor cooperante.

Articolul XVII

Prezenta convențiune va rămâne în vigoare din ziua semnării ei până la pacea generală.

Făcut în 5 exemplare în București la 4/17 August 1916.

Președintele Consiliului de Miniștri.

Ministrul de Războiu al României (ss) **Ion I. C. Brătianu.**

Atașatul militar al Franței (ss) **M. Desprès.**

Atașatul militar al Marelui-Britanii (ss) **C. B. Thomson.**

Atașatul militar al Italiei (ss) **L. G. Ferigo.**

Agentul militar al Rusiei (ss) **Colonel A. Tatarinoff.**

16-XII-1938

Student Bluj

26/11/1944

Această Carte a Unirii, alcătuită
de Cezar Petrescu, s'a tipărit în
anul 1929, luna Maiu, în atelie-
rele Imprimeriei „Lucafăru” S. A.
București, Str. Numa-Dompiliu, 5-7

BCU Cluj / Central University Library Cluj

